

Szellemi Tulajdon
Nemzeti Hivatala

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 3.

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK
GAZDASÁGI SÚLYA
MAGYARORSZÁGON 3.

2012

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 3.

SZELLEMI TULAJDON
NEMZETI HIVATALA
2012

Szerző:

Simon Dorottya

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

1., 2., 3. és 4. fejezet,

dr. Pusztaszeri Katalin, dr. Tarr Péter

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

5. fejezet

A kézirat lezárásának dátuma:

2012. február 28.

Felelős szerkesztő:

Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Kiadta a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó: *dr. Bendzsel Miklós*

ISBN 978-963-9157-69-9

SZTNH – 2012.053

Tartalomjegyzék

ÖSSZEFOGLALÓ	7
1. ELŐZMÉNYEK	9
2. A VIZSGÁLAT MÓDSZERTANA	13
2.1. WIPO-módszertan	13
2.2. A szerzői jogi ágazatok definiálása	15
2.3. Statisztikai adatgyűjtés	18
3. A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK SÚLYA A MAGYAR GAZDASÁGBAN	21
3.1. A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménye	21
3.2. Más gazdasági szektorokkal történő összehasonlítás	27
3.3. A primer szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya	28
3.4. A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok gazdasági súlya	32
3.5. A részlegesen szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya	34
3.6. Az egyéb kiszolgáló ágazatok gazdasági súlya	35
3.7. Nemzetközi összehasonlítás	36
3.8. A szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi forgalma	40
4. FEJLŐDÉSI TRENDEK A PRIMER SZERZŐI JOGI ÁGAZATOKBAN	43
4.1. Sajtó és irodalom	44
4.2. Zene és színház	48
4.3. Múzeumok	52
4.4. Filmalkotás és videó	54
4.5. Rádió és televízió	56
4.6. Hirdetés, reklám	59
4.7. Internet és online piac	60
5. A SZERZŐI JOGI SZABÁLYOZÁS VÁLTOZÁSAI	63
5.1. Közös jogkezelés versenyszemléletű megközelítésben	63
5.2. Nyilvánossági szabályok	65
5.3. Hatékonyságnövelés a jogosultak érdekében	66
5.4. Nyilvántartási, felügyeleti szabályok változásai	67
5.5. A díjszabás-jóváhagyási eljárás reformja	68
5.6. Egyéb releváns változások	69
FELHASZNÁLT IRODALOM	71
MELLÉKLETEK	73

Összefoglaló

Az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization, WIPO) 2003-ban publikálta azt a módszertani útmutatót,¹ amely az elmúlt közel egy évtizedben lehetővé tette a kreatív ágazatok² GDP-re gyakorolt hatásának széles körű nemzetközi összehasonlítását. A WIPO-módszertan megkülönbözteti a szerzői joggal védett alkotások előállításához, előadásához, sugárzásához és elosztásához közvetlenül és közvetetten kapcsolódó szektorokat. Ennek megfelelően külön számszerűsítésre kerülnek

- I. a primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatok,
- II. a szerzőijog-függő technikai háttérágazatok,
- III. a részlegesen szerzői jogi ágazatok, valamint
- IV. az egyéb kiszolgáló ágazatok.

Jelen felmérés célja a WIPO-metodikát alkalmazó korábbi két – 2002. és 2006. tárgyévi – magyarországi vizsgálat 2009-es adatokkal történő megismétlése és az eredmények összehasonlítása. Az utóbbi különösen izgalmas a 2008-ban kirobbant pénzügyi és gazdasági recesszió hatásainak elemzése szempontjából.

A számítások szerint a kreatív ágazatok 2009-ben a magyar gazdaság bruttó hozzáadott értékét 1700 milliárd Ft-tal gyarapították, ezzel összesen 7,85%-os súlyt képviseltek (szemben a korábbi 6,67 és 7,42%-kal). Ezen belül a primer szektorok az összes szerzői jogi ágazat teljesítményének kétharmadáért voltak felelősek, vagyis 10%-kal növelték a befolyásukat az előző felméréshez képest.

A szerzői jogi ágazatok bruttó kibocsátásának nemzetgazdasági súlya 2009-ben 10,97% volt, ami 0,5%-kal kisebb a 2006-os eredményénél. A szerzői jogi ágazatok kibocsátásban bekövetkező visszaesését jól szemlélteti, hogy a 2009. tárgyévi 5691 milliárd Ft több mint 180 milliárd Ft-tal maradt el a 2006-ban mért folyóáras értéktől. Ezzel szemben a primer szektorok növelni tudták befolyásukat a kibocsátásban is: 2009-ben 2194 milliárd Ft teljesítménnyel 4,23%-kal járultak hozzá a nemzetgazdasághoz, amely mind nominális értékben, mind arányosan növekvő teljesítményt tükröz.

A kreatív szektorok foglalkoztatásának növekedése ellentétes tendenciát mutat a munkavállalók számának nemzetgazdasági szintű alakulásával. A szerzői joghoz kötődő létszámnövekedésnek köszönhetően 2006-ban az összes foglalkoztatott 7,28%-a, 2009-ben pedig 7,98%-a tevékenykedett ebben a szektorban. A primer ágazatokban dolgozók száma jelentősen, 12,8%-kal növekedett három év alatt, így a legkreatívabb szektorokban tevékenykedők már az összes szerzői jogi ágazatban az alkalmazottak 64%-át tették ki 2009-ben.

A szerzői jogi ágazatokban dolgozók együttes jövedelme 2009-ben 593 milliárd Ft volt, amely 8,03%-os mértékben járult hozzá a nemzetgazdaság hasonló mutatójához. A primer ágazatokban tevékenykedők összes jövedelme – részben a létszámnövekedésből eredően – közel 30%-kal emelkedett.

¹ Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries. WIPO, 2003.

² A tanulmány a szerzői jogi és a kreatív ágazatokat szinonimaként használja.

A külkereskedelmi termékforgalom szempontjából számításba vehető primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó áruk kivitele a vizsgált évben 38,1 milliárd Ft, a behozatal 28,9 milliárd Ft volt. A 9,2 milliárd Ft-os külkereskedelmi hiány összességében hazánk egyenlegének javulását tükrözi 2006-os képest.

A szerzői jogi ágazatokat érintő szolgáltatások tekintetében a 2006–2009-es időszakban az export növekedése túlszárnyalta az importét: az előbbi 24%-kal 965 milliárd Ft-ra, az utóbbi viszont 39%-kal 913 milliárd Ft-ra nőtt. Az 51 milliárd Ft-os külkereskedelmi deficit már csak mintegy 40%-a a három évvel korábbi hiánynak.

A kreatív szektorok teljesítményét más nemzetgazdasági ágazatok hasonló mutatóival összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy a legjelentősebb húzóágazatok közé tartoznak. A szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke az oktatás és a pénzügy és biztosítás másfélszerese, a mezőgazdaság kétszerese, valamint a vendéglátás ötszöröse. A primer szerzői jogi ágazatok önmagukban is megelőznek olyan fontos szektorokat, mint az oktatás, a pénzügy és biztosítás, az építőipar vagy az egészségügy.

A kreatív iparágak a foglalkoztatásban is jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdasághoz: 2009-ben 277 ezren dolgoztak ezen a területen. Ennél 20 ezerrel többen foglalkozkodtak az építőiparban és ugyanennyivel kevesebben a szállítás és raktározásban. Az összes szerzői jogi ágazatban másfélszer annyian dolgoztak, mint a mezőgazdaságban, kétszer annyian, mint az élelmiszeriparban és több mint háromszor annyian, mint az infokommunikáció területén. A primer ágazatokban a vizsgált évben 179 ezer fő tevékenykedett, ezzel olyan területeket hagytak maguk mögött, mint a mezőgazdaság, a vendéglátás, az élelmiszeripar vagy a pénzügyi és biztosítási szektor.

A nemzetközi összehasonlítás eredményei továbbra is azt igazolják, hogy Magyarország a szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági jelentőségét tekintve a világ élmezőnyében foglal helyet. A harminc országot számláló mezőnyben a 2009. tárgyévi felmérés számai hazánkat a bruttó hozzáadott érték tekintetében az USA, Ausztrália és Dél-Korea mögött a negyedik, a foglalkoztatás szempontjából pedig a hetedik helyre pozicionálják olyan államokkal versenyezve, mint az USA, Ausztrália és Hollandia.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítményük és a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásuk alapján továbbra is kiemelten jelentős – és egyre jelentősebb – súlyt képviselnek a magyar nemzetgazdaságban: 2009-ben a bruttó kibocsátás kivételével minden mutatóban jobban szerepeltek, mint 2006-ban. Ez a növekedés azonban – a technikai háttérágazatok és a részlegesen kapcsolódó szerzői jogi ágazatok súlyának csökkenése mellett – szinte kizárólag a primer szerzői jogi ágazatok jelentőségének felerősödéséből ered. A tanulmányban megfogalmazott alapkérdésre választ adva megállapíthatjuk, hogy a 2008-as pénzügyi válság és az azt követő, tovagyrúzó gazdasági recesszió azonnal jelentkező közvetlen hatásaira a szerzői jogi ágazatok kedvezően reagáltak, és – néhány mutatót kivéve – összességében teljesítménynövekedést tudtak felmutatni. A gazdasági válság közvetett hatásainak felmérése egy következő tanulmány feladata lesz.

1. Előzmények

A közgazdászokat a kezdetektől fogva hajtja a vágy, hogy felderítsék és a rendelkezésre álló eszközök segítségével a lehető legpontosabb módon számszerűsítsék a nemzetgazdasági teljesítményt befolyásoló tényezőket. Számos elemzés bizonyította, hogy a konjunktúrát pozitívan befolyásolják olyan faktorok, mint például az egy főre eső GDP kezdeti alacsony szintje, a lakosság magasabb fokú iskolázottsága, az oktatási célokra fordított nagyobb GDP-arányos állami kiadás, a magasabb beruházási ráta, a kisebb kormányzati fogyasztás, a visszaszorított feketegazdaság, a pozitív külkereskedelmi cserearány vagy éppen a születéskor várható hosszú élettartam.³ A kutatások az évtized végére lefedték a kultúra különböző területeit is, hasonlóan pozitív összefüggéseket találva a kapcsolódó ágazatok mérete és az adott állam GDP-szintje között.⁴

A kreatív ágazatok fogalma az 1990-es évek második felében körvonalazódott. A döntéshozók ekkor ismerték fel, hogy a gazdasági növekedés kulcsa elsősorban az értékteremtő tudás, az innováció és a szellemtulajdon-joggal védett alkotások kezében van. A számítógép, a szoftverek, az internet és az elektronikus kereskedelem az utóbbi 20 évben jelentősen megkönnyítette a kulturális termékek globális fogyasztását, ezzel növelve a kreatív szektor gazdasági szerepét. Súlyánál fogva az új szakterület hamar bekerült a közgazdászok, a statisztikusok, a politikusok és a kulturális szakemberek érdeklődésének középpontjába, igényt támasztva egy általánosan elfogadott mérési módszer kidolgozására.

A feladatot megnehezítette, hogy maga a fogalom nem vált egységesé: a fenti definíció mellett számos egyéb – szűkebb vagy tágabb értelmezéssel bíró – leírás született a kreatív ágazatok meghatározására.⁵ A United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) 2008-ban publikált kiadványa⁶ öt releváns elméleti modellt különböztet meg:

- ♦ DCMS modell:
az 1990-es évek végén kialakult módszer olyan tevékenységeket vesz figyelembe, amelyek a személyes kreativitáson, tehetségen és képességeken alapulnak, valamint a szellemi tulajdonnal bíró javak létrehozásán és felhasználásán keresztül konjunktúrát és munkahelyeket, összességében gazdasági jólétet teremtenek.
- ♦ Szimbolikus szöveg modell:
a kultúra nem más, mint a média (film, tv, rádió és sajtó) által közvetített szimbolikus szövegek és üzenetek ipari előállításának, terjesztésének és fogyasztásának együttese.

³ Köztük kiemelendő a témában „klasszikus” ökonometria elemzés: Barro (1996).

⁴ A kultúra és a gazdasági fejlődés kapcsolatáról bővebben: Ságvári Bence (2009).

⁵ Az előzményekről bővebben: Penyigey Krisztina–Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. Budapest, MSZH, 2005, valamint Penyigey Krisztina: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. Budapest, MSZH, 2010.

⁶ Creative Economy Report 2008, UNCTAD

- ♦ Koncentrikus körök modell:
a kreatív ötletek szöveg, kép és hang formájában alapvetően a kulturális ágazatokban képződnek (mag), amelynek hatása tovagyűrűzik a különböző mértékben kapcsolódó termelő ágazatokba (héjak).
- ♦ WIPO szerzői jogi modell:
elkülöníti a szerzői joggal védett alkotások előállításához, előadásához, sugárzásához és elosztásához közvetlenül és közvetetten kapcsolódó szektorokat. A jelen tanulmány alapját is képező számítási módszert a 2. fejezet mutatja be.
- ♦ UNCTAD modell:
a kreatív gazdaság nem más, mint szellemi tőkén, valamint kreatív eszközökön alapuló és kibontakozó ötlet, amely a tudásalapú termékek és szolgáltatások piacra jutása és forgalma révén hozzájárul a jövedelem, a foglalkoztatás és az export gyarapodásához.

A fentiek mellett egyre több hasonló módszeren alapuló, a kreatív ágazatok gazdasági jelentőségét bemutató és számszerűsítő tanulmány lát napvilágot, amelyek közül az alábbiakban a Deutsche Bank nemzetközi felmérésének eredményét ismertetjük.

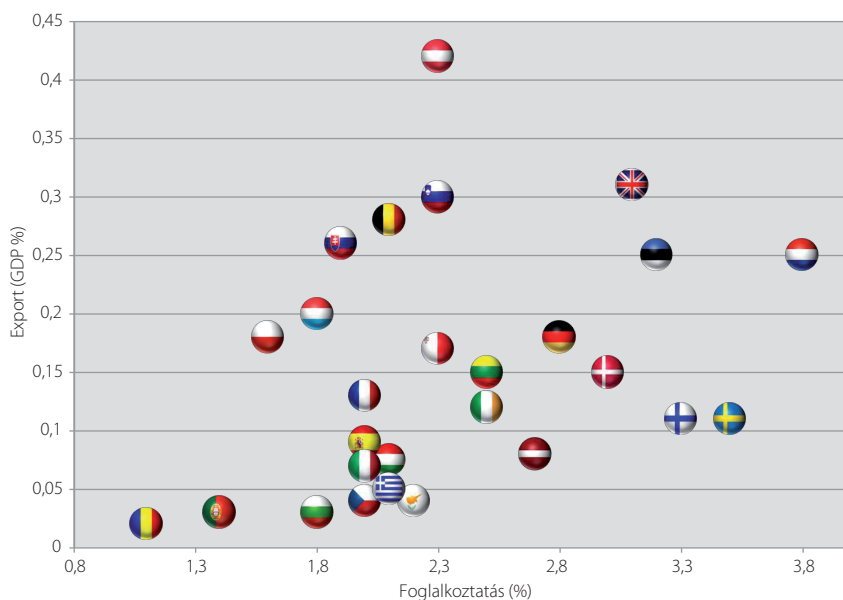
Németországban 2007-ben a „Kultur in Deutschland” elnevezésű bizottság alkotta meg a kreatív ágazatok fogalmát és számításba vételének módszerét. Definíciójuk szerint a releváns ágazatokhoz a kulturális és kreatív termékek előállításához, elosztásához és a médián keresztül történő terjesztéséhez kapcsolódó tevékenységek tartoznak, vagyis a fenti modellekhez képest meglehetősen szűk körű értelmezést alkalmaznak. A Deutsche Bank által 2011 áprilisában publikált vizsgálat szerint⁷ Németországban a számításba vehető szerzői jogi ágazatok – évi 60 milliárd eurós teljesítménnyel – a németországi GDP 2,6%-ért felelősek. Az eredmények szerint a kreatív ipar súlya a német gazdaságban az autóipar vagy az elektrotechnikai ipar méretéhez közelít. A kapcsolódó szektorokban több mint egymillió fő dolgozik, ami az összes foglalkoztatott 2,8%-a. Az ágazatok gazdasági teljesítménye és a dolgozók száma 2003 és 2008 között – a többi területhez képest kiemelkedő ütemben – átlagosan közel évi 2%-kal nőtt, és az előrejelzések szerint az évezred második évtizedében a növekedés üteme tovább gyorsul.

A tanulmány nemzetközi viszonylatban is vizsgálja a kreatív ágazatok súlyát. A felmérés szerint 2006-ban Ausztria exportálta a legtöbb kulturális terméket és szolgáltatást a saját GDP-jéhez képest (0,42%). Az Egyesült Királyság 0,32%, míg Németország 0,17%-os mértékben termelt külföldre hasonló javakat. Magyarország 0,07%-os értékkel a 21. helyen végzett, jelentősen elmaradva az EU-27 átlagától (0,18%).

A munkaerő tekintetében az összes foglalkoztatott számához viszonyítva az északi államokban magasabb a kreatív ágazatokban dolgozók aránya: 2006-ban Hollandiában, Svédországban, Finnországban és Észtországban az összes munkaerő több mint 3%-a ezekben a szektorokban tevékenykedett. Németország az EU-27 átlagát (2,4%) kissé meghaladva 2,8%-os mutatóval büszkélkedhetett, míg Magyarország 2%-os eredményével a 18. helyre szorult.

⁷ Dapp, T. F. és Ehmer, P. (2011)

*A szerzői jogi ágazatok hozzájárulása az exporthoz
és a foglalkoztatáshoz a Deutsche Bank felmérése alapján*

Ausztria	Észtország	Lettország	Portugália
Belgium	Finnország	Litvánia	Románia
Bulgária	Franciaország	Luxemburg	Spanyolország
Ciprus	Görögország	Magyarország	Svédország
Csehország	Hollandia	Málta	Szlovákia
Dánia	Írország	Németország	Szlovénia
Egyesült Királyság	Lengyelország	Olaszország	

2. A vizsgálat módszertana

2.1. WIPO-módszertan

A WIPO 2003-ban publikált módszertani útmutatójában⁸ olyan statisztikai és számítási forma került megalkotásra, amely mintaként szolgált számos gazdaság kreatív iparának egységes eszközökkel történő felméréséhez. A 2.2. alfejezetben ismertetésre kerülő metódika alapján az első körben öt ország – Kanada, Lettország, Magyarország, Szingapúr és az USA – készítette el saját elemzését. A 2008-ban megjelent, szintén országtanulmányokat publikáló második kötetben Bulgária, a Fülöp-szigetek, Jamaica, Libanon és Mexikó felmérése kapott helyet. 2010-ben újabb öt ország elemzése jelentek meg, 2011 folyamán pedig két kötetben újabb tíz felmérés került nyilvánosságra, így 2012 elejére már összesen harminc állam készítette el a szerzői jogi ágazatok súlyát felmérő vizsgálatot.⁹

Magyarországon eddig két ízben került sor a kreatív ágazatok gazdasági súlyának felmérésére.¹⁰ A 2004-ben Kelet-Közép-Európában úttörőként, a WIPO által delegált szakértők közreműködésével¹¹ a 2002. tárgyévi adatok alapján elvégzett vizsgálat kimutatta, hogy az ágazat fontos társadalmi-gazdasági szerepet tölt be Magyarországon.¹² Az eredményeket az akkor még kevés, ám az egységes módszertant alkalmazó tanulmányok hasonló adataival összehasonlítva megállapíthattuk, hogy *hazánkban erős a szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítményre gyakorolt hatása*. A magyar kreatív szektorok hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez és a foglalkoztatáshoz ugyan elmaradt az USA-hoz hasonló értékeitől, de megelőzte Kanadát, Lettországot és Szingapúr teljesítményét.

A magyarországi vizsgálat 2006. tárgyévi megismétlése megerősítette a korábban kapott eredményeket. A két elemzés között eltelt *négy év alatt szignifikánsan nőtt a kreatív ágazatok súlya mind a gazdasági teljesítmény, mind a foglalkoztatás tekintetében*. A nemzetközi összehasonlításban a GDP-hez való hozzájárulás rangsorában hazánk az USA és Ausztrália mögött a harmadik helyen szerepelt, a foglalkoztatásban pedig a hetedik helyen állt, alig elmaradva Oroszországtól.

⁸ Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries. WIPO, 2003.

⁹ Akik már elkészítették: Ausztrália, Bhután, Brunei, Bulgária, Dél-Afrika, Dél-Korea, Finnország, Fülöp-szigetek, Hollandia, Horvátország, Jamaica, Kanada, Kenya, Kína, Kolumbia, Lettország, Libanon, Magyarország, Malajzia, Mexikó, Oroszország, Pakisztán, Panama, Peru, Románia, Szingapúr, Szlovénia, Trinidad és Tobago, Ukrajna és az USA.

¹⁰ *Penyigey Krisztina–Munkácsi Péter* (2005) és *Penyigey Krisztina* (2010).

¹¹ A tanulmány elkészítését a módszer kidolgozásában aktívan részt vevő *Stephen E. Siwek* és *Dimiter Gantchev* segítette szakmai tanácsokkal.

¹² A vizsgálatokhoz az adatokat a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) szolgáltatta az SZTNH (akkori nevén MSZH) részére. Az adatgyűjtésre a WIPO-módszertan alapján került sor, annak hazai adaptálásában és az adatlekérdezés koordinációjában *Nádudvari Zoltán* statisztikus szakértő működött közre.

*A szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a nemzetgazdasági teljesítményhez
Magyarországon (%)*

	BRUTTÓ HOZZÁADOTT ÉRTÉK	BRUTTÓ KIBOCSÁTÁS	FOGLALKOZTATÁS	BRUTTÓ MUNKAJÖ- VEDELEM
2002	6,67	9,69	7,10	7,17
2006	7,42	11,54	7,28	7,32

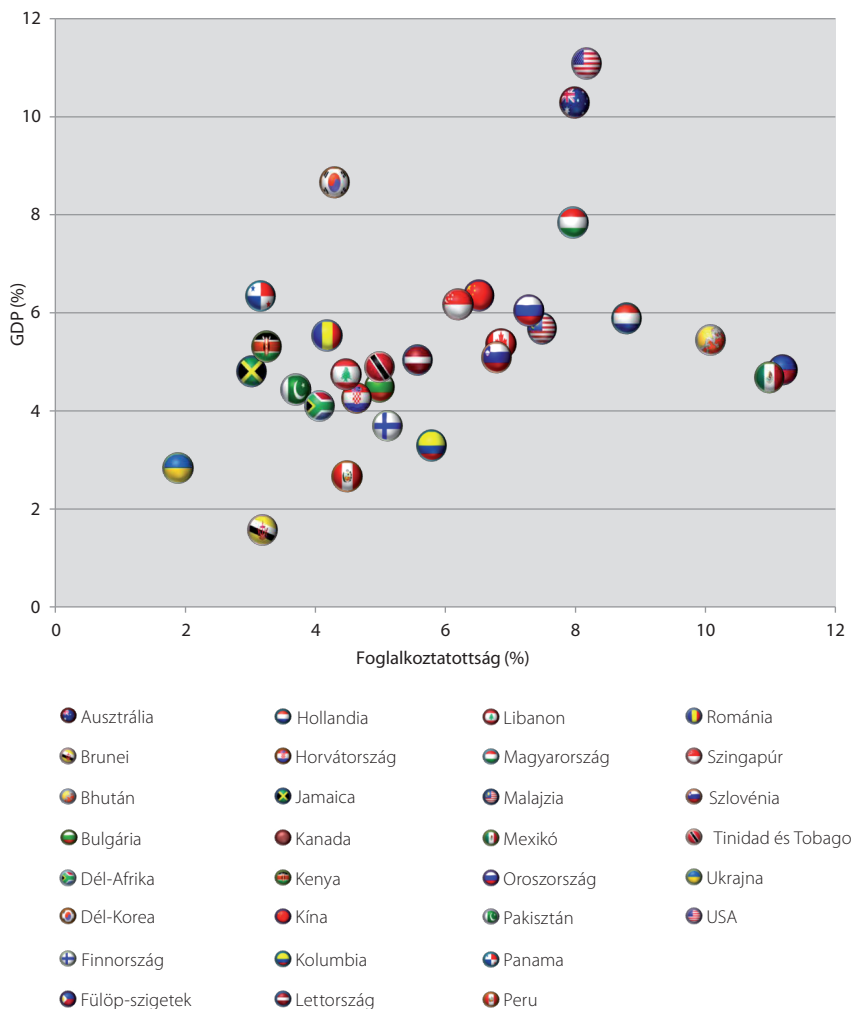
A WIPO-módszertan alapján a kreatív ágazatok gazdasági súlyának részletesebb elemzésére is lehetőség nyílik: az egyes tevékenységek alapvetően négy csoportra különíthetők el a szerzői jogi tartalmak szerint. Ennek alapján megkülönböztetünk *I. primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatokat, II. szerzőijog-függő technikai háttérágazatokat, III. részlegesen szerzői jogi ágazatokat, valamint IV. egyéb kiszolgáló ágazatokat.*

A kutatások tapasztalatai alapján a felmérésben részt vevő országok között jelentős különbségek lehetnek – és általában vannak is – a fenti négy csoportnak a GDP-hez való hozzájárulásában. Azok az államok, amelyek a *primer ágazatokban* erősek, általában szintén jól teljesítenek a *szerzői jogtól függő ágazatokban* (Ausztrália, Fülöp-szigetek, Kanada, USA). Jamaica és Libanon a *szerzői joghoz kevésbé kötődő termelő ágazatokban* szerepel jobban, míg Hollandia és Mexikó inkább a középső csoportokban jeleskedik. Oroszország az *egyéb kiszolgáló ágazatokat* tekintve emelkedik ki. Bulgária, Magyarország, Kolumbia és Ukrajna az összes kategóriában egyenletes teljesítményt nyújt.

A kreatív ágazatok foglalkoztatottsághoz való hozzájárulásában inkább a *szerzői joghoz szorosan kapcsolódó ágazatokban* van nagyobb munkaerőigénye a Fülöp-szigeteknek, Kanadának és Szingapúrnak. A termelő-közvetítő harmadik és negyedik csoport hangsúlyos Kolumbiában és Libanonban. Románia humán erőforrás-szükséglete a *részlegesen szerzői jogi ágazatokban* kiemelkedő, az USA-ban viszont éppen ebben a szektorban dolgoznak kevesebben. Bulgária, Jamaica, Magyarország és Ukrajna a foglalkoztatottak terén kiegyensúlyozottan járul hozzá minden egyes kategória teljesítményéhez.

Jelen felmérés célja a WIPO-metodikát alkalmazó korábbi két vizsgálatnak a 2009. tárgyévi adatokkal történő aktualizálása. Ennek megfelelően sor kerül a szerzői jogi szektor adott évi gazdasági-társadalmi súlyának számszerűsítésére, valamint összehasonlításra kerülnek a különböző évekből származó eredmények. Utóbbi a 2008-ban kirobbant gazdasági recesszió hatásainak kiszűrése miatt válik különösen izgalmassá. Jelen elemzés megpróbál választ adni arra a kérdésre, hogy *vajon hogyan és milyen mértékben érintette Magyarországon a kreatív ágazatokat a gazdaság szinte minden területét sújtó válság.*

*A szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz
a WIPO-módszer alapján*

2.2. A szerzői jogi ágazatok definiálása

A kreatív ágazatok gazdasági súlyának számszerűsítését célzó WIPO-módszer a szerzői jogi szektort meglehetősen tágan értelmezi. A szerzői jogi alapú ágazatok körében nem csupán azokat a tevékenységeket veszi számításba, amelyek részben vagy teljes egészében a szerzői jog által védett alkotások létrehozására, terjesztésére és közvetítésére irányulnak, hanem azokat is, amelyek – a kreatív ágazatokra vonatkozó, a többi értelmezéshez képest új elemként – a szerzői jogi alkotások fogyasztásához szükséges technikai vagy egyéb háttérrel biztosítják. Az alapgondolat szerint ugyanis a szerzői jog által védett al-

kötások létrehozása és élvezete általában megköveteli ún. „közvetítők” közreműködését. Ilyen transzfer lehet például bármilyen technikai háttér (pl. hangszer, rádió), valamint kiszolgáló tevékenység (pl. kereskedelem, csomagolás, szállítás).

A WIPO módszertani útmutatója a *szertői jogi ágazatok* („*copyright based industries*”) besorolásánál azt veszi figyelembe, hogy az adott tevékenységek mennyire szorosan kapcsolódnak a szerzői jog alá eső termékekhez vagy szolgáltatásokhoz. Mint említettük, eszerint megkülönböztethetők:

- I. primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatok („*core copyright industries*”),
- II. szerzőijog-függő technikai háttérágazatok („*interdependent copyright industries*”),
- III. részlegesen szerzői jogi ágazatok („*partial copyright industries*”),
- IV. egyéb kiszolgáló ágazatok („*non-dedicated support industries*”),

A *primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatok* körébe azok a szektorok tartoznak, amelyek támogatják a szerzői jogi védelem alá eső alkotásokkal kapcsolatos alapvető tevékenységeket: ezek létrehozását, előadását, sugárzását, közvetítését, kiállítását és terjesztését. Ebbe a csoportba tartoznak a következők:

- ◆ sajtó és irodalom,
- ◆ zene, színművek, opera,
- ◆ filmalkotás és videó,
- ◆ rádió és televízió,
- ◆ fotóművészet,
- ◆ szoftver és adatbázis,
- ◆ vizuális és grafikus művészet,
- ◆ hirdetés, reklám,
- ◆ közös jogkezelő szervezetek.

A *szertői jog-függő technikai háttérágazatok* csoportja azokat a szektorokat tartalmazza, amelyek közvetítőként elősegítik a szerzői jogi védelmet élvező művek létrehozását, terjesztését vagy fogyasztását. Ezért ide sorolható az olyan eszközök, „hardverek” gyártása és értékesítése, amelyek képesek betölteni a kapcsolatteremtő szerepet a szerzői jogi ágazatok alkotói és élvezői között. Mivel ezek segítségével nélkül a primer ágazatok fogyasztása lehetetlenné válna, a második csoport szereplői az elsővel megegyező módon a számításba vételkor kiemelt súllyal szerepelnek.

A szerzőijog-függő technikai háttérágazatokat további két csoportra lehet bontani attól függően, hogy milyen mértékben kötődnek a szerzői joghoz. Azokat a javakat, amelyeket a fogyasztók a primer szerzői jogi ágazatokkal együtt fogyasztanak, az *elsődleges szerzői jogi ágazatoktól függő ágazatokba* soroljuk; amelyek viszont ugyanezért csupán egy meghatározott mértékig felelősek és ezért súlyozva kerülnek számításba, azokat a *részlegesen szerzői jogi ágazatoktól függő ágazatoknak* hívjuk.

A primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó technikai háttérágazatok a következők:

- ♦ televíziókészülékek, rádiók, képmagnók, CD-lejátszók, DVD-lejátszók, kazettás magnók, elektronikus játékok lejátszására és hasonlókra alkalmas készülékek gyártása, kis- és nagykereskedelme (szórakoztatóelektronikai ipar);
- ♦ számítógépek gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése);
- ♦ hangszerek gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése).

A részlegesen szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó technikai háttérágazatok a következők:

- ♦ fényképészeti eszközök és moziberendezések gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése);
- ♦ fénymásolók gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése);
- ♦ üres rögzítőeszközök gyártása, kis- és nagykereskedelme;
- ♦ egyes, a szerzői joghoz kapcsolódó papíripari termékek gyártása, kis- és nagykereskedelme.

A részlegesen szerzői jogi ágazatok csoportjába azok a szektorok tartoznak, amelyek tevékenysége nem teljes egészében irányul a szerzői jog által védett alkotások létrehozására. Ennek megfelelően ezeket az ágazatokat a WIPO-metodika a gazdasági-társadalmi szerepüknek megfelelő súllyal veszi számításba. Azt a százalékos részarányt, amely megmutatja, hogy az ágazat tevékenységének, termelésének hány százaléka tartozik a szerzői jog által védett alkotások közé, az ún. *copyrightfaktor* fejezi ki.¹³ A copyrightfaktorok felelősek azért, hogy a vizsgálat tárgyát képező, a szerzői joghoz csak részlegesen kötődő ágazatok teljes bruttó hozzáadott értékét, kibocsátását, foglalkoztatottainak létszámát a valósághoz legközelebb eső becsült értéken vegyük számításba. A felmérésben alkalmazott copyrightfaktorokat a 3. melléklet tartalmazza. A részlegesen szerzői jogi ágazatok kategóriái:

- ♦ ruházat, textil- és cipőárúk,
- ♦ ékszerek és érmék,
- ♦ egyéb kézművesárúk,
- ♦ bútorok,
- ♦ háztartási eszközök, porcelán és üveg,
- ♦ tapéták és szőnyegek,
- ♦ játékok,
- ♦ építészet, mérnöki tervezés,
- ♦ múzeumok.

A negyedik csoportot alkotó *egyéb kiszolgáló ágazatok* körébe olyan szektorok tartoznak, amelyek tág értelemben véve közvetítőként támogatják a szerzői jog által védett alkotások érvényesülését. Mivel az összes figyelembe vett kategória közül ezek vannak a

¹³ A copyrightfaktor bővebb kifejtése: *Penyigey Krisztina–Munkácsi Péter* (2005) 28–30. oldal.

„legtávolabb” a szerzői jogi tevékenységektől, szigorú súlyozással kerülnek számításba. Idetartoznak a hasonló művek sugárzásának, közvetítésének, terjesztésének és értékesítésének tevékenységei:

- ♦ általános kis- és nagykereskedelem,
- ♦ általános szállítás.

Az ebben az esetben alkalmazott copyrightfaktorok meghatározásának hazai módszere azonos az USA első jelentésében¹⁴ használt metodikával. A feltételezés szerint a szerzői jogi tevékenységeknek az *egyéb kiszolgáló ágazatokban* képviselt súlya megfelel a *szerzői jogi alapú ágazatok* (primer szerzői jogi ágazatok, szerzőijog-függő technikai háttérágazatok, részleges szerzői jogi ágazatok) bruttó hozzáadott értékbeli együttes arányának. Magyarországon az egyéb kiszolgáló ágazatok esetében a copyrightfaktor értéke 2002-ben 0,057, 2006-ban 0,064 volt, a jelen felmérésben pedig a 2009. tárgyévre vonatkozóan a 0,068-as faktorról kalkulálunk.

2.3. Statisztikai adatgyűjtés

A szerzői jogi ágazatok gazdasági-társadalmi súlyát felmérő magyar vizsgálat a WIPO módszertani útmutatójában javasolt statisztikai metodikán alapul, csupán a szükséges mértékben igazítva azt a magyar statisztikai adatfelvételi és számbavételi rendszer sajátosságaihoz.¹⁵

A magyar statisztikai rendszer fogalmi meghatározásai követik az európai, valamint a nemzetközi szabványt, ami lehetővé tette a nemzetközi módszertan adaptálását. A mintaként szolgáló útmutató az ENSZ ISIC (*International Standard Industrial Classification*), valamint az EU NACE Rev.1.1. osztályozási rendszere alapján tételeken megnevezi azokat az ágazatokat, szakágazatokat, amelyek a szerzői jogi alapú tevékenységek közé tartoznak.¹⁶ Az említett rendszerek egyes tételei tökéletesen megfeleltethetők a Magyarországon használt TEÁOR (gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere) mindenkor tartalmának, így megvalósítható az eredeti metodika szerinti, a nemzetközi összehasonlítást is lehetővé tevő adatsorok kigyűjtése.

A magyarországi vizsgálat során a következő *gazdasági mutatószámok* kiszámítására került sor a szerzői jogi ágazatok gazdasági és foglalkoztatási teljesítményeire vonatkozóan korábban a 2002. és a 2006., jelen tanulmányban a 2009. évre:

- ♦ bruttó kibocsátás,
- ♦ bruttó hozzáadott érték,
- ♦ munkavállalói jövedelem,

¹⁴ Furchtgott-Roth, Siwek-Harold W., Stephen E. (1990).

¹⁵ A vizsgálati módszertan bővebben tárgyalja: *Penyigey Krisztina-Munkácsi Péter* (2005) IV. fejezet.

¹⁶ Ezen ágazatok statisztikai ágazati kódszámmal ellátott részletes felsorolását tartalmazza: *Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries*. WIPO, 2003, 73–79. oldal.

- ♦ foglalkoztatottak száma,
- ♦ termékbehozatal,
- ♦ termékkivitel,
- ♦ szolgáltatásbehozatal,
- ♦ szolgáltatáskivitel.

A nemzetközi metodikával megegyező tartalmú magyar adatsorok összeállításában – az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően – a Központi Statisztikai Hivatal működött közre.

A szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke és bruttó kibocsátása volumenváltozásának számbavétele céljából a KSH 2009. évre vonatkozóan – a folyóáras adatok mellett – kiszámította minden egyes szerzői jogi ágazatban a bruttó hozzáadott érték, valamint a bruttó kibocsátás 2006. évi árákon mért nagyságát is, így biztosítva az összehasonlítás lehetőségét a 2002-es, illetve a 2006-os adatokkal.¹⁷

¹⁷ Az összehasonlító áras adatok előállításában *Nádudvari Zoltán* működött közre az árindexszámítási statisztikai szttenderdeknek megfelelően.

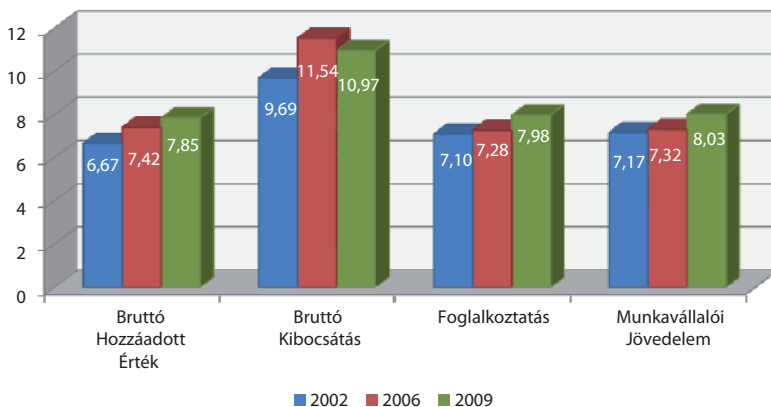
3. A szerzői jogi ágazatok súlya a magyar gazdaságban

3.1. A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménye

A szerzői jogi ágazatok teljesítményük és a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásuk alapján jelentős súlyt képviselnek a magyar nemzetgazdaságban. A szerzői jogi ágazatok a 2009. évi hazai GDP-t közel 1700 milliárd Ft-tal gyarapították, ezzel összesen 7,85%-os súlyt képviseltek. A 2002. és 2006. évi felmérések 987 milliárd Ft és 1524 milliárd Ft GDP-hozzájárulást mutattak ki, ami 6,67% és 7,42%-os súlynak felelt meg. A korábbi és a jelen vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy a 2002 és 2006 között a szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értékben képviselt súlyának 0,75%-os növekedési üteme a 2006 és 2009 közötti időszakban jelentősen csökkent (0,43%).

A szerzői jogi ágazatok a legnagyobb nemzetgazdasági súllyal a bruttó kibocsátásban szerepelnek. A 2002. és 2006. tárgyévi felmérések még közel 2%-os súlyarány-növekedési ütemet mértek – 9,69%-ról 11,54%-ra –, azonban 2009-ben az ágazat már több mint 0,5%-kal kisebb súllyal rendelkezett, mint korábban (10,97%). A szerzői jogi ágazatok kibocsátásban bekövetkező visszaesését jól szemlélteti, hogy a 2009. tárgyévi 5691 milliárd Ft több mint 180 milliárd Ft-tal marad el a 2006-ban mért folyóáras értéktől. A csökkenés oka elsősorban a technikai háttérágazatok kibocsátásának több mint 1%-os mérséklődése.

A szerzői jogi ágazatok összesített nemzetgazdasági súlya (2002, 2006, 2009, %)

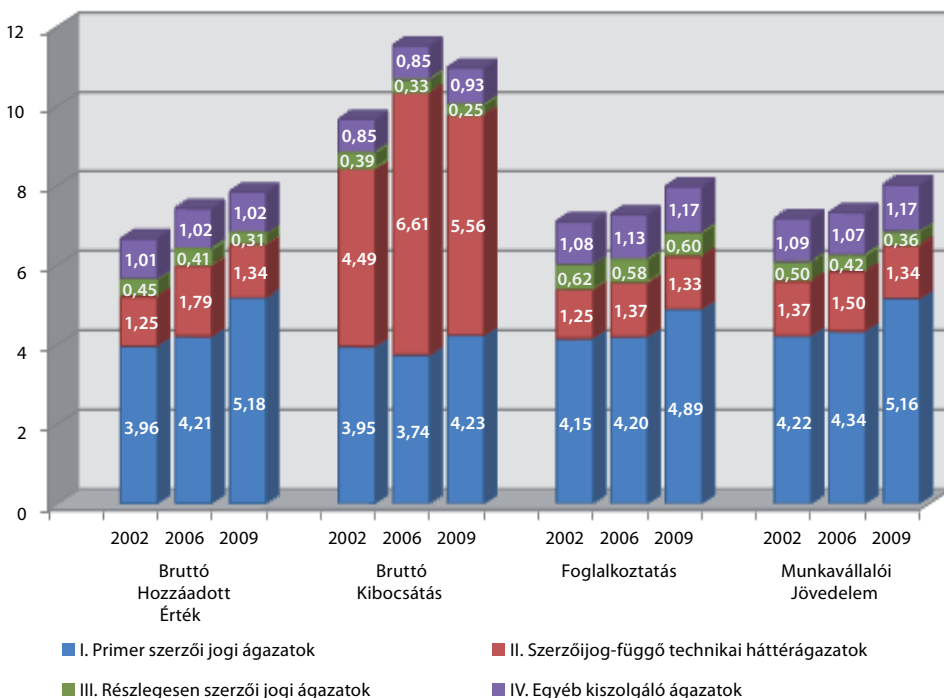
A szerzői jogi ágazatok a foglalkoztatásban is jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdasághoz: 2002-ben az alkalmazottak 7,1%-a, 2006-ban 7,28%-a, 2009-ben 7,98%-a tevékenykedett hasonló szektorban. A foglalkoztatottak számát tekintve megállapíthatjuk, hogy míg a korábbi két felmérés időpontja között közel 4 ezer fővel csökkent a szerzői jogi ágazatokban dolgozók száma, addig a jelen tárgyévi vizsgálat 277 ezres létszámadata 3 ezer fővel több a legutóbb tapasztaltaknál. A releváns ágazatokban tapasztalt mun-

kavállalói létszámnövekedés tehát ellentétes tendenciát mutat a foglalkoztatás nemzetgazdasági szintű alakulásával.

A szerzői jogi ágazatokban a dolgozók munkavállalói jövedelmének alakulása jellegéből adódóan nagy hasonlóságokat mutat a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásukkal. A szektorban dolgozók együttes jövedelme 2002-ben 552 milliárd Ft, 2006-ban 489 milliárd Ft, 2009-ben pedig 593 milliárd Ft volt. Ezek az összegek 7,17%, 7,32% és 8,03%-kal, azaz szintén növekvő mértékben járultak hozzá a nemzetgazdaságban a munkavállalói jövedelmekhez.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a szerzői jogi ágazatok („copyright-based industries”) együttes nemzetgazdasági súlya a kibocsátás kivételével nőtt a 2006 és 2009 közötti időszakban. Ez a növekedés azonban – a technikai háttérágazatok és a részlegesen kapcsolódó szerzői jogi ágazatok súlyának csökkenése mellett – szinte kizárólag a primer szerzői jogi ágazatok jelentőségének felerősödéséből eredt.

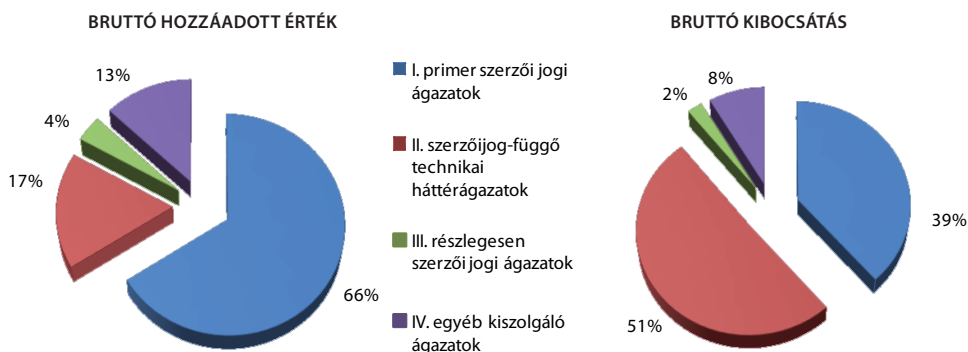
A szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlya a kategóriák szerint (2002, 2006, 2009, %)

A szerzői jogi ágazatok közül 2009-ben – a 2002. és 2006. tárgyévi felmérések eredményeihez hasonlóan a kibocsátás kivételével – a primer szerzői jogi ágazatok bírtak a legnagyobb súllyal. A primer ágazatok az együttes bruttó hozzáadott értékhez 66%, a munkavállalói jövedelemhez 64%, a foglalkoztatottak számához 61%-kal járultak hozzá. Teljesítményük tekintetében a primer szektorokat minden esetben a technikai háttér-

ágazatok, az egyéb kiszolgáló ágazatok és a részlegesen szerzői jogi ágazatok követték. A bruttó kibocsátás esetében a technikai háttérágazatok feleltek a 2009. évi teljesítmény több mint feléért; a primer szektorok ebből a mutatóból „csak” 39%-kal részesedtek (azonban jelentőségük ez esetben is nőtt).

Az egyes kategóriák hozzájárulása a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyához (2009, %)

A magyar szerzői jogi ágazatokat 2009-ben alapvetően négy szektor dominanciája jellemezte: a primer ágazatok közé tartozó „sajtó és irodalom”, a „szoftver és adatbázis”, a „filmalkotás és videó”, valamint a technikai háttérágazatokat erősítő „szórakoztatóelektronikai ipar”. A korábbi években a kiemelkedő húzóágazatként számon tartott szektorok közé egy új ágazat lépett: a „filmalkotás és videó”, amelynek gazdasági teljesítménye három év alatt éppen háromszorosára nőtt.

A magyar nemzetgazdasági teljesítmény 2006 és 2009 között összességében meglehetősen kedvezőtlenül alakult. A KSH által publikált adatok – GDP volumenindexek – szerint 2007-ben a gazdaság stagnált, 2008-ban 0,7%-os mértékben bővült, 2009-ben viszont 6,9%-kal elmaradt az előző évhez képest. Ennek megfelelően a vizsgált időszakban a hazai gazdaságban előállított összes termék, szolgáltatás értékesített mennyisége évente átlagosan több mint 2%-kal csökkent.

A 2002. és a 2006. évi adatok után a 2009-es felmérés számai is azt mutatják, hogy a szerzői jogi ágazatok a gazdaság fő hajtómotorjai közé tartoznak. Az átlagos évi 2%-os nemzetgazdasági beszűkülést a szerzői jogi ágazatok esetében „mindössze” 0,47%-os volumencsökkenés követte. A kategóriák közül egyedül a primer ágazatok tudtak növekedést felmutatni: 2006 és 2009 között átlagosan évi 1,57%-kal gyarapodtak. A technikai háttérágazatok volumene a vizsgált időszakban évente 4,5%-kal, a részlegesen kapcsolódó ágazatoké 2,41%-kal, az egyéb kiszolgáló ágazatoké pedig 0,6%-kal csökkent.

A szerzői jogi szektorokhoz tartozó iparágak eltérő növekedési pályán haladtak az elmúlt években. Az elemzés alapját képező 27 szerzői jogi ágazat közül 10 szektorban volt regisztrálható a bruttó hozzáadott érték növekedése a 2006 és 2009 közötti időszakban (2006. évi összehasonlító áron mérve).

A szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értékének alakulása (2006–2009)

NÖVEKEDETT	CSÖKKENT
filmalkotás és videó	sajtó és irodalom
rádió és televízió	zene, színművek, opera
szoftver és adatbázis	fotóművészet
fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása	szórakoztatóelektronikai készülékek gyártása
üres rögzítőeszköz gyártása	számítógép gyártása
szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása	fénymásoló gyártása
ékszerek és érmék	reklám
játékok	hangszer gyártása
építészet, mérnöki tervezés	egyéb kiszolgáló ágazatok
múzeumok	kölcsönzés
	ruházat, textil- és cipőárúk
	kézművesárúk
	bútorgyártás
	háztartási eszközök, porcelán és üveg gyártása
	tapéta- és szőnyeggyártás
	szerzőijog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme
	részleges szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme

A legnagyobb volumennövekedést a „*filmalkotás és videó*” (az átlagos évi növekedés mértéke 99,5%), a „*játékok*” (41%) és a „*szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása*” (19,2%) könyvelhette el. A válság legnagyobb áldozatai közé pedig a „*szakmai érdekvépviseleti szervezetek*” (-15,9%), a „*tapéta és szőnyeg*” (-15,5%) és a „*háztartási eszközök, porcelán és üveg*” (-13,9%) tartoznak.

A bruttó kibocsátás volumenének változása a GDP-adatokhoz hasonlóan alakult a vizsgált időszakban. A 2006–2009 időszakban a nemzetgazdasági kibocsátási volumen átlagosan évi 2,4%-kal csökkent, míg a kreatív ágazatok teljesítménye 1,4%-kal mérséklődött. Az egyes kategóriákat tekintve a primer ágazatok kibocsátási volumene 0,25%-kal, az egyéb kiszolgáló ágazatoké pedig 1,86%-kal nőtt. A technikai háttérágazatok és a részlegesen kapcsolódó szektorok hasonló mutatója 2,9%-os, illetve 4,2%-os csökkenést tükröz. A legnagyobb volumenváltozás a kibocsátásban 2006 óta a „*filmalkotás és videó*” (62%), az „*üres rögzítőeszköz*” (26%) és a „*játékok*” (13,7%) tevékenységi csoport körében ment végbe. A vesztes iparágak közé a „*hangszer gyártása*” (-18,9%), a „*szakmai érdekvépviseleti szervezetek*” (-18,2%) és a „*tapéta és szőnyeg*” (-14,9%) tartoznak.

A nemzetgazdaságban a foglalkoztatottak száma közel 117 ezerrel volt kevesebb 2009-ben (3,7 millió fő), mint 2006-ban; a szerzői jogi ágazatokban viszont a korábbinál 3 ezer fővel többet foglalkoztattak (277 ezer fő). A kategóriák közül a primer szektorokban közel 20 ezer fővel, míg az egyéb kiszolgáló ágazatokban kb. 60 fővel nőtt – azaz inkább stagnált – a munkavállalók száma. Ennek megfelelően az év végén az előzőben 179 ezer fő, az utóbbiban pedig 42,5 ezer fő dolgozott. A technikai háttérágazatok és a részlegesen szerzői jogi ágazatok a foglalkoztatottak számában is veszteségeket könyvelhettek el a vizsgált időszakban. Az előbbi kategória több mint 13 ezer főt veszített (38,5 ezer fő), az utóbbiban 4,4 ezer fővel dolgoznak kevesebben (17,4 ezer fő). Az egyes iparágak közül mindössze hét foglalkoztatott több munkavállalót 2009-ben, mint 2006-ban. Ezek közül kiemelkedik a „játékok” alcsoport, ahol a dolgozók száma közel 60%-kal haladta meg a korábbi állapotot. Ezt a „zene, színművek, opera” és a „szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása” követi 57%, illetve 37%-kal.

A foglalkoztatás alakulása a szerzői jogi ágazatokban (2006–2009)

NÖVEKEDETT	CSÖKKENT
zene, színművek, opera	sajtó és irodalom
filmalkotás és videó	rádió és televízió
szoftver és adatbázis	fotóművészet
reklám	szórakoztatóelektronikai készülékek gyártása
játékok	számítógép gyártása
kölcsönzés	hangszer gyártása
szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása	fényképészeti eszközök és moziberendezés gyártása
	fénymásoló gyártása
	üres rögzítőeszköz gyártása
	ruházat, textil- és cipőáruk
	ékszerek és érmék
	kézművesáruk
	bútorgyártás
	háztartási eszközök, porcelán és üveg gyártása
	tapéta- és szőnyeggyártás
	építészeti, mérnöki tervezés
	múzeumok
	szerzőjog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme
	részleges szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme

A foglalkoztatottak számának nagymértékű, valamint a bruttó hozzáadott értékek szerényebb ütemű csökkenése hozzájárult a termelékenység javulásához. A „szórakoztatóelektronika” iparág termelékenysége három év alatt a 2,7-szeresére nőtt. Hasonló javulást tudott felmutatni a vizsgált időszakban a „filmalkotás és videó” (250%), de még a „kézművesipar” egy főre jutó teljesítménye is az 1,7-szeresére nőtt. Jelentős csökkenés mutatkozott azonban a „zene, színművek, opera”, a „kölcsonzés” és a „fénymásoló gyártása” ágazatok termelékenységében: ezek a mutatók a vizsgált időszakban 58%, 48% és 23%-kal mérséklődtek.

A szerzői jogi ágazatok egy főre jutó termelékenységének alakulása (2006–2009)

NÖVEKEDETT	CSÖKKENT
filmalkotás és videó	sajtó és irodalom
rádió és televízió	zene, színművek, opera
szoftver és adatbázis	fotóművészet
hangszer gyártása	számítógép gyártása
szórakoztatóelektronikai készülékek gyártása	reklám
fényképezési eszközök és moziberendezés gyártása	szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása
üres rögzítő eszköz gyártása	fénymásolók gyártása
kölcsönzés	ruházat, textil- és cipőárúk
ékszerek és érmék	háztartási eszközök, porcelán és üveg gyártása
kézművesárúk	tapéta- és szőnyeggyártás
bútorgyártás	kölcsönzés
játékok	egyéb kiszolgáló ágazatok
építészet, mérnöki tervezés	
múzeumok	
szerzőijog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme	
részleges szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme	

Összességében megállapítható, hogy a gazdasági válság kedvezőtlen hatásai sokkal kevésbé „rázták meg” a szerzői jogi ágazatokat, mint a nemzetgazdaság egészét.

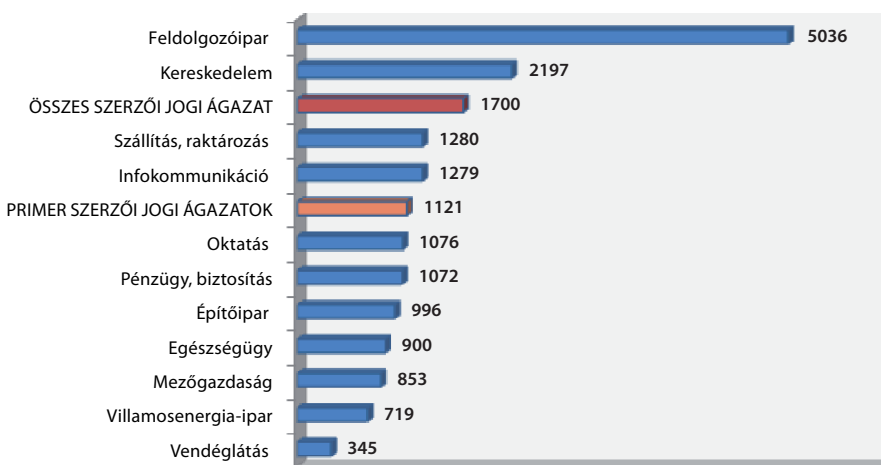
3.2. Más gazdasági szektorokkal történő összehasonlítás

A szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlyáról még szemléletesebb képet kapunk, ha mutatóikat összevetjük más, a magyar gazdaságban meghatározó szerepet betöltő szektorok megfelelő adataival is.

A magyar kreatív ágazatok a bruttó hozzáadott értéket tekintve a legfontosabb szektorok között helyezkednek el; a kereskedelem teljesítményét megközelítve olyanokat hagynak maguk mögött, mint a szállítás és raktározás, az infokommunikáció vagy éppen a pénzügy és biztosítás. Az összes szerzői jogi szektor bruttó hozzáadott értéke az oktatás és a pénzügy és biztosítás másfélszerese, a mezőgazdaság kétszerese, valamint a vendéglátás ötszöröse.

A primer szerzői jogi ágazatok teljesítménye az infokommunikáció és az oktatás közé sorolható 2009-ben, így ez a kategória önmagában is megelőz olyan fontos szektorokat, mint az oktatás, a pénzügy és biztosítás, az építőipar vagy az egészségügy.

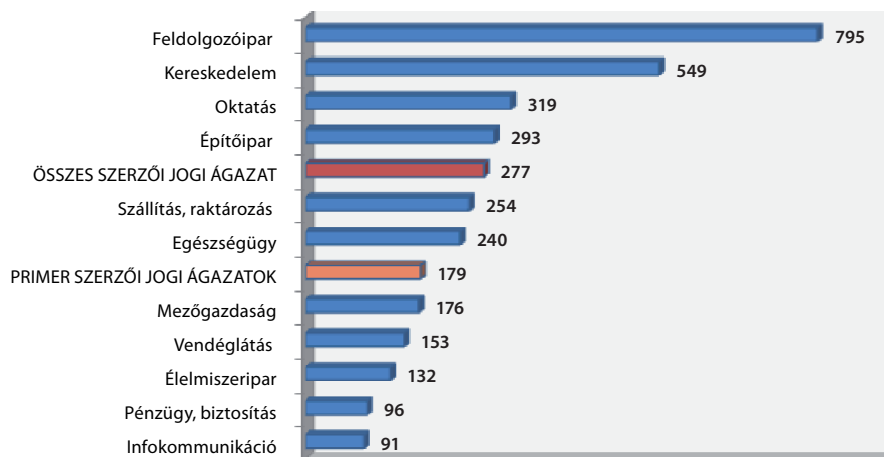
*A szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke más ágazatokkal összehasonlítva
(2009, milliárd Ft)*

A kreatív iparágak a foglalkoztatásban is jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdasághoz: 2009-ben 277 ezren dolgoztak a területen. Ennél 20 ezerrel többen foglalkozkodtak az építőiparban és ugyanennyivel kevesebben a szállítás és raktározásban. Az összes szerzői jogi ágazatban másfélszer annyian dolgoztak, mint a mezőgazdaságban, kétszer annyian, mint az élelmiszeriparban és több mint háromszor annyian, mint az infokommunikáció területén.

A primer ágazatokban a vizsgált évben 179 ezer fő tevékenykedett, ezzel olyan területeket hagytak maguk mögött, mint a mezőgazdaság, a vendéglátás, az élelmiszeripar vagy a pénzügyi és biztosítási szektor.

*A szerzői jogi ágazatokban foglalkoztatottak száma más ágazatokkal összehasonlítva
(2009, ezer fő)*

3.3. A primer szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya

A primer vagy más néven elsődleges szerzői jogi ágazatok („*core copyright industries*”) a kulturális, illetve egyéb, új szellemi értéket alkotó szektorokat foglalják magukba. Ilyenek a szerzői jogi védelemben részesülő művek létrehozását, gyártását, közvetítését, illetve értékesítését végző tevékenységek.

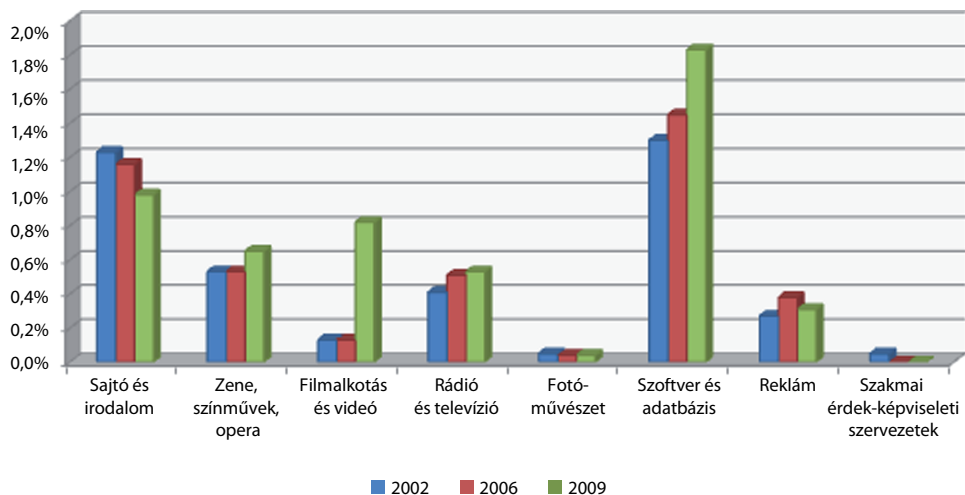
A primer szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke 2009-ben 1121 milliárd Ft volt, ezzel 5,18%-ban járultak hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez. A három eddig vizsgált év alapján elmondható, hogy a primer szektorok egyre jelentősebb mértéket képviselnek a hazai GDP-ben: 2002-ben 3,96%, míg 2006-ban 4,21% volt a kulturális ágazatok gazdasági súlya.

Az egyes szektorok hozzáadott értéke alapján 2009-ben kiemelkedik a „*szoftver és adatbázis*”, a „*sajtó és irodalom*”, valamint a „*filmalkotás és videó*”. Ez utóbbi a 2002. és a 2006. évi eredményekhez képest elsősorban a hazai filmstúdiók teljesítményének köszönhetően három helyet lépett előre, letaszítva a dobogó harmadik fokáról a „*zene, színművek, opera*” csoportot.¹⁸ A „*rádió és televízió*”, a „*reklám*”, a „*fotóművészet*” és a „*szakmai érdeklépviseletek*” továbbra is tartják a korábbi pozíciójukat.

¹⁸ A hazai filmipar fejlődésével bővebben a 4.4. alfejezet foglalkozik.

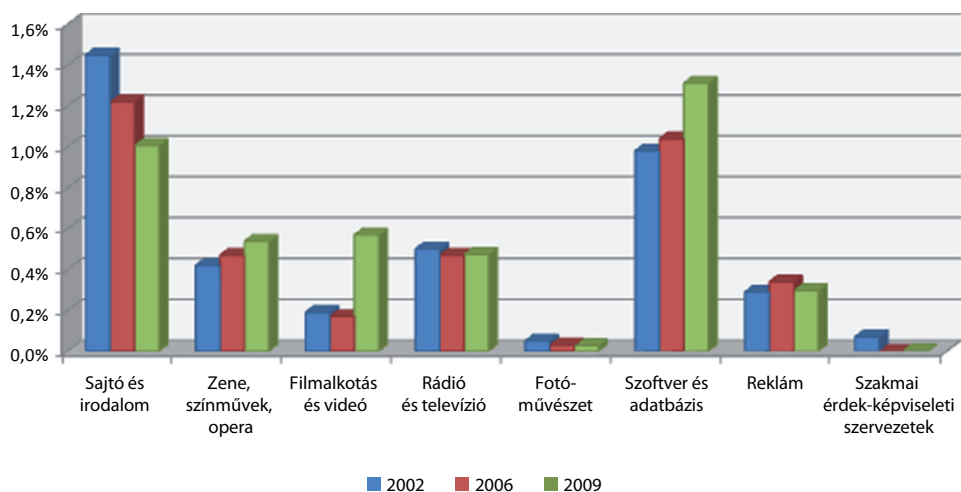
A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK SÚLYA A MAGYAR GAZDASÁGBAN

A primer szerzői jogi ágazatok súlya a bruttó hozzáadott érték alapján (2002, 2006, 2009, %)

A bruttó kibocsátás tekintetében a primer ágazatok 2009-ben 2194 milliárd Ft teljesítménnyel 4,23%-kal járultak hozzá a nemzetgazdasághoz. Ez túlszárnyalja a 2002. évi 3,95%-os, illetve a 2006. évi 3,74%-os mutatót. A sorrend hasonló a GDP esetében tapasztaltakkal: a korábbi évek vizsgálati eredményeivel szemben a „sajtó és irodalom” csak a második legnépesebb munkavállalói csoport a „szoftver és adatbázis” mögött.

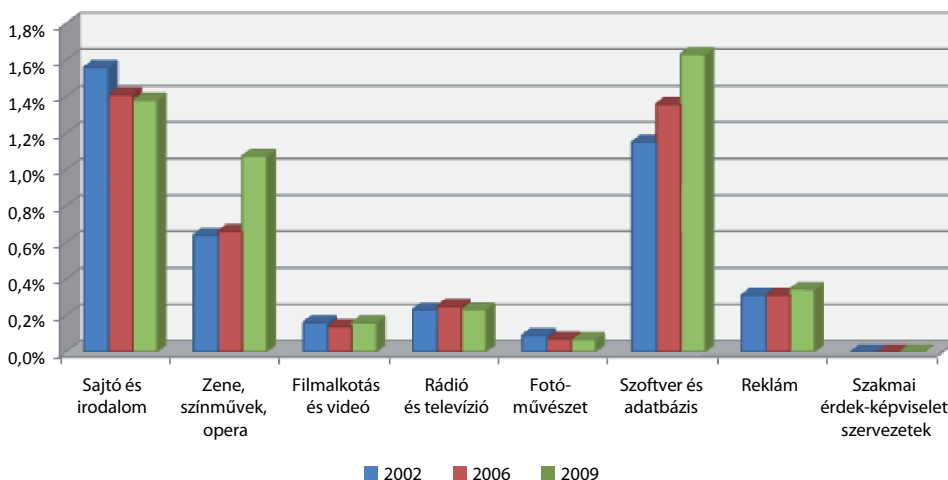
A primer szerzői jogi ágazatok súlya a bruttó kibocsátás alapján (2002, 2006, 2009, %)

Az elsődleges szerzői jogi ágazatok egyre növekvő mértékben járulnak hozzá a foglalkoztatáshoz. A korábbi évek felmérései alapján 2002-ben az összes foglalkoztatott 4,15%-a, illetve 2006-ban 4,2%-a tevékenykedett valamely primer ágazatban. Ez a növekedési ütem felerősödött az elmúlt évtized második felében, így 2009-ben már közel 179 ezer fő, azaz az összes munkavállaló 4,89%-a dolgozott hasonló területen. Az alkalmazottak száma 2006 óta a „zene, színművek, opera” kategórián belül nőtt a legnagyobb mértékben, de a dinamikusan fejlődő „szoftver és adatbázis” is egyre több humánerőforrást igényel.

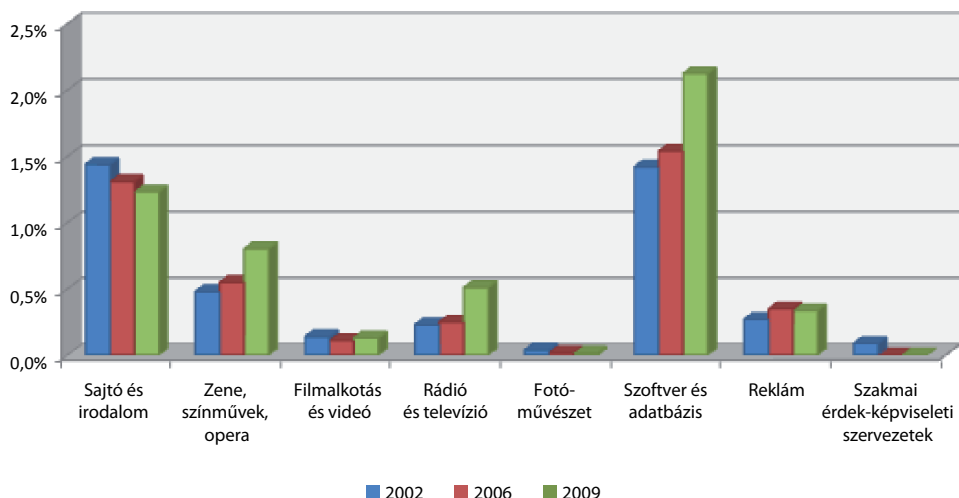
Érdemes megjegyezni, hogy a statisztika alapján a „filmalkotás és videó” területnek a kibocsátásban és a GDP-ben tapasztalt kiugró teljesítménye nem tükröződik a foglalkoztatottak számának alakulásában. A vizsgált időszakban megszorodott filmstúdiók ugyanis elsősorban a nemzetközi produkciókat vonzották, amelyek a legtöbb esetben hozott anyagból dolgoztak. A bér munkában, illetve sokkal szerényebb mértékben hazai koprodukcióban készülő alkotások nem támasztottak jelentősebb igényt a hazai humánerőforrás felé.

A primer szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a foglalkoztatáshoz (2002, 2006, 2009, %)

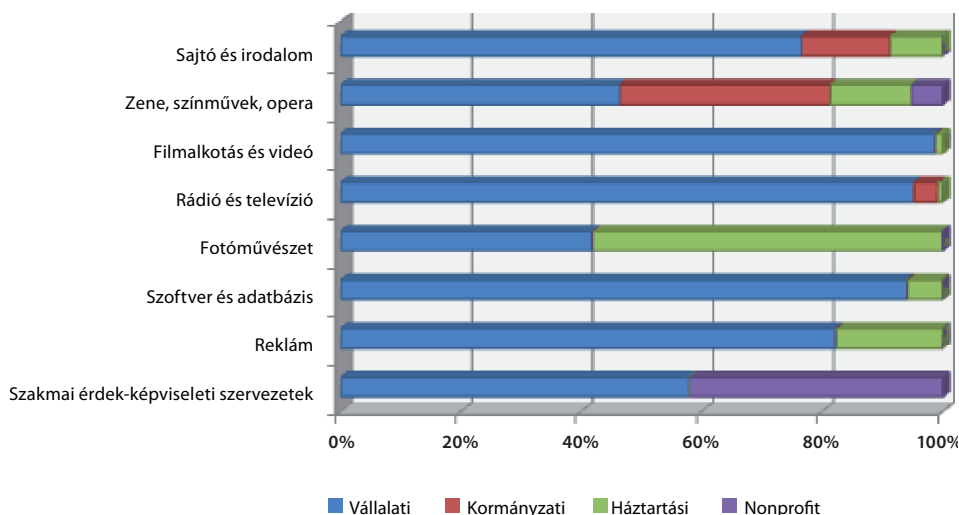
A 2009-es felmérés eredményei alapján elmondható, hogy Magyarországon a primer szerzői jogi ágazatok munkavállalóinak összes jövedelme arányban áll GDP-beli teljesítményükkel (5,16% és 5,18%), annak növekedési üteme azonban már elmarad a bruttó hozzáadott érték esetében tapasztaltaktól. Az egyes szektorok közül a „filmalkotás és videó” kategóriában dolgozók jövedelme – a filmstúdiók szerepének korábban kifejtett hatása következtében – a bruttó hozzáadott érték nemzetgazdasági súlyától elszakadva inkább a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásukat tükrözi.

*A primer szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a munkavállalói jövedelemhez
(2002, 2006, 2009, %)*

A kreatív szektorok tulajdonosi szerkezete tükrözi az ágazat összetett jellegét. A kultúra alapvetően „közjóság”: az állam fontos célja annak biztosítása, hogy az állampolgárok a kultúrához – mint fogyasztási cikkhez – a lehető legkisebb fogyasztói csoport kizárásával, minél szélesebb körben jussanak hozzá, ezáltal növelve a társadalmi jólétet. A kulturális termékek azonban egyre inkább megállják a helyüket piaci körülmények között is. Ennek egyik szemléletes bizonyítéka, hogy a 2002., illetve a 2006. évi vizsgálat óta jelentősen elmozdult a primer ágazatok tulajdonosi szerkezete – a bruttó hozzáadott érték alapján – a kormányzati és a nonprofit oldal felől a vállalatok irányába. Különösen szembetűnő a változás a „zene, színművek, opera” (46%), a „filmalkotás” (99%), a „rádió és televízió” (95%), valamint a „szakmai érdek-képviselői szervezetek” (58%) esetében.

*A primer szerzői jogi ágazatok tulajdonosi szektorok szerinti szerkezete
a bruttó hozzáadott érték alapján (2009, %)*

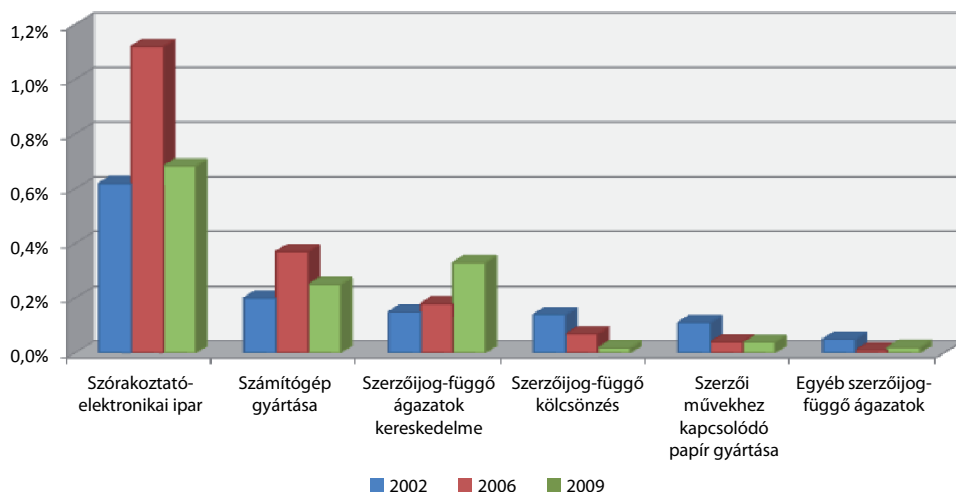
3.4. A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok gazdasági súlya

A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok („interdependent copyright industries”) közé azokat a tevékenységeket soroljuk, amelyek – elsősorban a transzfer szerepét betöltő technológia biztosításával – lehetővé teszik a primer ágazatok által létrehozott alkotások élvezetét. A legtöbb vizsgált mutatóban a primer ágazatok után ezen kategória alkotói járulnak hozzá a legnagyobb mértékben a nemzetgazdasági teljesítményhez, sőt, jellemből kifolyólag a többi szerzői ágazathoz viszonyítva kiemelkedő szerepet játszanak a kibocsátás alakulásában.

A szerzőijog-függő ágazatok teljesítménye a nemzetgazdaságban 2006 és 2009 között csökkent minden mutatószámában, azaz megfordult a 2002 és 2006 között kimutatott pozitív tendencia. 2009-ben a technikai háttérágazatok bruttó hozzáadott értéke 291 milliárd Ft volt, ami jelentősen elmaradt a 2006-ban mért 367 milliárd Ft-os értéktől, ezzel együtt a kategória nemzetgazdasági súlya 0,45%-ot esett. Az egyes szektorokat tekintve egyedül a kereskedelem tudott növekedést elérni a vizsgált időszakban (0,08%); a legnagyobb kibocsátók – a *szórakoztatóelektronikai ipar* és a *számítógép gyártása* – teljesítménye azonban több mint 0,5%-kal csökkent.

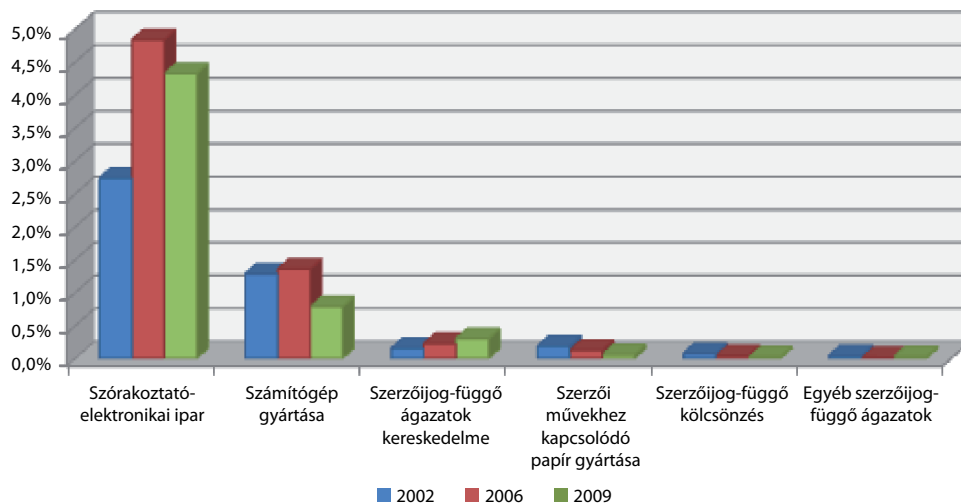
A technikai háttérágazatok bruttó kibocsátása – kiemelten a „szórakoztatóelektronikai ipart” és a „számítógép gyártását” – a kategória jellegéből adódóan erős nemzetgazdasági hozzájárulással bír, amely azonban nem tükröződik a hozzáadott érték mutatójában. Ennek évek óta fennálló oka, hogy a technikai ágazatok itthon elsősorban a külföldi termékek előállításának kevésbé kreatív alkotótevékenységével – leginkább azok összeszerelésével – foglalkoznak.

A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok súlya a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értéke alapján (2002, 2006, 2009, %)

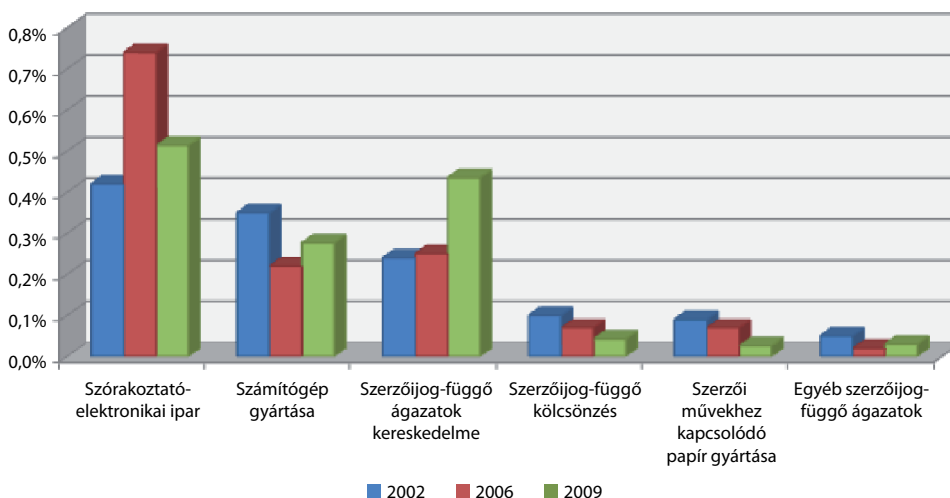
A gazdasági válság begyűrűzésével a fenti ágazatokban csökkent a kibocsátás, amelynek értéke 2006-ban még elérte a 3364 milliárd Ft-ot, 2009-ben viszont már 2884 milliárd Ft-ra esett vissza. Ennek következtében a technikai háttérágazatok teljesítményének súlya a nemzetgazdaságban 1,07%-kal csökkent három év alatt. A legnagyobb veszteséget a „számítógép gyártása” szenvedte el, amelynek kibocsátása 57%-kal maradt el a 2006-os, 50%-kal pedig a 2002-es értéktől.

A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok súlya a nemzetgazdaság bruttó kibocsátása alapján (2002, 2006, 2009, %)

A technikai háttérágazatok foglalkoztatási súlya ugyan nem sokat csökkent (0,05%), a változás azonban bizonyos ágazatokban jelentős: a szórakoztatóelektronikai termékeket előállító iparban 23%-kal kevesebben, míg a kapcsolódó kereskedelemben 18%-kal többen dolgoztak, mint 3 évvel korábban.

A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok hozzájárulása a foglalkoztatáshoz (2002, 2006, 2009, %)

3.5. A részlegesen szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya

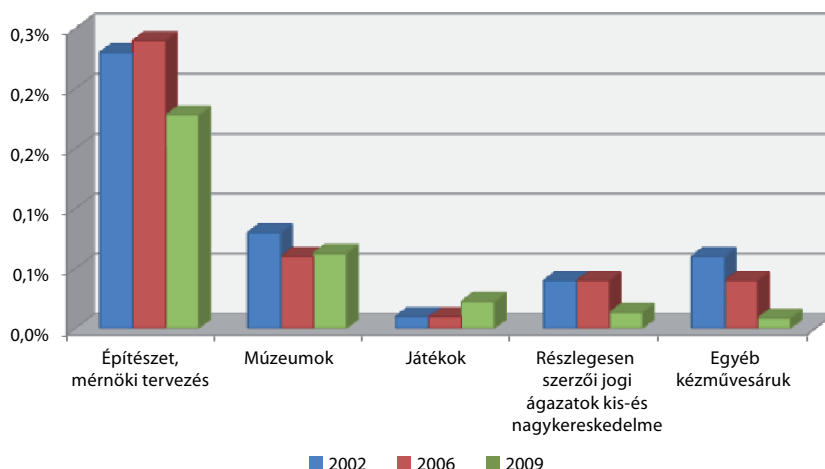
A részlegesen szerzői jogi ágazatok („partial copyright industries”) keretein belül csak részben történik a szerzői jog alá tartozó termékek előállítása, gyártása és kereskedelme. Mivel ebben az esetben indokolt az adott szektornak csupán egy meghatározott hányadát számításba venni, a szerzői jogi ágazatokkal kapcsolatos termékek és tevékenységek súlyára különböző módszerrel becsléseket alkalmaztunk. Ezek a becslések általában korábbi nemzetközi felméréseken, illetve egyéb hivatalos hazai statisztikai mutatók alapján meghatározott szakértői kalkulációkon alapulnak. Az így kapott copyrightfaktorokkal korrigált adatok alapján határozzuk meg a részlegesen szerzői jogi ágazatok teljesítménymutatóit. Ezen faktorok használata a korábbi kategóriáknál megfigyelt értékekkel szemben mérsékelttel teljesítményeket eredményez.

A részlegesen szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke 2009-ben 66 milliárd Ft-ot tett ki, ami 18 milliárd Ft-tal kevesebb, mint 2006-ban. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a hasonló ágazatok három év alatt elveszítették hozzáadott értékük egyötödét. Ugyanez elmondható a vizsgált szektorok kibocsátásával kapcsolatban is, amely 2009-ben 131 milliárd Ft-ot termelt. A létszámadatok is erőteljes visszaesést mutatnak: míg 2006-ban 21 ezren dolgoztak valamelyik részlegesen kapcsolódó hasonló szektorban, addig 2009-ben már csak alig több, mint 17 ezren, amely 17%-os csökke-

nést jelent. Az okok ez esetben is a gazdasági válság okozta beszűkülő piacra vezethetők vissza.

A részlegesen szerzői jogi ágazatok közül jelentősen kiemelkedik az „építészeti, mérnöki tervezés”, amely háromszorosa a kategóriában következő „múzeumok” teljesítményének. Az utóbbi mellett a játékipar volt képes javulásra a 2006–2009 közötti időszakban.

A részlegesen szerzői jogi ágazatok súlya a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értéke alapján (2002, 2006, 2009, %)

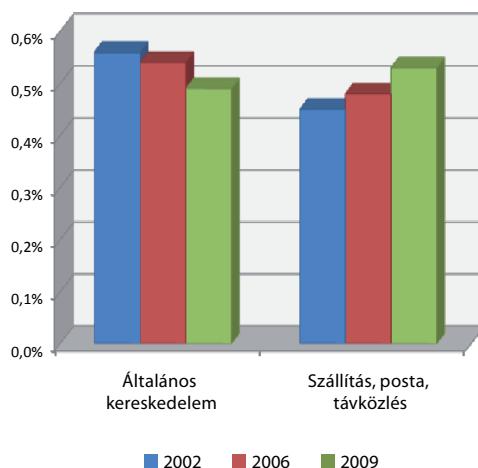
3.6. Az egyéb kiszolgáló ágazatok gazdasági súlya

A szerzői jogi tevékenységekhez kapcsolódó ún. *egyéb kiszolgáló ágazatok* közé azok a szektorok tartoznak, amelyek közvetítés útján támogatják a különböző alkotások találkozását a fogyasztókkal. Idetartozik a „szállítás, posta és távközlés”, valamint az „általános kereskedelem”. Mivel ezek az ágazatok is közvetetten kapcsolódnak a szerzői joghoz, ismét copyrightfaktort alkalmazunk a mutatók meghatározásakor. Nemzetközi gyakorlat alapján a faktort a szerzői jogi alapú – vagyis a primer, a technikai háttér- és a részlegesen szerzői jogi alapú – ágazatok bruttó hozzáadott értékében tapasztalt nemzetgazdasági súly alapján határozzuk meg. Ennek megfelelően 2009-ben a copyrightfaktor értéke 6,83% (2002-ben 5,7%, 2006-ban 6,4%) volt.

Az egyéb kiszolgáló ágazatok nemzetgazdasági hozzájárulása – a korábbi felmérések eredményeihez hasonlóan – minden mutató esetében 1% körül alakult. A kategória bruttó hozzáadott értéke 221 milliárd Ft-ot tett ki, amely 13 milliárd Ft-tal túlszárnyalja a három évvel korábbi eredményt, miközben a szektor nemzetgazdasági súlya változatlan maradt (1,02%). A bruttó kibocsátás mértéke is nőtt a vizsgált időszakban: a 2006-ban megfigyelt 432 milliárd Ft összeghez képest 2009-ben a szektor kibocsátása elérte a 481 milliárd Ft-ot, amely növekedés a nemzetgazdasági súlyban is megmutatkozott (0,85%-ról 0,93%-ra). A bruttó hozzáadott érték és a bruttó kibocsátás eredményében az egyéb

kiszolgáló ágazat két alszektora közel fele-fele arányban osztozott. 2009-ben a foglalkoztatás esetében a súly egy kissé jobban eltolódik az általános kereskedelem irányába: az 1,17%-os – a 2006. évi eredményénél 0,4%-kal nagyobb – nemzetgazdasági súlyhoz az „általános kereskedelem” 0,73%-kal, a „szállítás, posta, távközlés” 0,44%-kal járult hozzá. A munkavállalói jövedelem 2009-ben 86,5 milliárd Ft értékkel 15 milliárd Ft-tal túlszárnyalta a három évvel korábbi számot, nemzetgazdasági súlya pedig 1,07%-ról 1,17%-ra növekedett.

Az egyéb kiszolgáló ágazatok súlya a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értéke alapján (2002, 2006, 2009, %)

3.7. Nemzetközi összehasonlítás

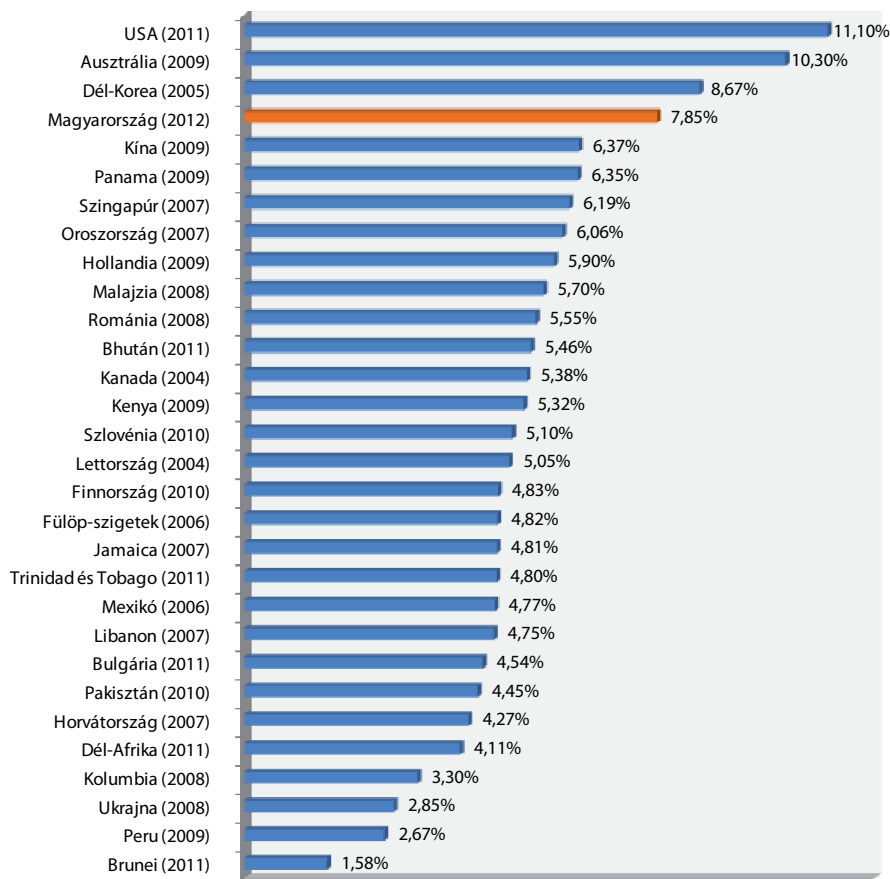
A szerzői jogi ágazatok – és kiemelten a primer szektorok – nemzetgazdasági súlyára vonatkozó magyarországi adatok összehasonlítása más államok hasonló mutatóival szemléletes képet ad a hazai kreatív ipar helyzetéről.¹⁹ A közel egy évtized alatt elkészült tanulmányok különböző időpontokban, de egységes eszközökkel mérik fel a kreatív iparágak jelentőségét az egyes államokban. A rendelkezésre álló adatok a következő országokkal történő összehasonlítást teszik lehetővé: Ausztrália, Bhután, Brunei, Bulgária, Dél-Afrika, Dél-Korea, Finnország, Fülöp-szigetek, Hollandia, Horvátország, Jamaica, Kanada, Kenya, Kína, Kolumbia, Lettország, Libanon, Malajzia, Mexikó, Oroszország, Pakisztán, Panama, Peru, Románia, Szingapúr, Szlovénia, Trinidad és Tobago, Ukrajna és az USA.

Az eredmények azt mutatják, hogy Magyarország a szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági jelentőségét tekintve a világ élmezőnyében foglal helyet. Az összes kreatív szek-

¹⁹ Az összehasonlíthatóságot szem előtt tartva csak a WIPO-módszert alkalmazó felmérések eredményeit vetjük össze. A WIPO az elkészült országjelentéseket folyamatosan publikálja; ezek eddig 2003, 2008, 2010, 2011 márciusában és novemberében, valamint 2012 januárjában jelentek meg.

tor bruttó hozzáadott értékének tekintetében a kiemelkedően magas értékkel bíró USA (11,1%), Ausztrália (10,3%) és Dél-Korea (8,67%) után Magyarország szerepel a legnagyobb súllyal a listán (7,85%). Ezzel az eredménnyel hazánk olyan országokat előz meg, mint Kína (6,37%), Szingapúr (6,19%) és Oroszország (6,06%).

A szerzői jogi ágazatok súlya a bruttó hozzáadott érték alapján – nemzetközi összehasonlítás²⁰ (%)

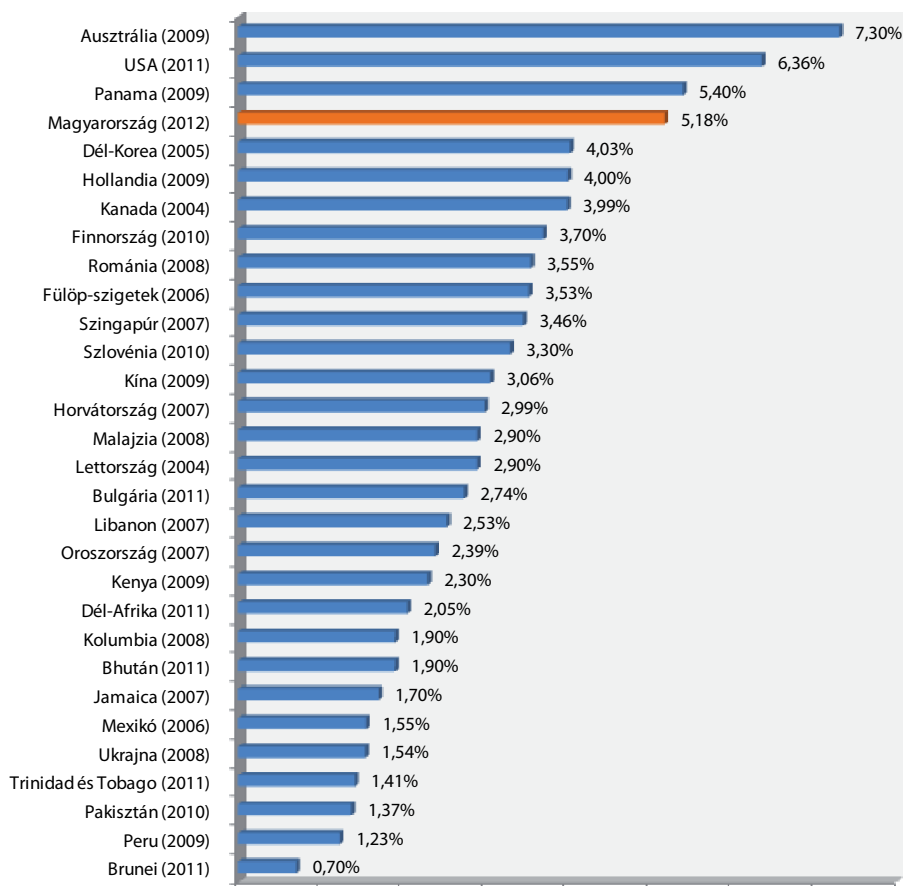

A primer szektorok a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értékéhez a legnagyobb mértékben Ausztráliában járulnak hozzá (7,3%), ami azt is jelenti, hogy az összes ausztrál szerzői jogi ágazat teljesítményének 70,2%-áért ezek a legtöbb kreativitást igénylő tevékenységek felelnek. Ausztráliát a primer ágazatok abszolút számaiban az USA, Panama és Magyarország követi a sorban, amely államokban az összes szerzői jogi hozzájárulás

²⁰ A felmérést számos ország több különböző évre is elvégezte, ezek közül a legfrissebb eredményeket vettük figyelembe (a zárójelben a publikálás évét tüntettük fel).

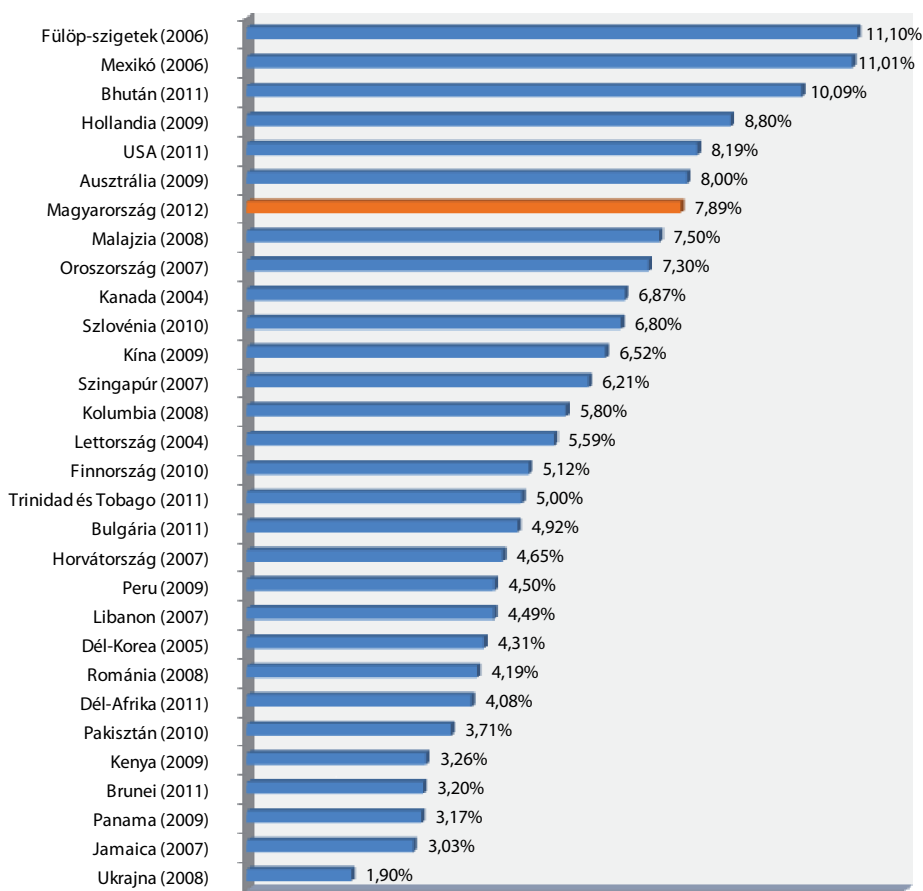
57%, 85% és 66%-a tartozik a primer szektorokhoz. Az utóbbi mutatóban világviszonylatban Panama után Kanada (73,3%), a Fülöp-szigetek (72,6%) és Lettország (72,5%) a legerősebb.

A primer szerzői jogi ágazatok súlya a bruttó hozzáadott érték alapján – nemzetközi összehasonlítás (%)

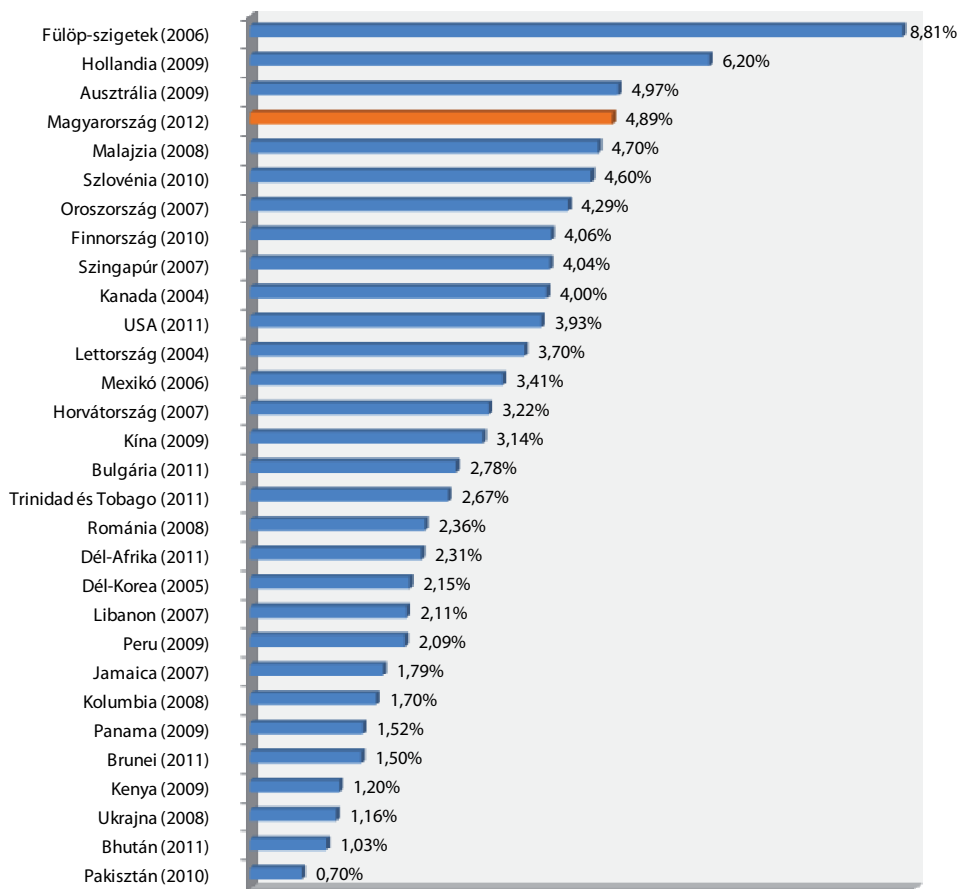
Az összes szerzői jogi ágazatot alapul véve a Fülöp-szigeteken, Mexikóban és Bhutánban legalább minden tizedik alkalmazott valamely kapcsolódó szektorban tevékenykedik. Magyarországon – a sorban hetediként – az összes foglalkoztatott 7,89%-a dolgozik valamely szerzői jogi ágazatban. A 2009. tárgyévi felmérés alkalmával tapasztalt növekedésnek köszönhetően hazánk az országok első negyedében foglal helyet.

*A szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a foglalkoztatáshoz –
nemzetközi összehasonlítás (%)*

A primer ágazatok foglalkoztatási adatai alapján 2009-ben Magyarország ismét az élmezőnyben kapott helyet (4,89%), megelőzve Malajziát (4,7%), és alig elmaradva Ausztráliától (4,97%). Az összes szerzői jogi ágazaton belül a legmagasabb a primer szektorokban dolgozók aránya a Fülöp-szigeteken (79,4%), Finnországban (79,3%) és Hollandiában (70,5%). Hazánk ebben a rangsorban a 62%-os aránnyal a tizedik helyen áll.

*A primer szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a foglalkoztatáshoz –
nemzetközi összehasonlítás (%)*

3.8. A szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi forgalma

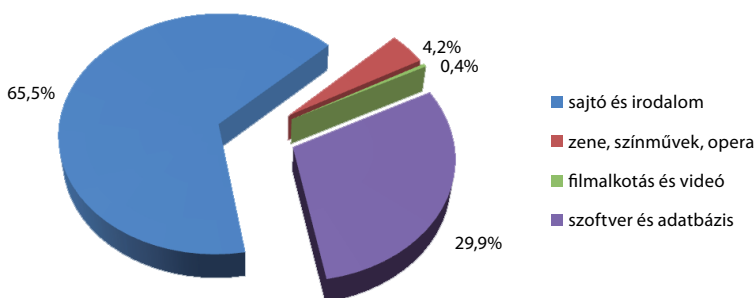
A szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi forgalmát két szempontból vizsgáljuk. A termékforgalom a legfontosabb kreatív iparágak által előállított áruk kivitelének és behozatalának értékét állapítja meg. A szolgáltatások külkereskedelme pedig a szerzői joghoz kapcsolódó szektorok szolgáltatási exportjának, illetve importjának nagyságrendjét mutatja be.

3.8.1. Külkereskedelmi termékforgalom

A nemzetgazdaság külkereskedelmi termékforgalma a 2009. év végén – a XXI. században első alkalommal – pozitív mérleggel zárt. A kivitel 16 030 milliárd Ft-ot, a behozatal 15 005 milliárd Ft-ot tett ki, ami 1 025 milliárd Ft-os egyenleget eredményezett.

A termékforgalom szempontjából számításba vehető primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó árukat a vizsgált évben 38,1 milliárd Ft értékben hoztak be külföldről hazánkba, ami az összes nemzetgazdasági termékimport értékének 0,25%-a. A kreatív ipari termékek kivitelének értéke 28,9 millió Ft volt, ami 0,18%-a az összes hasonló hazai exportnak. Ennek értelmében az egyenleg 2009-ben 9,2 milliárd Ft-os külkereskedelmi hiányt mutat. A vizsgált év eredményeit összehasonlítva a 2002-es, illetve a 2006-os adatokkal megállapíthatjuk, hogy a primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó termékek behozatala folyamatosan csökkent, kivitele nőtt, vagyis összességében hazánk egyenlege javult.

A primer szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi termékforgalmának megoszlása (2009)

A legnagyobb külkereskedelmi termékforgalmat lebonyolító primer szektorok 2009-ben a „sajtó és irodalom”, illetve a „szoftver és adatbázis” voltak. Az utóbbi kivételével az egyes szektorok termékbehozatala 2006 óta csökkent – legjobban a „filmalkotás és videó” 64%-kal –, igaz, a „szoftver és adatbázis” esetében is stagnálásról beszélhetünk. A termék-kivitel tekintetében jelentős változások történtek: a „sajtó és irodalom” 48%-kal, a „zene, színművek, opera” 56%-kal nőtt, a „szoftver és adatbázis” viszont 22%-kal csökkent.

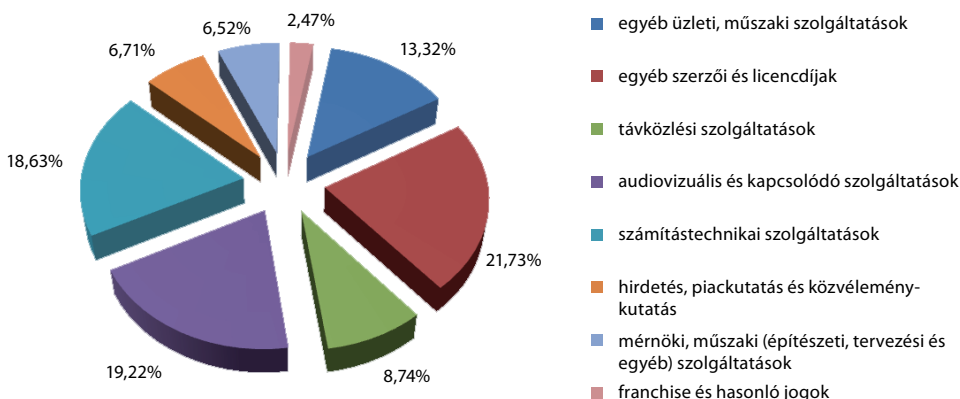
A szerzői joghoz kapcsolódó technikai háttérágazatok közül a két legfontosabb esetben vizsgáltuk meg a termékekhez fűződő külkereskedelmi eredményeket. 2009-ben a „szórakozatóelektronikai ipar” behozatalának értéke 1320 milliárd Ft, kivitelének mutatója pedig 1545 milliárd Ft volt, ami 45%, illetve 18%-os növekedést jelent 2006 óta. A „számítógép gyártása” behozatala 457 milliárd Ft, kivitele 590 milliárd Ft-ot tett ki. Mind a két mutató közel 35%-kal csökkent.

3.8.2. Szolgáltatások külkereskedelme

A szolgáltatások területén a külkereskedelmi egyenleg nemzetgazdasági szinten 2009-ben közel 394 milliárd Ft-os többlettel zárt, amelyből 3667 milliárd Ft-ért a kivitel, 3272 milliárd Ft-os teljesítményért pedig a behozatal volt a felelős. A szolgáltatások kivitelének folyó áras értéke 2009-ben 32%-kal növekedett 2006 óta, behozatala pedig 37%-kal bővült.

A szerzői jogi ágazatokat érintő szolgáltatások tekintetében a vizsgált három évben az export növekedése túlszárnyalta az importét: az előbbi 24%-kal 965 milliárd Ft-ra, az utóbbi viszont 39%-kal 913 milliárd Ft-ra nőtt. Az összes nemzetgazdasági szolgáltatási kivitel 29,5%-a, a behozatalnak pedig 25%-a volt köthető a szerzői joghoz. Az előbbi 3%-kal csökkent, az utóbbi 1,5%-kal nőtt a 2006-os adatokhoz képest. A fentiek értelmében a 2009. tárgyévben kimutatott 51 milliárd Ft-os szerzői jogi szolgáltatási külkereskedelmi deficit már csak mintegy 40%-a a három évvel korábbi hiánynak.

A szerzői joghoz kapcsolódó szolgáltatások külkereskedelmi forgalmának megoszlása (2009)

A külkereskedelmi szempontból legfontosabb szerzői jogi szolgáltatások terén hazánk a leginkább behozatalra szorul az „*egyéb üzleti, műszaki szolgáltatás*”, illetve az „*egyéb szerzői és licencdíjak*” közé tartozó javakból. A legexportképesebb kreatív szolgáltatások Magyarországon az „*audiovizuális és kapcsolódó szolgáltatások*”, valamint a „*számítástechnikai szolgáltatások*”.

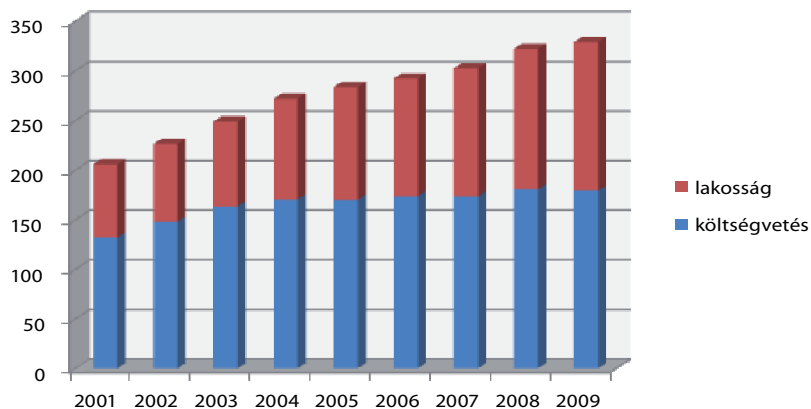
Az ágazatok behozatali és kiviteli értékei az utolsó, 2006. tárgyévi felméréshez képest meglehetősen változatosan alakultak. Az „*egyéb üzleti, műszaki szolgáltatás*” importértéke három év alatt több mint a duplájára nőtt, az „*egyéb szerzői és licencdíjak*” mutatója pedig 21%-kal lett magasabb. A „*franchise és hasonló jogok*”, valamint az „*audiovizuális és kapcsolódó szolgáltatások*” importjának értéke viszont 1,8%-kal, illetve 5%-kal csökkent.

A legerősebben növekvő húzóágazatok a szerzői jogi szolgáltatások közül a „*mérnöki, műszaki szolgáltatások*” (98%), az „*egyéb szerzői és licencdíjak*” (42%), az „*egyéb üzleti, műszaki szolgáltatás*” (39%) és a „*hirdetés, piackutatás és közvélemény-kutatás*” (38%).

4. Fejlődési trendek a primer szerzői jogi ágazatokban

A költségvetés kulturális kiadásai 2009-ben majdnem elérték a 180 milliárd forintot. A központi költségvetés hasonló jellegű ráfordításai a vizsgált időpontban – a 2005. és 2009. évek kivételével – nőttek. Az állami kiadások GDP-hez viszonyított aránya 2001 és 2007 között mérséklődött, majd 0,7% körüli értékkel stagnált. Mindeközben a lakosság kultúrára fordított nominális kiadásai folyamatosan nőttek, 2009-ben megközelítették a 145 milliárd Ft-ot.

A költségvetés és a lakosság kulturális kiadásainak alakulása (milliárd Ft)

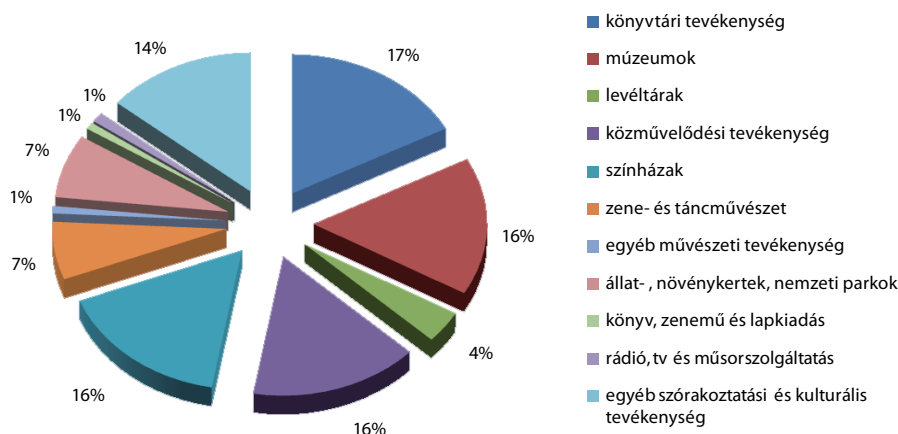

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium – Kulturális statisztikai rendszer

A költségvetésből a legnagyobb mértékben a könyvtárak és a színházak részesültek – egyenként az összes kulturális ráfordítás kb. 16%-ával –, 2009-ben közel 30 milliárd Ft állami támogatást kaptak. Hasonló mértékű, ám csökkenő intenzitású segítségre támaszkodhattak a múzeumok és a közművelődési tevékenységet végző (pl. hagyományőrző, népművészeti, alkotó, ifjúsági, stb.) intézmények és közösségek. A zene- és táncművészet, valamint az állat- és növénykertek, nemzeti parkok 2009-ben hasonló mértékű – közel 13 milliárd Ft – állami juttatásban részesültek. A támogatási paletta alsóbb részében a rádió, tv és egyéb műsorszolgáltatás, a könyv-, zenemű-, lapkiadás, valamint az egyéb művészeti tevékenységek szerepeltek, ezek a központi költségvetésből 1,47 és 2,05 milliárd Ft közötti összeggel részesültek.

A támogatási intenzitás részben tükrözte a kulturális intézményekben dolgozó főfoglalkozású alkalmazottak számát, de a levéltárak és a közművelődési intézmények az alkalmazottak számához képest kevesebb, míg a könyvtárak, a színházak és a mozik nagyobb mértékű segítséget kaptak.

A költségvetés kulturális kiadásainak megoszlása (2009, %)

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium – Kulturális statisztikai rendszer

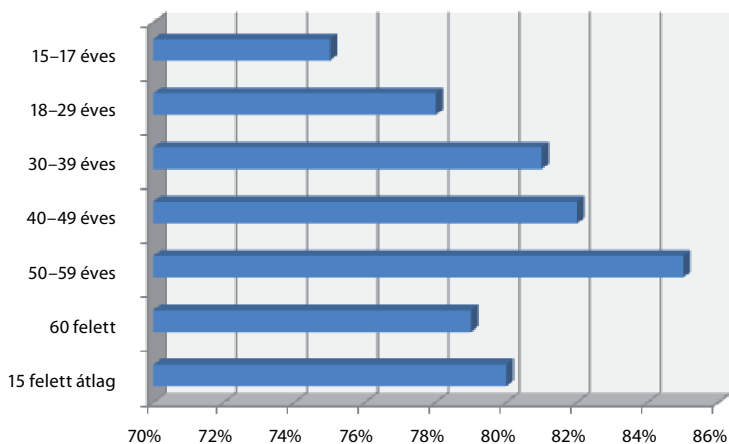
4.1. Sajtó és irodalom

4.1.1. Sajtó

A népszerű lapok internetes változatai, a hírportálok egyre nagyobb térnyerése, a reklámbevételek mérséklődése és az emberek olvasási igényének folyamatos változása miatt egyaránt csökkent az egy főre jutó olvasott sajtótermékek száma, illetve azok aktuális példányszáma. A hagyományos, jelentős múlttal rendelkező sajtótermékek biztos, ám egyre szűkülő olvasói bázissal rendelkeznek; mellettük próbálnak „talpon maradni” a kisebb olvasótáborral rendelkező címek. Ezt támasztja alá a GfK Hungária és az Ipsos együttműködésében megvalósuló, a Nemzeti MédiaAnalízis címet viselő felmérés,²¹ amely szerint az újságolvasás népszerűsége lényegesen nem csökkent, viszont a preferenciák jelentős átrendeződésének lehetünk tanúi. 2009-ben a magyar felnőttek közül tíz emberből nyolcan legalább egy lapot olvastak a vizsgálatban részt vevő 150 sajtókiadvány közül.²² A fogyasztók figyelmének felkeltéséért vívott éles versenyben a kiadók próbálnak minél szélesebb érdeklődési kört kielégíteni, ez a fajta differenciálódás azonban az eladási mutatók negatív lejtésében tükröződik: 2008-ban 58, 2009-ben viszont már a kiadványok 60%-át olvasták 150 ezernél kevesebben.

²¹ A 2009. évi felmérés eredményeiről bővebben: Olvasók, hallgatók, kattintók. Média piac Online, 2010. 5–6. szám.

²² A regisztrált címek alapján Magyarországon több ezer időszak kiadvány létezik, ezek jelentős hányada azonban ténylegesen nem jelenik meg.

A rendszeres újságolvasók aránya korcsoportonként (2009, %)

Forrás: GfK Hungária-Ipsos, Nemzeti MédiaAnalízis 2009. II. félév

2009-ben az országos, illetve megyei napilapok száma 35 volt, ezek közül a 10 legnagyobb lefedettségű lap összes példányszáma egy év alatt 3,56 milliőről 3,34 millióra csökkent. A szűkülő kínálatú sajtótermékeket átlagosan 8%-kal vették kevesebben. A legolvasottabb napilap – a *Blikk* – átlagos megjelenési példányszáma több, mint a duplája a rangsor többi szereplőjének: a *Metropolt* 486 ezren, a *Nemzeti Sportot* 338 ezren, míg a *Népszabadságot* 268 ezren választották. Csupán három lap – a *Nemzeti Sport* (338 ezer), a *Kisalföld* (265 ezer) és a *Bors* (254 ezer) – tudta növelni olvasóinak számát egy év alatt.

Tematikájuk szerint csoportosítva a kiadványokat a megyei, illetve a helyi lapok népszerűsége töretlen, ami azt jelzi, hogy az emberek továbbra is figyelemmel kísérik a közvetlen környezetükben történő eseményeket és fejleményeket: a felnőtt lakosság 28%-a keresi a hasonló lapokat (ez a szám a 18 vidéki megye lakosságára vetítve 39%). Olvasóik aránya az észak- és nyugat-dunántúli megyékben a legnagyobb.

Az országos közéleti napilapok – *Népszabadság*, *Magyar Nemzet*, *Népszava* – együttes és egyenkénti megjelenési aránya is csökkenést mutat. Ezzel szemben a gazdasági, a sport- és a bulvártémájú újságok hosszabb távon is „tartani tudják” magukat. Az utóbbi csoportban megfigyelhető keresztolvasottság miatt az ún. tabloidok kereslete összességében mérséklődött.

A KSH adatai szerint²³ a kereskedelmi forgalomba került 10 legnagyobb példányszámú hetilap eladásai 2009-ben kivétel nélkül csökkentek. A tv- és rádióújságok, a nőknek szóló, valamint a vasárnapi lapokat az élmézőnyben felvonultató hetente megjelenő újságok összes példányszáma 2,42 milliőről 2,26 millióra redukálódott. A rangsort a *Story* vezette 330 ezer körüli eladással, míg a tizedik *TVR Újság* ennek a felével büszkélkedhet. A kiemelt lapok 2009-ben átlagosan közel 6,5% keresletcsökkenést könyvelhettek el.

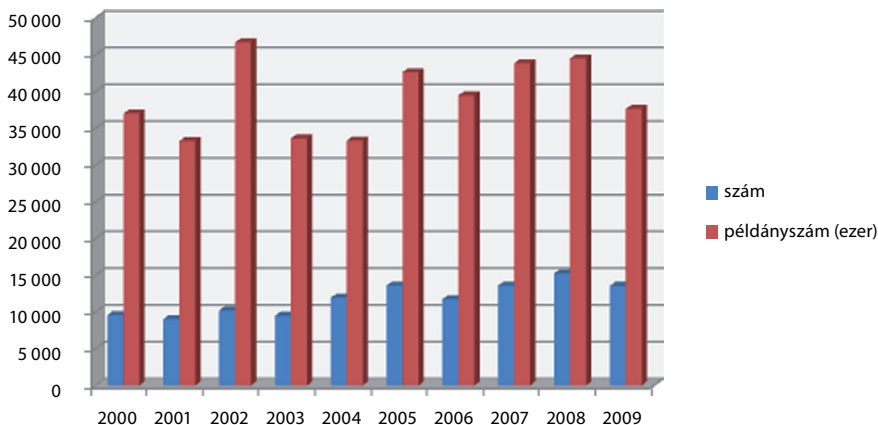
²³ Médiatükör (televízió, rádió, lapkiadás), 2009. KSH, 2010.

Egy év leforgása alatt figyelemre méltó változások mentek végbe a havilapok piacán. A tíz legolvasottabb magazin közül hét szerepel egyaránt a régi és az új rangsorban: a viszonylag nagy helyettesítési és fluktuációs rátával bíró női, életmód- és konyhamagazinok között biztosan tartják magukat a tudományos-ismeretterjesztő kiadványok. A legolvasottabb lapok összes példányszáma 13%-kal nőtt, bár ez nagyrészt a listán újonnan szereplő Patika Magazin 220 ezres olvasottságának köszönhető.

4.1.2. Könyvpiac

A 2009. évi könyvforgalom értéke 64 milliárd Ft körül alakult. Ez a mutató 5,1%-kal csökkent az előző évhez képest. A gazdasági válság hatása a hazai könyvpiacra is egyértelműen megmutatkozott, hiszen az első, 1996-os könyvforgalmi statisztika óta először fordult elő, hogy a könyvvásárlásra költött összeg mérséklődött. Ha figyelembe vesszük, hogy a KSH szerint 2009-ben az infláció mértéke 4,1%-os volt, a visszaesés 10% körülire tehető.

A megjelent könyvek és füzetek számának és példányszámának alakulása

Forrás: KSH

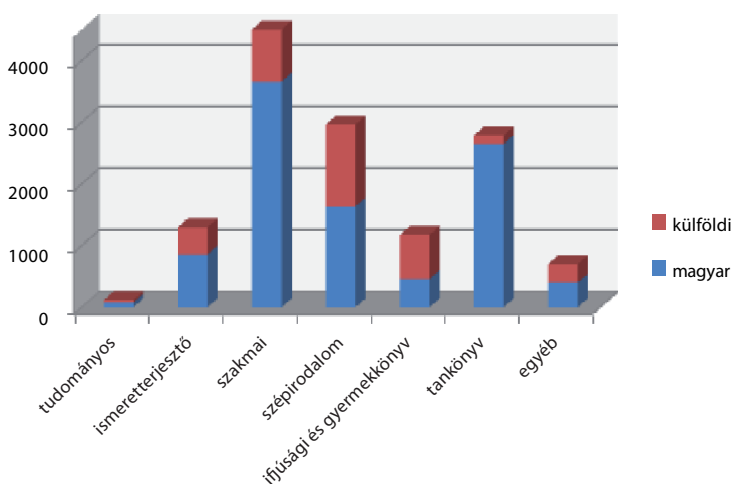
Az előző évek tendenciájával ellentétben csökkent mind a kiadott könyvek száma, mind ezek példányszáma. A változás mindkét esetben jelentős: míg a könyvek száma – 2008-hoz képest 11,5%-kal – 12 840-re esett vissza, addig az egyes köteteket –15%-kal kevesebb – átlagosan összesen 36 millió példányban dobták piacra.

A kiadott könyvek és füzetek jellege szerinti bontásban mutatkoznak meg az ágazat igazi vesztesei: a tudományos könyvek mind számukat, mind pedig példányszámukat tekintve több, mint 50%-os visszaesést produkáltak a vizsgált időszakban. Az ismeretterjesztő, szak-, valamint ifjúsági és gyermekirodalom köteteiből közel 15%-kal kevesebb jelent meg, ráadásul több mint 25%-kal redukált mennyiségű példányban. Bár a szépirodalom esetében „csupán” 8%-kal szűkült a kiadott művek skálája, a példányszám

csökkenése itt is elérte a 20%-ot. Egyedül az előbbieknél jóval rugalmatlanabb piacú, évről-évre hasonló kereslettel rendelkező tankönyvek piacán figyelhetünk meg stagnálást: a minimálisan csökkenő számú tankönyveket 2009-ben elenyészően több példányban nyomtatták, mint az előző évben. A nem papíralapú adathordozón megjelenő könyvek esetében jelentős volt a visszaesés. Több mint 20%-kal csökkent a hangoskönyvek forgalma, még ennél is nagyobb arányban – közel 40%-kal – szűkült a CD-k CD-ROM-ok piaci részesedése. Tovább növelik forgalmukat viszont az online forgalomban megjelenő tartalomszolgáltatások, illetve a nem jogdíjas adattárak.

Különböző típusú kiadványok fogynak a legjobban a magyar, illetve a külföldi szerzők tollából: a hazai írók szakmai és tankönyvekre „szakosodtak”, míg a külföldiek esetében inkább a szép-, valamint az ifjúsági és gyermekirodalmi műveket veszik a fogyasztók. A tankönyvek korábban már felvázolt speciális jellege a másolatok számában is megmutatik: 2009-ben több mint 14,5 ezer magyar szerző által írt példányt adtak ki, ami majdnem háromszorosa az azt követő kategória – a külföldi szépirodalom – hasonló indikátorának.

A megjelent könyvek és füzetek kategória szerinti megoszlása a magyar és külföldi szerzők között (2009)

Forrás: KSH

A Magyarországon kiadott külföldi művek jellemzően a „nagy” országokból származnak. A listát az USA-ból származó művek vezetik (1654), amit Németország (604) és Nagy-Britannia (535) követ, de elég jelentős a szomszédos, illetve kelet-közép-európai országokból származó irodalom is. Az utóbbiak közül a lengyel és a cseh szerzők művei jelennek meg a legnagyobb számban, nem sokkal lemaradva követik őket osztrák, román, horvát, szlovák és szlovén társaik. A kontinens déli feléről Olaszország és Spanyolország képviselte mondható jelentősnek 143, illetve 95 különböző alkotással. Az észak-európai országok 47 kötettel jelentek meg a magyar piacon, alig megelőzve Oroszországot. Az

Európán kívüli területeket a már említett USA után a keleti országok képviselik a legnagyobb számban: Japán 49, Kína 11 művel szerepel a listán. Kiemelhető még Brazília 26, illetve Ausztrália 19 alkotással.

Míg a tankönyvek inkább kevesebb szerzőtől, de nagy mennyiségben kerülnek kiadásra, addig a szépirodalmi művek inkább elaprózódnak: a művek közel fele 1000 példány alatt kerül forgalomba. Az ifjúsági és gyermekirodalom megjelent kötetei a fiatalabb korosztályra fókuszálnak. A 6 év alattiaknak közel kétszer, illetve hatszor több lehetőségük van válogatni az egyes művek között, mint a 6–14 éves korosztálynak és a 14 éven felüliek. A tankönyvek piacán az alapfokú oktatást segítő tankönyvek kétszeres számban (1440) és háromszoros példányszámban (10 544 ezer) kerülnek kiadásra a középfokú szinthez képest (548 ezer illetve 3656 ezer). A felsőfokú képzést szolgáló könyvek ennél sokkal szerényebb mutatókkal rendelkeznek: 2009-ben 169 könyv 128 ezer példányban jelent meg. Az UNESCO-szakrend szerinti bontást figyelembe véve a legtöbb tankönyv a nyelvészet, a természettudomány és a matematika területén jelent meg.

A magyarországi könyvpiac kiadói koncentrációja tovább erősödött az elmúlt évben. 2009-ben az összforgalom 60%-át 15 cég, 80%-át is „csak” 47 kiadó termelte ki. A külföldi tulajdonú hazai könyvkiadók piaci részesedése kissé – 31,75-ről 30,9%-ra – mérséklődött.

4.2. Zene és színház

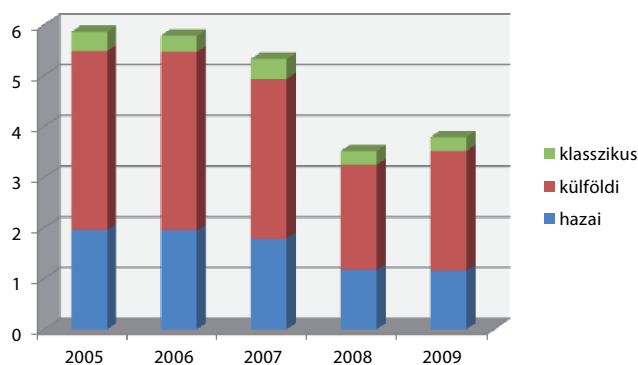
4.2.1. Zene- és hangfelvétel

A zenei piac az internet elterjedése óta erőteljes válságba került. Egyre szélesebb körben terjed az a fogyasztói nézet, hogy a zenészek elsősorban előadóművészek, így a megélhetésüket inkább koncertezésből biztosítsák, mintsem stúdiófelvételeik értékesítéséből.²⁴ Amíg nem épül ki a digitális tartalmak letöltésének legális, azaz mindenki számára elfogadható ár-érték aránnyal működő fizetős piaca, a művészek egyre kevesebb bevételt remélhetnek a rögzített produkciókért. Addig viszont több generáció nő fel abban a szemléletben, hogy a hasonló tartalmak ingyen is élvezhetők.

Elsősorban az illegális letöltések mennyiségi növekedésének köszönhetően a zenei tartalmak forgalmazási adataiban megfigyelhető átlagos évi közel 5%-os csökkenést 2008-ban egy nagyon erős, közel 35%-os zuhanás követte. Mivel az eladási mutatók 2009-ben 8%-kal javultak az előző évihez képest, megállapítható, hogy a 2008-as visszaesés nem kizárólag az ágazat folyamatos szűkülésének az eredménye, abban a gazdasági válság is jelentős szerepet játszott.

²⁴ Online felmérés középiskolások körében, 2011. A felmérést a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület részére a Free Association Research Kft. készítette.

A zenepiaci forgalom mennyisége típus szerint (millió db)

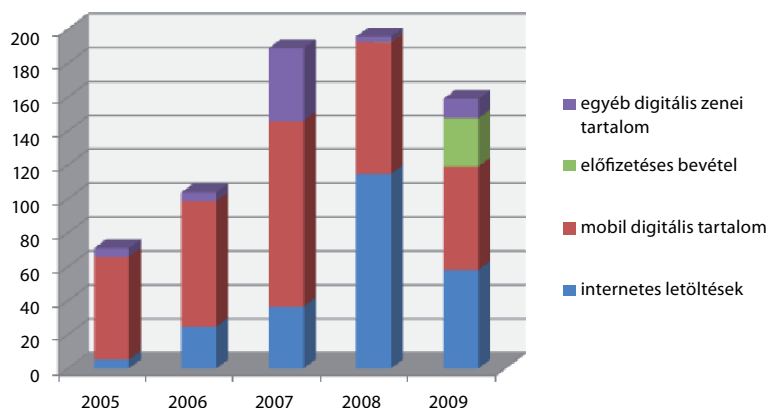

Forrás: MAHASZ

Az utóbbi években az egyes hanghordozótípusok piacán is történtek változások. A 2005-ben már 87,3%-os piaci részesedést kihasználó CD-k súlya tovább erősödött – 2008-ban az értékesítésükben 10,5%-os bővülés volt –, és 2009-ben már a fogyasztók 95%-a ezt a terméktípust választotta. Az évtized közepén még 19%-ot elérő magnetofonkazetták piaci részesedése a vizsgált évben már csak 1% volt. A DVD-ket a vásárlók 4%-a részesítette előnyben, 1%-kal többen, mint 2005-ben. 2009-ben a CD-k mellett a hanglemezek tudták növelni a forgalmukat, ezekből 29%-kal adtak el többet, mint korábban.

A zeneszámok digitális forgalmának értéke 2009-ben 168,15 millió Ft volt. Ez több mint 14%-os visszaesést jelent az előző évhez képest. Az ágazat az évtized közepén nagy ütemben fejlődött, ám a válság hatására 2008-ban ez a folyamat megtört. A digitális piac szerkezetének változását jelezheti az előfizetési bevétel – egyelőre nem látványos – térnyerése, ami a kalóztevékenységek visszaszorításával a szerzői jogok nagyobb védelmét is elősegítheti.

Digitális zenepiaci bevételek (millió Ft)

Forrás: MAHASZ

Az élő zene iránti igény növekedését jelzi, hogy a koncerttermekben 2009-ben 18,8%-kal több előadást hallgathatott meg a közönség, mint egy évvel korábban. A látogatók számában 19,5%-os növekedés következett be, aminek köszönhetően elmondható, hogy 100 lakosból 11 vett részt valamilyen hangversenyen. A 2008. év elején bevezetett új számbavételi mód miatt nincs lehetőség a korábbi évek mutatóival történő összehasonlításra, csupán a trendek felvázolására. Eszerint 2003 és 2007 között szinte minden évben enyhén csökkent az előadások száma és ezzel együtt a hangversenyek látogatottsága. Az utóbbi két vizsgált évben megfigyelhető növekedés remélhetőleg a korábbi kedvezőtlen folyamat megfordulását jelzi.

Hangversenyek látogatottsága (2008, 2009)²⁵

	2008	2009
Előadás	2785	3308
Ebből Budapesten	554	857
Látogató, ezer	954	1140
Ebből Budapesten	248	394
Száz lakosra jutó hangverseny-látogatás	9	11

Forrás: KSH

4.2.2. Színház

A színházi látogatottság az évtized első felében folyamatos növekedést mutatott. Ez a 12%-os évi növekedést megközelítő tendencia a 2005-ös csúcstól – a közel 4,5 millió főt elérő éves nézőszámmal – 2006-tól megfordult, és a következő évben már 4 millió főre csökkent. A látogatások száma a fővárosban és vidéken egyaránt mérséklődött.

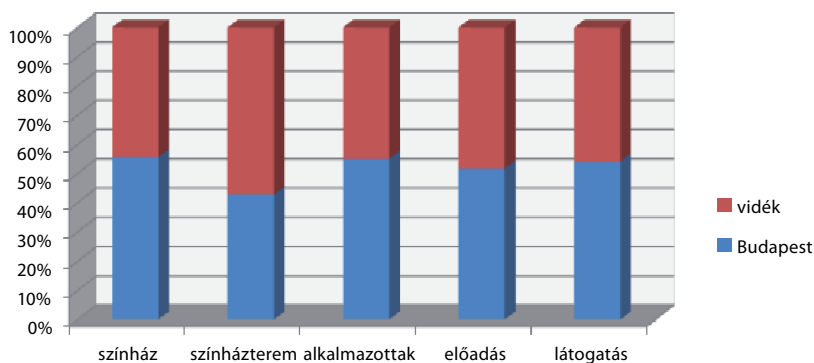
Nem módosult sokat a működő színházak száma: az alternatív teátrumok nélkül 2000-ben 52, 2007-ben pedig 56 – köztük 22 budapesti – intézményt látogathattak a nézők. A férőhelyek száma ugyanebben az időszakban 2 ezerrel bővülve elérte a 32 ezret. Az előadások száma 2004-ben érte el a csúcstól – 14 329 produkcióval –, majd egyre nagyobb ütemben, átlagosan évi 2%-kal csökkent. A jegybevétel mindeközben folyamatosan nőtt, 2007-ben elérte a 7958 millió Ft-ot.

A színházakkal kapcsolatos indikátorok módszertani változása nem teszi lehetővé a további évek hasonló mutatóival történő összehasonlítást. A 2008. évtől kezdődően a „hagyományos” teátrumok mellett számításba veszik a független – korábban alternatív – intézmények mutatóit, majd 2009-ben a statisztika részévé váltak a 2008. évi XCIX. tv. alapján nyilvántartásba vett színházak is. Az adatszolgáltatói kör kiterjesz-

²⁵ 2008-tól új statisztikai számbavételi módszer van érvényben, ezért csak két év összehasonlító adatai állnak rendelkezésre.

tésének következtében a vizsgált évben minden mennyiségi szegmensben növekedés állt be. A legnagyobb változást a színházak számának gyarapodása hozta: amíg 2007-ben 56 ilyen intézményt regisztráltak, addig a következő évben már 74-et, 2009-ben pedig ez a mutató elérte a 130-at. Az előadások száma több mint 4000-rel nőtt, így a nézők már 19 ezer előadást tekinthettek meg. A látogatók száma – 10%-os emelkedéssel – megközelítette a 4,5 millió főt. Ezzel összhangban hárommal nőtt és így 44-re emelkedett a 100 lakosra jutó színházlátogatások száma. A 3 ezres bővülés következtében már 33 ezerre gyarapodott a színházi székek száma, és az összes jegybevétel is meghaladta a 8100 millió Ft-ot. Érdekesség, hogy míg a kis társulatok az előadók helyek számát 75%-kal, az előadásokét pedig 29%-kal tudták gyarapítani a korábbi évhez képest, addig a nézőszámhoz 10%-kal, a jegybevételekhez pedig „mindössze” 6,5%-kal járultak hozzá.

Budapesti és vidéki színházi mutatók megoszlása (2009, %)

Forrás: KSH

A szabadtéri játékok körében a 2008. év volt a legsikeresebb. A játszóhelyek száma elérte a 40-et, a következő évben már kilencel kevesebbet regisztráltak. Az előadások számában is hasonló trend figyelhető meg: 2008-ban 361-et, később már csak 283-at tekinthettek meg a nézők. A látogatók száma 166 ezerről 161 ezerre mérséklődött, és még ennél is nagyobb arányú – 15,7%-os – volt a jegybevételek csökkenése. Mindeközben a szabadtéri színházak férőhelyeinek a száma 31,5%-kal bővült, 2009-ben már 29 756 széket regisztráltak.

Regionális bontásban vizsgálva a színházi élet különböző mutatóit egyértelműen kirajzolódik Közép-Magyarország dominanciája. A régió 86 színházzal büszkélkedhet, míg a sorban következő Dél-Alföld 10 hasonló intézményt működtet. A legkevesebb teátrum – mindössze 5 – a két északi régióban található. A lakosok számára vetített intézmények számában Közép-Magyarország már szerényebb előnyt tud felmutatni: a 29,4-es rátát Nyugat-, majd Dél-Dunántúl követi 9-cel, illetve 8,4-gyel. A sereghajtó Észak-Alföldön 3,3 színház jut 1 millió lakosra. Közép-Magyarországon 10 340 előadást tartottak 2009-ben, ezt Nyugat-Dunántúl és Dél-Alföld követi 1932, illetve 1685 játékkal. Ebben a mu-

tatóban Közép-Dunántúl szerepel a lista végén: az előadások száma alig haladta meg az ezret. A legtöbb nézőt szintén Közép-Magyarországon számlálták 2009-ben, közel 2,5 millióan tekintettek meg színházi előadást ebben a régióban. A második Nyugat-Dunántúl félmillió látogatóval, ezt Dél-Alföld követi 380 ezer nézővel.

4.3. Múzeumok

A hazai múzeumlátogatási kultúra meglehetősen változatosan alakult az utóbbi közel tíz évben. A kedvező kultúrpolitikai koncepciónak és a megnövekedett forrásoknak köszönhetően 2003 után a múzeumok állandó kiállításainak megújítása mellett lehetőség nyílt a világviszonylatban is jegyzett színvonalú időszakos tárlatok megrendezésére. A sort a Monet és barátai című nagysikerű tárlat nyitotta meg, majd többek között Mednyánszky és az óriás dinoszauruszokon keresztül Van Gogh-ig bezárólag olyan igényes kiállítások jutottak el Magyarországra, amelyek hozzájárultak a múzeumba járás gyakorlatának divattá tételéhez. Az olykor több százzezres látogatottságú tárlatok egyben megteremtették az intézmények számára nélkülözhetetlen infrastrukturális fejlesztésekhez szükséges anyagi háttérrel. A múzeumi „boom” törekénységére azonban hamar fény derült. Az „aranykor” végéhez az érdeklődők figyelmét fenntartó szuperprodukciók folyamatos biztosításának elmaradása mellett többek között az országos intézmények állandó kiállításainak ingyenessé tétele is hozzájárult. Ennek következtében a múzeumlátogatók számának növekedési trendje 2006 után hirtelen megfordult: a sok erőfeszítéssel, pénzzel és munkával felépített eredmények szertefoszlottak. 2008 után a gazdasági válság is jelentősen hozzájárult a statisztikákban szereplő számok csökkenéséhez.

A kiállítások száma a vizsgált időszakban folyamatosan, átlagosan évi 5%-kal nőtt; 2009-ben 3821 tárlatot nézhettek meg az érdeklődők. A tárlatvezetések száma eleinte évi 6,9%-kal csökkent, ám 2009-ben egy jelentős – 12,5%-os – ugrásnak köszönhetően 54,5 ezer fölé emelkedett. A múzeumi látogatások száma 2006-ban érte el a csúcspontot több mint 11,5 millió lélekszámmal, ehhez képest 2009-ben a nézők száma visszaesett 10 millió alá.

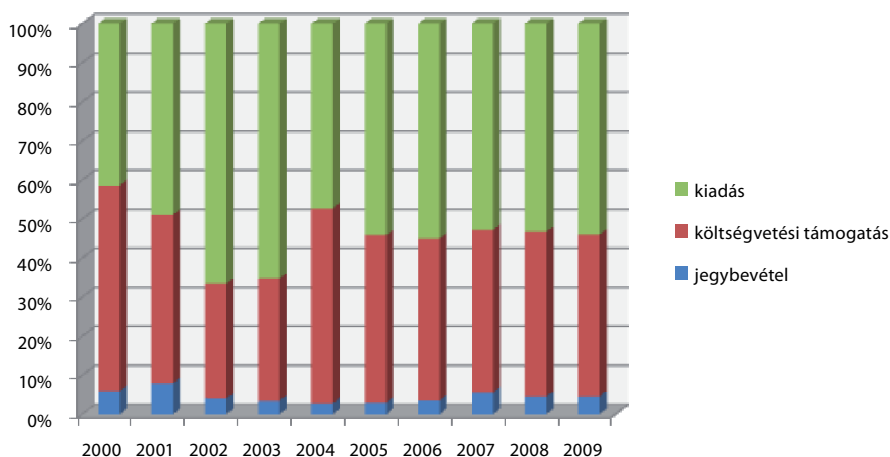
A jegybevételek és a kiadások alakulása párhuzamos, és erőteljes ingadozást mutat. A 2001-ben bekövetkezett óriási, 88%-os ugrás a bevételekben 65,5%-os kiadásnövekedéssel járt együtt. 2004-ben – a jellemző átlagos évi 21%-os csökkenés eredményeként – mind a bevételek, mind a kiadások elérték a mélypontjukat. A következő négy év ismét megfordította a trendet: évente 30%-os javulással ezek az értékek megint csúcsközelbe kerültek. 2008 után mindkét mutató újra mérséklődő pályára állt.

A KSH adatai szerint a múzeumok száma az évtized első felében folyamatosan csökkent. 2000-ben még 812 intézményt látogathattak az érdeklődők, 2005-re ez a szám 772-re apadt. A kiállítások száma mindeközben szinte változatlan maradt (2800 körül). A tárlatvezetések száma – átlagosan évi 2,3%-os ütemben – 54 ezerre csökkent.

2006-ban a működő intézmények köre megváltozott, ezért az utóbbi évek tendenciáit ez időponttól tudjuk vizsgálni. A múzeumok száma 652-ről indulva 2007-ben még csökkent, a következő évben azonban növekedésnek indult, és 2009-ben már az eredeti értéket meghaladva, 662 ilyen intézményt regisztráltak.

Általánosan elmondható, hogy a válság rosszul érintette a múzeumokat: 2007 után minden kapcsolódó indikátor csökkent, az ágazat évi szűkülésének mértéke megközelítette a 9%-ot.

A múzeumok jegyértékesítésből és költségvetésből származó bevételi és kiadási arányának alakulása (%)

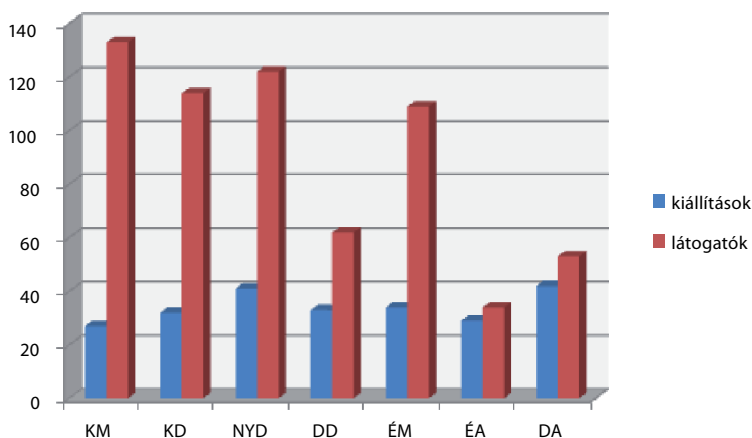
Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium – Kulturális statisztikai rendszer

Régiók szerinti bontásban Közép-Magyarország 138, a Dél-Alföld 104, Közép-Dunántúl pedig 98 múzeummal büszkélkedhet, a sort Észak-Alföld zárja 71 hasonló intézménnyel. Közép- és Dél-Dunántúlon 8,9, illetve 8,7 kiállítótér jut 100 ezer lakosra, míg az ország közepén élők esetében „csak” 4,7.

A kiállítások számában Közép-Magyarország és Dél-Alföld jeleskedik 793 és 560 tárlattal. Észak-Alföld a maga kevés kiállítóterével jól gazdálkodik: ebben a régióban 442 kiállítás volt 2009-ben, ezzel a harmadik az országos rangsorban. A 10 ezer lakosra jutó tárlatok számában a rangsor éppen fordított: a mezőnyt a Dél-Alföld vezeti 4,2-vel, míg az utolsó Közép-Magyarország 2,7-tel.

A látogatók számában Közép-Magyarország teljesített a legjobban 2009-ben 3899 ezer fővel, ennek közel felével következett Észak-Magyarország és Közép-Dunántúl; a legkevesebb érdeklődőt az Észak-Alföldön regisztrálták. Ugyanezt a mutatót 10 ezer lakosra vetítve a Közép-Magyarország, Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl sorrendet kapjuk.

Múzeumi kiállítások és látogatások száma régiók szerint (2009)

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium – Kulturális statisztikai Rendszer

4.4. Filmalkotás és videó

A magyar filmipar az utóbbi években jelentős fejlődésen ment keresztül, amit a kapcsolódó statisztikai adatok is igazolnak. A filmkészítési hagyományoknak, az olcsó és szakképzett munkaerőnek, de még inkább az ösztönző adószabályoknak és a világszínvonalú felszerelt filmstúdióknak köszönhetően egyre több nemzetközi superprodukciónak – bér munkában vagy magyar koprodukcióban történő – elkészítése köthető össze Magyarországgal, erősítve az ágazat pozícióját.

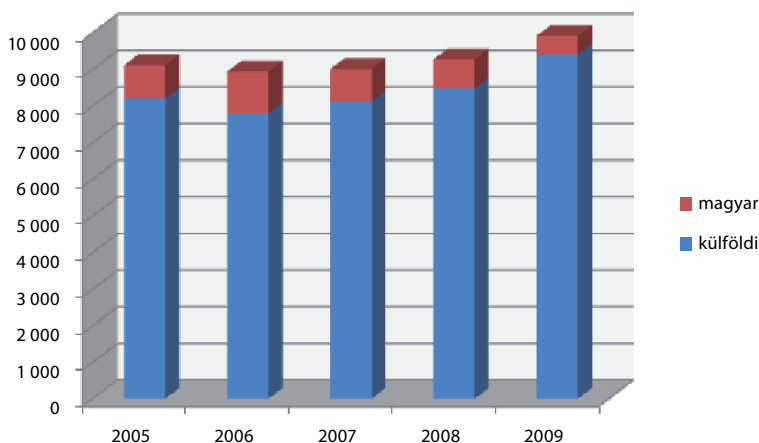
A nemzetközi mozivilágban is egyre jobban jegyzett, így fokozódó intenzitással kihasznált hazai – elsősorban az etyeki, a pomázi és a mogyoródi – filmstúdiókkal szemben a konkurenciát a térségben az erősödő romániai és csehországi ipar jelentheti. A szektor teljesítményét más kihívások is fenyegették: a már többször emlegetett gazdasági válság miatt a megrendelések és források megcsappanása, a 2008-ban elfogadott filmtörvény fél éves „szüneteltetése”, valamint 2009 novemberében a filmes támogatások befagyasztása. Leginkább a felsorolt tényezők okolhatók a magyar filmek visszafogott teljesítményéért: 2009-ben sem komoly fesztiváldíjat, sem igazi kasszasikert nem termeltek ki a hazai alkotók.

A moziba járásnak az 1970-es és ’80-as években fontos kultúrája volt, az egyik fő kapcsolódási formának számított. A statisztika szerint akkoriban minden magyarországi lakos évente legalább nyolcszor ellátogatott valamelyik filmszínházba. Ezt követően a televízió térnyerésének és a szabadidő-eltöltési szokások változásának köszönhetően az ágazat hanyatlásnak indult. A folyamat a ’90-es években gyorsult fel igazán, ebben az időben sorra zártak be a kisebb termek, hogy helyüket – részben – átvegyék a nagyobb befogadóképességű multiplexek, amelyek nagyobb bevételekre tudtak szert tenni. Az ezredforduló után a mozik száma tovább csökkent. A gazdasági válsággal egy időben

– nem várt módon, de csak átmeneti jelleggel – enyhe emelkedés mutatkozott szinte minden kapcsolódó mutatóban – legalábbis a fogyasztói oldalról. A filmipar sajátosságai nyomán a gazdasági válság kínálati oldalra gyakorolt hatásainak kiszűrésére minimum 2-3 évet várni kell.

Az évtized folyamán a mozik száma 37%-kal csökkent, így 2009-ben 392 terem működött. Még szembeötlőbb az ágazat hanyatlása, ha az új évezred adatait összehasonlítjuk a korábbi időszakok mutatóival is. 1980-ban 3600 filmszínház várta a nézőket, de még 1990-ben is több mint 1960 mozi működött. Az ülőhelyek száma 2009-ben országosan 75 ezer volt – ez a mutató egy évtized alatt 44%-kal csökkent. A bemutatók száma nem változott: kb. 200 új filmet vetítenek minden évben. A magyar filmek mennyisége is megbízhatóan átlagosan 24 körül alakul. Egyértelmű csökkenés figyelhető meg viszont a mozilátogatók számában. Az elmúlt 20 évben harmadára szűkült a nézettség, így 2009-ben 10,7 millió jegy kelt el. A magyar filmek látogatottsága 2006-ban tetőzött, ekkor közel 2 millióan tekintettek meg moziban valamilyen belföldi gyártású művet. Érdekesség, hogy ez nem csupán egyetlen kiemelkedő produkcióhoz köthető, ebben az évben több magyar alkotás tudott nézettségi sikert elérni.²⁶ A kimagasló eredmény után azonban szűk esztendő következtek, aminek következtében 2009-ben 1 millió alá zuhant a magyar filmek összes nézőszáma. Növekedés mutatkozik viszont az előadások számában (az ezredforduló óta átlagosan évi 3%-os). Ennek következtében Magyarországon a vizsgált évben 480 ezer alkalommal nyíltak ki a filmszínházak kapui.

A hazai mozikban játszott filmek bevételeinek alakulása (millió Ft)

Forrás: Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Filmiroda

²⁶ Magyar filmek nézőszámai 100 ezer fő felett: Csak szex és más semmi – 401 499, Üvegtigris 2. – 299 606, Egy szoknya, egy nadrág – 266 699, Rokonok – 184 143, Tibor vagyok, de hódítani akarok – 155 223. A Nemzeti Filmiroda statisztikai adatai alapján.

Regionális bontásban a többi kulturális ágazathoz hasonlóan a mozi és film terén is Közép-Magyarországa a vezető szerep. Mindössze egyetlen mutatóban – 1000 lakosra jutó előadások száma – szorult a második helyre Nyugat-Dunántúl után.

A vetítőtermek számában regionálisan óriási különbségek alakultak ki: Közép-Magyarországon 190, a szintén jól ellátott alföldi régiókban pedig átlagosan 47 mozi működik. Ugyanezt a lakosságszámra vetítve a sorban az ország középső régiója után Nyugat-Dunántúl és a Dél-Alföld következik. A sereghajtó észak-magyarországi régióban 2,5 vetítőterem jut 100 ezer lakosra; ez kevesebb mint a fele a legjobban ellátott területnek.

Az előadások és a nézők számának területi eloszlása erősen hasonló. Közép-Magyarországon 2009-ben negyedmillió vetítés történt, amit 6,7 millió néző tekintett meg; Nyugat-Dunántúlon harmadennyi előadásra 834 ezer néző jutott.

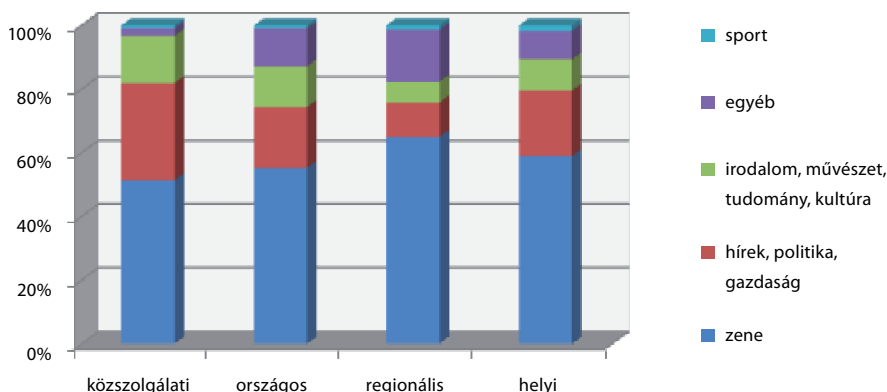
4.5. Rádió és televízió

4.5.1. Rádió

Nem is olyan régen az információs csatornák közül a rádió számított az egyik leginkább igénybevett hírforrásnak. A számtalan televíziós program, a világháló és az azon megjelenő új sajtóorgánumok térhódításával az egykor „komoly” műfaj inkább a könnyed szórakoztatás és a specializálódás felé fordult számos tematikus adó létrejöttével. A legtöbb rádióadó megpróbált változtatni a műsorstruktúráján, valamint igyekezett bővíteni az általa kínált szolgáltatási kört, például lehetővé tenni az online hallgatást vagy videók közzétételét a honlapján. Ennek következtében a sokak által már temetett médiatípus hallgatottságának az utóbbi években tapasztalt csökkenése megállt. Ennek következtében a rádióhallgatás továbbra is jelentős szerepet játszik az emberek életében: 2007–2009-ben a naponta rádiózók száma a 15 évesnél idősebb lakosság körében megközelítette a hétmilliót, a készüléket legalább heti rendszerességgel használóké pedig a nyolcmilliót.

2008–2009 során az egyes – országos és regionális – rádióadók hallgatottsága nem változott szignifikánsan. A Sláger Rádió rendelkezett a legnagyobb közönséggel, amit a Danubius és az MR1-Kossuth követett. Érdekes, hogy míg Budapesten a kínálat lényegesen szélesebb volt, mint az ország többi részében, az eredmények szerint a fővárosban szintén ez a három adó volt a legnépszerűbb.

A megyeszékhelyi adatoknál – hasonlóan a nyomtatott sajtó piacához – látszik, hogy a helyi érdekltségű információk iránt jelentős igény mutatkozik. Ezt bizonyítja az is, hogy hét megyeközpontban (Debrecen, Kecskemét, Nyíregyháza, Szeged, Szolnok, Szombathely és Tatabánya) a 15–49 évesek körében a leghallgatottabb adó általában a helyi rádiók közül került ki 2009-ben.

Műsортípusok megoszlása rádiótípusok szerint (2009, %)

A rádiók műsoridejét a következő műsортípusok szerint elemezzük: zene, hírek-gazdaság-politika, kultúra, egyéb és sport. A közszolgálati rádiókban már 2007-ben is a zene képviselte magát a legnagyobb arányban a műsorok között 13 650 órával, az aktuális gazdasági és politikai eseményekre 11 110 óra jutott. Irodalmi és művészeti programokat 7780 órában hallgathatott a közönség, miközben a sporthírek és -közvetítések 470 órát foglaltak le az adásidőből. 2009-re ezek az arányok nagyot változtak: 15 700 órányi zenére 9360 óra hírek-gazdaság-politika, 4580 óra kultúra és mindössze 290 óra sport jutott.

Az egyéb országos kereskedelmi rádiók általában rövidebb műsoridőben dolgoznak, és a műsортípus szerinti arányok is különböznek a közszolgálatiétól. Bár ezek az állomások jellegüknél fogva nagy teret biztosítanak a különböző zenei programoknak, 2007-ben még a közélet és az irodalom is kapott szereplési lehetőséget. Ebben az évben 14 510 zenével töltött óra mellett 4980, illetve 3370 óra jutott a közéletnek, és mindössze 250 óra a sportnak. Két év alatt a zene egyeduralma vitathatatlanra vált: 2009-ben a kereskedelmi rádiók műsoridejének 81%-át ez a programtípus tette ki.

A regionális adók a zene mellett a vallási programoknak, a híreknek, valamint az aktuális témákkal foglalkozó műsoroknak adtak közlési lehetőséget. Az egyházi adóknak – mint tematikus csatornáknak – köszönhetően a programok 14,2%-ában szerepelt a vallás.

A helyi adók sokat foglalkoznak az adott település mindennapjaival és problémáival, ezért ezeknél a szolgáltatóknál a körzeti hírek, az aktuális politika, a gazdasági műsorok a jellemzőek. A közszolgálati rádiók után itt sugározzák a legtöbb kulturális, tudományos műsört.

4.5.2. Televízió

A televízió az internetes tartalmak és szolgáltatások térnyerésének ellenére is tartja vezető pozícióját. A korábbi feltevésekkel ellentétben a világháló sokasodó videótartalmait nem szorították ki a hagyományos televíziózást. Egyelőre igaznak tűnik, hogy a „tév

örök”. A tapasztalatok szerint ugyanis a konkurenciaként megjelent webtvéket és online videocsatornákat a közönség elsősorban nem kedvenc időtöltése helyett, inkább amellett, kiegészítésképpen figyeli. Ennek következtében a különböző hardverek bizonyos videotartalom-típusokra szakosodtak. A televízió inkább az élő vagy folyamatos, egyenletes műsorok – koncertek, tehetségkutatók, valóságshow-k, sportrendezvények – élvezetére használatos, míg a világhálóról – akár számítógépre, akár hordozható eszközre – lekérdezéses típusú, általában rövidebb videókat töltenek le. A televízió „életben maradásának” lehet közösségi oka is: arról tudunk leginkább beszélgetni, chatelni, fórumozni, amit rövid időn belül sokan láttak, vagyis a nagyobb nézőtáborral rendelkező program több embernek szül közös témát.

Az utóbbi években a tévézésre fordított idő érdemben nem változott, és látszólag a gazdasági válság sem rázta meg különösebben a szektort. Szinte minden háztartásban található legalább egy készülék, és még mindig igaz, hogy a szabadidőnk kétharmadát – azaz átlagosan napi négy órát – a képernyők előtt töltjük.

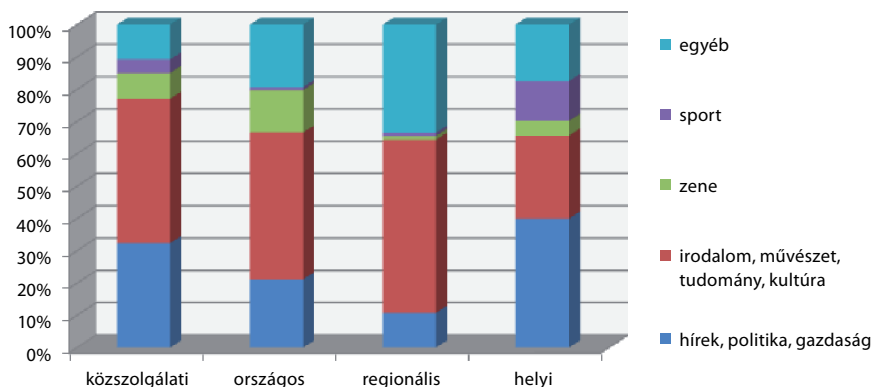
Magyarországon három országos földfelszíni adó működik – RTL Klub, TV2, M1 –, közülük a két kereskedelmi adónak köszönhetően továbbra is ez a műsorszórástípus a piacvezető. 2009-ben 3 közszolgáltató, 6 egyéb országos lefedettségű, 7 regionális, több mint 630 helyi és számos külföldi csatorna üzemelt.

A tematikus adók megjelenésének következtében az utóbbi években a televíziós piac jelentősen átrendeződött. Ezeket a specializálódott csatornákat – amelyek közül 100 magyar nyelven is fogható – a nézők közel fele előnyben részesíti kereskedelmi társaikkal szemben. (2007-ben ez az arány még „csak” 28,2% volt.)

A csatornák számának fokozatos növekedéséhez alkalmazkodnak a tévézési szokások is. Tulajdonképpen nem léteznek kizárólag kereskedelmi vagy tematikus csatornát preferáló fogyasztók, a csatornahűség helyett inkább a műsorok tartalma alapján történő „kapcsolgatás” a jellemző.

A közszolgálati televíziók – M1, M2 és Duna – 2009-ben a programok 90%-át magyar nyelven tűzték műsorra, a maradék főleg a nemzetiségi műsoroknak köszönhetően számos idegen nyelven jött létre, egyikük sem érte el az 1%-ot. A többi országos hatókörű adó ennél is magasabb, 92%-os arányban sugárzott magyar nyelven. Idegen nyelvű műsoraik közül az angol a leghangsúlyosabb 8%-os részesedéssel.

Az egyes csatornatípusok trendjei az elmúlt években nem változtak, nyomon követhető kiugrások azonban megfigyelhetők. 2009-ben a közszolgálati tévéadók összesen 25 450 órában sugároztak különböző műsorokat – az egyéb országos szolgáltatók ennél 87%-kal többet –, amelyek közül 32%-ot hírekre és aktuális információkra, 45%-ot pedig tudományra és kultúrára fordítottak. Míg az előbbi kategória programjai egyre kevesebbet kapnak a műsoridőből, addig az utóbbi tartani tudja a pozícióját. Az előző megállapítás az egyéb országos csatornák esetében is helytálló. Mindkét típusban egyre jobban nőtt a zene szerepe, amelynek háromnegyede a pop, rock és jazz műfajába tartozott, és mindössze 4% volt a komolyzene. A sport alapvetően szerény részesedését jelzi, hogy a 2008-ban rendezett olimpia a közszolgálati tévék esetében 51%-kal, míg az egyéb országos adóknál 69%-kal emelte a sugárzott órák számát. Általánosan elmondható, hogy a nagyrészt reklámbevételekből működő csatornák egyre nagyobb időt fordítanak hirdetések vetítésére. 2009-ben már adásidejük 8%-ában mutattak termékeket és szolgáltatásokat népszerűsítő kisfilmeket.

Műsortípusok megoszlása televíziótípusok szerint (2009, %)

A regionális csatornák műsoridejében kiemelt szerep jut a szórakoztatással foglalkozó műsoroknak – a műsoridő felében sugároztak ilyen programokat – leginkább a hírek-gazdaság-politika kárára. Továbbá magas a hirdetésekre, a reklámokra és az árubemutatókra fordított idő.

A helyi adók fő célkitűzése, hogy a közösség értesülhessen a lokális hírekről, szolgáltatásokról és programokról – igaz, mindezt leginkább képűjság formájában: 2009-ben műsoridejük 82%-ában vetítettek hasonlókat. A műsorok körében a helyi jelleg miatt 40%-ot tesznek ki a hírek, aktuális politikai és gazdasági információk. Az irodalom, kultúra és tudomány témájában a nézők ugyanezen idő 25%-ában tájékozódhatnak.

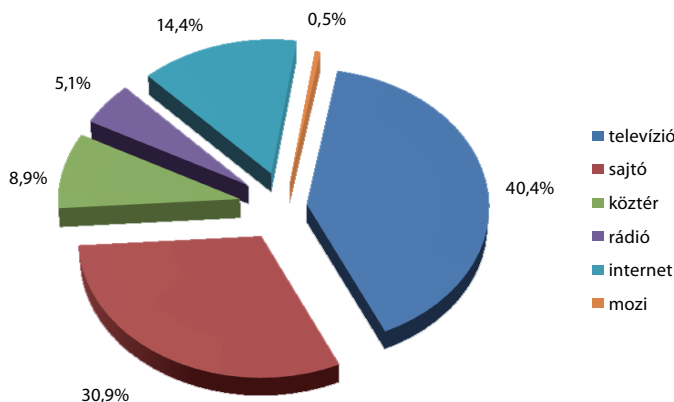
4.6. Hirdetés, reklám

Az ágazat megítélése a fogyasztók körében meglehetősen kettős: egyrészt „szükséges rossz”; ugyanakkor a hirdetések hasznosak is lehetnek, mert tájékoztatást nyújtanak az elérhető termékek és szolgáltatások köréről.

A reklámkiadások Magyarországon az 1990-es évektől kezdve folyamatosan nőttek. A meggyőző ütemű, átlagosan évi 10%-os bővülés következtében 2008-ban a piac 200 Mrd Ft-ot termelt ki. A gazdasági válság eredményeként a vállalatok költségeik csökkentésére kényszerültek, ami behatárolta a reklámokra fordított kiadásait is. Ennek hatásaként a piac 160 Mrd Ft-ot produkálva csaknem 20%-kal csökkent 2009-ben. Legnagyobb mértékben a rádiós hirdetések estek, az állomások az előző évhez képest 30%-kal kevesebb bevételt – 9 Mrd Ft-ot – tudtak realizálni. A közterületi média piacon 30%-os csökkenés mellett összesen 15 milliárd forintot költöttek el a hirdetőkre. A sajtó reklámokból származó bevétele 50 Mrd Ft volt, ami 28%-os visszaesés a 2008-as adatokhoz képest. Az újságok körében a legnagyobb veszteségek a napilapok és a magazinok voltak, amit a bulvár és az ingyenes lapok kedvezőbb teljesítménye ellensúlyozott. Legkisebb mértékben a televíziós hirdetések piaca csökkent – 17%-kal –, a vizsgált évben 65 Mrd Ft-ot fordítottak a cégek erre a célra.

A reklámpiacnak csupán két szegmense volt képes a bővülésre. A mozikban vetített, illetve elhelyezett hirdetések 800 millió Ft folyt be. Ez közel 8%-os növekedés 2008-hoz képest. Az online piac 23 Mrd Ft-t termelt, vagyis 7%-kal nőtt.

A reklámokra fordított kiadások médiatípusok szerint (2009, %)

Forrás: Magyar Reklámszövetség

4.7. Internet és online piac

2009-ben folytatódott a hozzáféréssel, ezen belül az otthoni netkapcsolattal rendelkezők körének bővülése. Az internetet rendszeresen használók aránya a lakosságon belül megközelítette, egyes mérések szerint az év végére meg is haladta az 50%-ot. A Gemius/Ipsos Audience kutatási eredményei szerint 2009 végén a világhálót legalább havi rendszerességgel igénybe vevők csaknem 90%-ának volt otthoni hozzáférése.

Az itthoni internetezők 2009 decemberében átlagosan több mint 50 órát töltöttek a világhálón, ami csaknem 10%-kal haladja meg az egy évvel korábban mért értéket. Ebből 10,5 órát keresésre, 9 órát közösségi oldalak látogatására fordítottak; míg hírek olvasására közel 4,5, fórumozásra, chatelésre és különböző blogok írására-olvasására pedig 3 órát szántak.

Az internet klasszikus felhasználása – tájékozódás, levelezés – mellett az elmúlt évek folytatásaként 2009-ben is jelentős átrendeződés tanúi lehettünk a tartalomfogyasztás terén. Egyre inkább háttérbe szorultak többek között az online játékok és a felnőtt tartalmak, míg a webes kommunikációs csatornák és a közösségi oldalak folyamatosan erősödtek. Az online videomegosztó portálok forgalma soha nem látott ütemben növekedett. Mindezeket igazolja, hogy a leglátogatottabb portálok sorában a klasszikus hírportálok mellett több ilyen jellegű oldalt is találunk.

Az online vásárlások piacáról sokat elárul a Gemius közvélemény-kutatásából²⁷ származó adat, mely szerint a tevékenység népszerűsége 2009-ben pontosan ugyanolyan sebességgel bővült, mind két évvel korábban. Az elektronikus vásártérben 2009-ben 99 milliárd forintnyi termék cserélt gazdát szemben a 2008-ban mért 61 milliárddal – derül ki a GKIE.NET felméréséből.²⁸ Az internetes értékesítés a teljes magyarországi kiskereskedelmi forgalom több, mint 1,6%-át adta, és a jövőre nézve is exponenciális növekedést becsülnek a szakértők. A forgalom növekedésének egyik oka lehet, hogy a gazdasági recesszió sok felhasználót kényszerít a legkedvezőbb vásárlási lehetőségek felkutatására.

A hazai webáruházak piacára a vizsgált évben továbbra is a magas piaci koncentráció volt jellemző. A 100 millió forint feletti forgalmú cégek – ők az online kereskedelmi piac résztvevőinek mindössze 3%-át tették ki – rendelkeztek a teljes piaci forgalom több mint 90%-ával. A kereskedés során a legnépszerűbb termékkategóriák az élelmiszerek, a számítástechnikai és telekommunikációs eszközök, a szórakoztató elektronikai termékek és a könyvek voltak.

Az online áruházak 2009. évi vásárlásai, tranzakciói közül „csupán” 1,3% bizonyult hamis vagy téves megrendelésnek. Ez az érték a korábbi felmérésekhez képest némi növekedést mutat (0,5-0,9%), összességében azonban még mindig kijelenthető, hogy a téves vagy rossz szándékú megrendelések aránya a hazai online kereskedelmi piacon alacsony. A vásárlói bizalom a netes boltok számára létkérdés, ezért a legtöbb webáruház ügyfelei tökéletes kiszolgálására törekszik.

²⁷ E-kereskedelem 2009: Trendek és attitűdök az e-kereskedelemmel kapcsolatban. Kutatás a magyar internetezők körében. Gemius Hungary, 2009.

²⁸ Nincs válságban a magyarországi e-kereskedelem – új forgalom csúcs született 2009-ben. GKIE.NET, 2010.

5. A szerzői jogi szabályozás változásai²⁹

A szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlyát felmérő tanulmány nem lehet teljes a kapcsolódó jogszabályi háttér rövid ismertetése nélkül. A részletes jogi szabályozást a 2005. évben publikált kiadvány mutatta be,³⁰ így jelen esetben a legutóbbi módosításokról adunk tájékoztatást.

A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CLXXIII. törvény³¹ 2012. január 1-jei hatállyal számos ponton újraszabályozta a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényt (a továbbiakban: Szjt.). A módosítást a kulturális ágazatban az elmúlt másfél évtizedben bekövetkezett technológiai, piaci változások, valamint a Magyarország uniós tagságával járó szabályozási igények indokolták, amelyek nagymértékben érintették a közös jogkezelésnek az 1990-es évek második felétől kialakult gyakorlatát. Az Szjt. módosítása nem jelenti a hatályos szerzői jogi szabályozás átfogó felülvizsgálatát, azonban – a tapasztalatok figyelembevételével – számos kodifikációs és technikai korrekciót is elvégez a törvény szövegében, és egyes eljárási szabályokat is kiigazít.

5.1. Közös jogkezelés versenyszemléletű megközelítésben

A közös jogkezelés világos, közérthető definícióját határozza meg az Szjt. 85. §-a, amely szerint a közös jogkezelés a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó ilyen jogok érvényesítése a jogosultak által erre létrehozott szervezet útján, függetlenül attól, hogy azt a törvény írja elő, vagy az a jogosultak elhatározásán alapul. A közös jogkezelés körében e szervezet a felhasználás engedélyezése vagy a díjigény [16. § (5) bek.] érvényesítése érdekében megállapítja a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit, figyelemmel kíséri a művek és a kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználását, beszedi és felosztja vagy felosztás céljára egy másik közös jogkezelő szervezetnek átadja a jogdíjakat, valamint fellép a szerzői jog vagy a kapcsolódó jog megsértésével szemben.

A közös jogkezelési tevékenység kapcsán az Szjt. 89. §-ának (1) bekezdése közvetlen feladatellátási kötelezettséget ír elő a díjszabások megállapítása, illetve az abban való részvétel tekintetében, és legalább a jogdíjak felosztásával vagy azok felosztás nélküli átadásával kapcsolatosan. Ezenkívül – ahogy korábban is – a közös jogkezelő szervezet köteles adatbázist fenntartani a jogkezelés alá eső művekről, teljesítményekről és a jogosultakról.

²⁹ A szerzői jogi szabályozás változásairól szóló fejezet szerzője Dr. Pusztaszeri Katalin és Dr. Tarr Péter, az SZTNH Szerzői Jogi Hatósági Osztályának jogi ügyintézője és osztályvezető-helyettese.

³⁰ *Penyigey–Munkácsi* 2005.

³¹ Az országgyűlés 2011. december 5-én fogadta el a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló törvényjavaslatot, amely a szellemi tulajdon-védelem területén hatályos törvényeik – így a szerzői jogi törvényen, valamint a találmányok szabadalmi oltalmáról, illetve a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló törvényeken kívül a használati minták oltalmáról szóló törvény, a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló törvény és a formatervezési minták oltalmáról szóló törvény – módosítását célozta.

A módosítást megelőzően a közös jogkezelő szervezetekhez évente átlagosan mintegy 15 milliárd forintnyi összeg folyt be jogdíjak címén. Az egyesületi forma nyújtotta öngazgatási alapon a közös jogkezelő szervezetek az általuk beszedett jogdíjak mindössze 60-70 százalékát osztották szét a jogtulajdonosok között, közel 30-40 százalékos kezelési költséget számoltak fel, amely a 6-14%-os uniós átlag több mint kétszeresét tette ki. A közös jogkezelő szervezetek szociális-kulturális tevékenységet is folytattak – támogatások, segélyek formájában – vitatható, sok esetben áttekinthetetlen döntéshozatali mechanizmusok révén, illetve támogatotti kör számára. Sajnálatos tény, hogy az elmúlt tizenöt év során, míg egyes jogkezelő szervezetek túlzottan megerősödtek, addig más szervezetek a teljes funkcionális kiüresedés szintjére süllyedtek. Számottevő kiegyensúlyozatlanság volt észlelhető a közös jogkezelő szervezetek funkcionalitása terén, holott a jogosultak díjainak kiszámíthatósága és a költséghatékony jogérvényesítés joggal várható el egy olyan szervezettől, amely a törvényi monopólium keretei közt az egyes műtípusok jogosultjainak (írók, zenészek, filmesek, előadók stb.) jogait képviseli.

A 2011. december 31-ig hatályos Szjt. 86. §-ának (2) bekezdése szerint országosan csak egy-egy egyesület volt nyilvántartásba vehető művekkel és teljesítményekkel kapcsolatos szerzői és szomszédos jogok kezelésére. A törvényi monopólium tehát nem tette lehetővé a jogosult számára az azonos területen működő közös jogkezelő szervezetek közötti választást. Ez azt jelentette, hogy a jogkezelőből esetlegesen kilépő jogosult nem tudott egy másik, azonos területen működő közös jogkezelő szervezethez csatlakozni, mivel az azonos művészeti tevékenységre létrejött, párhuzamosan működő szervezet nyilvántartásba vételét a törvény kizárta.

A korábbi törvényi monopólium helyett a módosítás az azonos alkotói műfaj közös jogkezelését ellátó szervezetek között versenyszerű helyzetet teremt, és a jelenleginél szigorúbb nyilvántartásba vételi szabályokat ír elő. Az új szabályozás továbbra is lehetővé teszi, hogy a közös jogkezelést végző szervezet az egész világrepertoár tekintetében képviselje a jogosultakat – beleértve azokat a jogosultakat is, akik nem állnak magánjogi jogviszonyban az adott közös jogkezelő szervezettel – és engedélyt adhasson a felhasználásra, vagy azzal összefüggésben díjigényt érvényesítsen. A repertoár, illetve a képviselt jogosultak köre azonban nem kerülhet átfedésbe egymással az azonos területen működő jogkezelő szervezetek között.

Itt szükséges az Szjt. 92. §-ának (4) és (5) bekezdésére kitérni. Egy, a nyilvántartásbavételi feltételeket egyébként teljesítő új, vagy egyszerre felvételt kérő több jogkezelő akkor jegyezhető be a közös jogkezelő szervezetekről vezetett nyilvántartásba egyazon jogosulti csoport azonos vagyoni joga tekintetében, ha a jogkezelés hatékonyságát és működőképességét ez nem veszélyezteti. A veszélyeztetés hiánya igazolható, ha az érintett közös jogkezelők meg tudnak egymással állapodni a kiterjesztett hatály kérdésében, azaz hogy melyikük fog felhasználási engedélyt adni, illetve díjigényt érvényesíteni azon jogosultak jogai kapcsán, akiket egyikük sem képvisel. A közös jogkezelő egyesületek már a nyilvántartásba vétel előtt, a nyilvántartási eljárás alatt, és a bejegyzést követően is megállapodhatnak arról, hogy melyikük ad a felhasználónak engedélyt a felhasználásra vagy érvényesít díjigényt azon jogosultak tekintetében, akiket egyik közös jogkezelő szervezet sem képvisel. A megállapodás mindkét esetben az SZTNH jóváhagyásához kötött. Abban az esetben, ha az előző időszakra megállapított díjszabás hatálya alatt a közös jogke-

zelő szervezetek nem állapodnak meg, az SZTNH jelöli ki azt a díjak megállapítására és beszedésére jogosult közös jogkezelő szervezetet – az egyikük által sem képviselt jogosultakat illetően – kiterjesztett hatályú közös jogkezelést végző szervezetnek, amelyik a bejegyzés feltételeit összességében a leghatékonyabban tudja megvalósítani.

A gyakorlatban a kérelmező új jogkezelőnek már a felvétel iránti kérelmének előterjesztésekor el kell döntenie azt, hogy mire alapozza kérelmét; arra, hogy azt állítja, hogy a nyilvántartásba vétele nem veszélyezteti sem a jogkezelés funkcionalitását, sem az effektivitását, vagy arra, hogy a nyilvántartásbavételi feltételeket jobban teljesíti a már bejegyzett jogkezelőnél. A törvény értelmében több egyesület közös felvételi kérelmet is előterjeszthet, amelyben mindegyikük kérheti bejegyzését, de az egyszerre folyamatban lévő ügyeknek hatósági eljárásban történő egyesítése is elképzelhető. A működőképességre és hatékonyságra vonatkozó veszélyhelyzet fennállása esetén a nyilvántartásba történő felvétel feltételeinek legjobb teljesítését kell igazolni. Lehetséges továbbá, hogy a területen már létezik bejegyzett jogkezelő, ugyanakkor több jogkezelőjelölt is szeretne jogkezelést folytatni, ebben az esetben a legjobban teljesítőt kell nyilvántartásba venni, ha egyébként több jogkezelő piaci jelenléte mellett a jogkezelés működőképessége és hatékonysága veszélyben forogna.

5.2. Nyilvánossági szabályok

A kívülállók és az érintettek számára is kedvező fejlemény a törvénymódosítás által előírt transzparencia. A közös jogkezelési tevékenység átláthatóságát szolgálják az Szjt. 90. §-ának (2)–(5) bekezdései, amelyek bővítik a nyilvántartási adatok körét, és biztosítják a közhiteles nyilvántartásnak a lehető legszélesebb körű nyilvánosságát.

Az Szjt.-beli közzétételi kötelezettség alapján a jogkezelő alapszabályát, felosztási, szervezeti és működési, valamint tagsági szabályzatait, díjszabását, éves beszámolóját saját honlapján jeleníti meg, ezzel egyidejűleg ezeket – nyilvántartása részeként – az SZTNH is elérhetővé teszi. Az SZTNH által vezetett közhiteles, elektronikusan hozzáférhető nyilvántartás ezen túlmenően tartalmazza:

- ♦ a közös jogkezelő szervezet nevét és címét, valamint képviselőjének nevét és címét,
- ♦ a közös jogkezelő szervezet által végzett közös jogkezelési tevékenység meghatározását, feltüntetve az érintett vagyoni jogokat és a jogkezelési tevékenység típusát,
- ♦ a közös jogkezeléssel érintett jogosult csoport meghatározását,
- ♦ a közös jogkezelő szervezet elektronikus elérhetőségét (honlap, elektronikus levelezési cím),
- ♦ a közös jogkezelő szervezet levelezési címét, amennyiben az nem azonos a székhelyével,
- ♦ a közös jogkezelő szervezet valamennyi pénzforgalmi számláját, valamint az azokat vezető pénzforgalmi szolgáltatók nevét és székhelyét,
- ♦ annak a – közös jogkezelési tevékenység szempontjából jelentős – szervezetnek a megjelölését, amelynek a közös jogkezelő szervezet a tagja,
- ♦ a közös jogkezelő szervezet rövidített elnevezését, ha alapszabálya erre vonatkozó rendelkezést tartalmaz,

- ♦ a közös jogkezelő szervezet magyar nyelvű elnevezésének megfelelő idegen nyelvű elnevezését, ha alapszabálya erre vonatkozó rendelkezést tartalmaz,
- ♦ közhasznú jogállású közös jogkezelő szervezet esetében az erre történő utalást.

A jogkezelő szervezet felépítését leginkább meghatározó dokumentumnak, az alapszabálynak rendelkeznie kell arról, hogy a közös jogkezelő szervezet legfőbb szerve a jogosultak taggyűlése vagy az ilyen tagok által közvetlenül választott testület, valamint hogy egyes kérdések – a jogosultak érdekében – a legfőbb szerv kizárólagos, nem átruházható hatáskörébe tartoznak, így a támogatási politikát is tartalmazó felosztási szabályzat és a szervezeti és működési szabályzat elfogadása, az éves költségvetés megállapítása, valamint a számviteli beszámoló elfogadása.

Az átláthatóságot segíti elő a szintén mindenki által hozzáférhető, és azonos jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően elfogadott beszámolók eredménykimutatásainak kötelező továbbtagolása a művek vagy teljesítmények fajtánként, vagyoni jogonként, a felosztott és fel nem osztott jogdíjak, a jogosultak más jogkezelő szervezetének felosztás céljára átadott jogdíjak és a kezelési költségek tekintetében (ez utóbbiaknál a beszámolóban a jogcímek szerinti tételes bontást is láttatni kell). Ugyanitt be kell számolni a kapott és nyújtott támogatásokról is.

5.3. Hatékonyságnövelés a jogosultak érdekében

Az Szt. új 89. §-ának (5)–(7) bekezdései jogdíjvédelmi szabályokat tartalmaznak. Az Szt. új 89. §-ának (5) bekezdése rögzíti az indokolt kezelési költséggel csökkentett, felosztandó jogdíjbevétele felhasználásának korlátait, míg a (6) bekezdés szerint a kezelési költség kizárólag akkor tekinthető indokoltnak, ha az szükséges a közös jogkezelési tevékenység ellátásához, hasznos a jogosultak számára, és ha a rendes és okszerű gazdálkodás során merült fel. Az Szt. 89. §-ának (7) bekezdése alapján csak a felosztás indokolt kezelési költsége vonható le a felosztás céljára átadott jogdíjbevételeből annak érdekében, hogy a továbbosztott jogdíj esetén a jogdíj indokolatlanul ismételtelen ne csökkenjen.

A korábbi gyakorlatban az egyes szervezeteket eltérő támogatási rendszerek, egyenetlen, gyakran áttekinthetetlen belső szabályzások jellemezték. A támogatási összegek soráról a szervezetek kis létszámú vezetősége döntött, és egyes esetekben ezeket az alkotók tagságon túlnyúló körei kapták, nem kizárólagosan művészeti teljesítményeik alapján.

Az Szt. új 89. §-ának (8)–(11) bekezdései meghatározzák a közös jogkezelő szervezet azon bevételeit, amelyek tekintetében – annak teljes felosztása helyett – a szervezet a jogosultak érdekében történő felhasználásról (pl. szociális vagy kulturális célra) dönthet. Az Szt. 89. §-ának (9) bekezdésében foglaltak szerint ha a jogosult kiléte vagy tartózkodási helye ismeretlen, a jogosultat megillető jogdíj csak akkor minősül fel nem oszthatónak, ha a közös jogkezelő szervezet megtette a tőle elvárható intézkedéseket a jogosult felkutatása érdekében, de az nem vezetett eredményre, és a díjösszeget elkülönített számlára helyezte, valamint az ettől számított egy év anélkül telt el, hogy a jogosult személye és tartózkodási helye ismertté vált volna. Az Szt. 89. §-ának (10) bekezdése korlátozott

mértékben a felosztható jogdíjak felhasználását is megengedi a jogosultak valamilyen közös érdekében. Az Szjt. 89. §-ának (11) bekezdése meghatározza azt a legmagasabb arányt, ameddig a közös jogkezelő szervezet dönthet úgy, hogy a (9) és (10) bekezdés szerinti bevételének egy részét nem osztja fel, hanem felhasználja a jogosultak valamely közös érdekének a szolgálatában.

A közös jogkezelő a jövőben az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó jogosultat megillető és emiatt fel nem osztható jogdíjakból, a tagdíjakból és a jogkezelésen kívüli tevékenységből származó bevételének legfeljebb 25%-át, valamint a felosztható jogdíjak legfeljebb 10%-át nem köteles teljes mértékben a jogosultak között felosztani, hanem azt meghatározott feltételek fennállása esetén a jogosultak érdekét szolgáló egyéb – különösen szociális és kulturális – célokra használhatja fel. A felosztható jogdíjak ilyen célú felhasználására szánt összeg 70%-át azonban kulturális célra kell fordítani. A módosítás megerősíti a szociális-kulturális célú felhasználás szervezeti kontrollját azáltal, hogy valamennyi ilyen, a jogosultak érdekében történő felhasználásról a közös jogkezelő szervezet legfőbb szerve dönt kizárólagos, át nem ruházható hatáskörében, az alapszabályával és támogatási politikájának előírásaival összhangban.

Az új szabályozásnak megfelelően a közös jogkezelő szervezet támogatási politikáját és a szervezetnek a bevétel jogosultak érdekében történő felhasználására vonatkozó döntését – a kultúráért felelős miniszter véleményének kikérését követően – az SZTNH javaslatára az igazságügyért felelős miniszter hagyja jóvá. Amennyiben a közös jogkezelő szervezet a jogosultak érdekében kulturális célú felhasználásról határoz, úgy az erre szánt bevételt a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) számára kell átadnia az NKA-val kötött megállapodás és támogatási politika rendelkezései szerint. Az NKA a működését szabályozó jogszabályok keretei között gondoskodik arról, hogy a rendelkezésre álló források rendeltetésüknek megfelelően, átlátható módon kerüljenek felhasználásra.

5.4. Nyilvántartási, felügyeleti szabályok változásai

A módosítás a nyilvántartással kapcsolatos eljárások egyes alapvető általános és garanciális szabályait törvényi szintre emelte. Az Szjt. módosított 92/B. § és 92/O. §-a alapján a nyilvántartási és a felügyeleti eljárással kapcsolatos hatósági eljárásokban – a szellemi-tulajdon-védelem terén egyedülálló módon – kizárólag elektronikus ügyintézésre van lehetőség. Az Szjt.-módosítás a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásával és felügyeletével kapcsolatos ügyekben hozott határozatok és egyes meghatározott végzések jogorvoslatát egységesítette.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett, *a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartására, felügyeletére, felügyeleti díjaira, valamint e szervezetek nyilvántartásával, felügyeletével és díjszabásának jóváhagyásával kapcsolatos eljárásokban az elektronikus úton történő kapcsolattartásra vonatkozó részletes szabályokról* szóló 307/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet új, pontosabb, a törvényhez jobban illeszkedő nyilvántartási és felügyeleti szabályokkal egészítette ki a hatályon kívül helyezett miniszteri rendelet szövegét.

Az SZTNH felügyeleti eljárásának részletszabályai körében az Szjt. 92/K. §-ának (2) bekezdése szerint a nyilvántartásba vételt követő egy év elteltével elvárható, hogy a

közös jogkezelő szervezet rendelkezzen a reprezentativitását alátámasztó tagsággal és képviseleti szerződésekkel. Erre tekintettel a nyilvántartásba vételt követő egy év elteltével indult felügyeleti eljárásokban a reprezentativitás vizsgálata során a szándéknyilatkozatokat figyelmen kívül kell hagyni. Az Sztj. 92/K. §-ának (5) bekezdésében foglalt rendelkezés a felügyelet ellátásának eljárási eszközei közé sorolja a nyilatkozattételre való felhívást és a szakértő bevonását. A módosítás a felügyelet hatékonyságát szolgálja azáltal, hogy az SZTNH előzetesen értesül a legfőbb szerv összehívásáról, és képviselője az ülésen – a felügyelet ellátásával összefüggő napirendi pontok megtárgyalása erejéig – részt is vehet.

Az Sztj. 92/K. §-ának (6) bekezdése – a fokozatosságra épülő felügyeleti intézkedések körében – az Sztj. 92/L. §-ával bevezetett felügyeleti bírság alkalmazásának helyét és módját határozza meg. Az Sztj. új 92/L. §-a rendelkezik a felügyeleti ellenőrzés eredményeként alkalmazható diszkrecionális szankcióról, amelyet az SZTNH az írásbeli figyelmeztetésben foglaltak elmulasztásakor, több ízben is kiszabhat. A felügyeleti bírság összegét az SZTNH mérlegeléssel, az eset összes körülményére – különösen a jogsértő magatartás súlyára, ismétlődésére, a jogsértő állapot fennállásának időtartamára, valamint a hatékonyság követelményére és az arányosság elvére – figyelemmel – a tárgyévet megelőző évre számított felügyeleti díj összegének ötszörösében maximalizáltan – határozza meg.

A felügyelettel összefüggésben felmerült költségek fedezetéül az Sztj. 92/M. §-a a felügyeleti díj mértékének alapjául a közös jogkezelő egyesület előző évi nettó bevételét rendeli, egyértelművé téve, hogy a tárgyévi összes bevétel után felügyeleti díjat kell fizetni, amelynek mértéke 0,3%.

5.5. A díjszabás-jóváhagyási eljárás reformja

A törvénymódosítás (az Sztj. új 92/H-92/J. §-ainak megállapításával) a közös jogkezelő egyesületek által alkalmazott díjszabások véleményezésének és miniszteri jóváhagyásának rendjét az érdekeltek számára előnyösen, a kor követelményeinek megfelelően formálta át.

A megváltozott rendelkezések a felhasználóknak és a jogosultaknak a jelenleginél jobb tájékozódását biztosítják. A díjszabást évente, szeptember 1-jéig kell benyújtani azzal, hogy a tervezett alkalmazás kezdő időpontja minden esetben a következő év első napja. A módosítás alapján a továbbiakban nem lesz lehetőség arra, hogy a közös jogkezelő egyesület az előző időszakra megállapított és jóváhagyott díjszabásban meghatározott díjat a következő évben – külön jóváhagyási eljárás nélkül vagy jóváhagyás hiányában – a Központi Statisztikai Hivatal által az adott időszakra megállapított fogyasztói árindexszel növelt mértékben alkalmazza tovább. Az Sztj. 92/H. §-ának (10) bekezdése alapján a miniszter csak a kormány – általa kezdeményezett – döntése alapján hagy jóvá olyan díjszabást, amely a Központi Statisztikai Hivatal által az előző naptári évre megállapított fogyasztói árindexet meghaladó mértékű jogdíjemelést tartalmaz vagy a fizetésre kötelezett felhasználók körét bővíti. A korábbi lehetőség megszűnése és a felhasználói kör bővítésének külön engedélyhez kötése a határidő betartására és a felhasználókkal való érdemi párbeszédre ösztönzi a közös jogkezelőket.

A módosítás a korábbi szabályozáshoz képest a véleményezésre való jogosultság küszöbének mértékét leszállította, a megelőző évben befizetett összes jogdíjhoz viszonyított befizetett jogdíjat a jelentős felhasználók körében 10%-ról 5%-ra, míg a felhasználói érdek-képviselői szervezetek esetében 25%-ról 10%-ra csökkentette. A nyilvános előadásra vonatkozó díjszabások kapcsán a véleményezésre jogosultak köre bővült, az SZTNH a kereskedelemért, turizmusért és a vendéglátásért felelős minisztert is köteles álláspontjának ismertetésére felkérni.

Ugyancsak egyszerűsíti és gyorsítja az eljárást, hogy az SZTNH a díjszabásról a jelentős felhasználóktól, a felhasználók érdek-képviselői szervezeteitől, valamint a kultúráért felelős minisztertől egy időben kér véleményt.

Az Szjt. új 92/H. §-ának (2) bekezdése előírja, hogy a díjszabás megállapítása során és a díjszabás jóváhagyására irányuló eljárásban figyelembe kell venni a díjazásról és a felhasználás egyéb feltételeiről a kibővült hatáskörű egyeztetőtestület eljárásában a felek között létrejött megállapodásokat.

A korábbi szabályozás szerint az igazságügyért felelős miniszter díjszabás-jóváhagyásról szóló határozatának felülvizsgálata, valamint a díjszabásnak a szerződési feltételek tisztességtelensége miatti megtámadása esetén a bíróság számára kötelező volt, hogy a jogkezelő szervezet kérelmére a kérelmezőt (aki díjfizetésre lenne kötelezett) biztosítékkadásra kötelezze. A törvénymódosítás e körben a bírói mérlegelést és az eset összes körülményére figyelemmel a biztosíték leszállítását tette lehetővé.

5.6. Egyéb releváns változások

Az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról szóló 2001/84/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (2001. szeptember 27.) 4. cikkének (1) bekezdése alapján az eredeti műalkotás 50 000 euró alatti eladási ára esetén főszabály szerint 4%-ban határozta meg a követő jogdíj mértékét. Ettől eltérően, az irányelv hivatkozott cikkének (2) bekezdése lehetőséget adott a tagállamok részére, hogy 50 000 euró alatti eladási ár esetén magasabb, 5%-os díjmértéket alkalmazzanak. Az irányelvnek köszönhetően az Európai Unió tagállamaiban eltérő díjmértékek alakultak ki. Magyarország az irányelv átültetése során – akkori gazdasági helyzetére és piaci igényeire tekintettel – az 5%-os küszöbérték bevezetése mellett döntött, annak ellenére, hogy számos európai állam főszabályként alacsonyabb díjmértéket határozott meg. Annak ellenére, hogy a magyar műtárgypiac a korábbi évek 10 milliárd forint körüli forgalombonyolításához képest erősen visszaesett (ma megközelítőleg 7 milliárd forintos az éves forgalom) és az árverések kikiáltási árai sok esetben 15-30%-kal alacsonyabbak a krízis előtti időszakhoz képest, az elmúlt években a hazai műkincspiac komoly szerkezeti átalakuláson ment keresztül. Befejeződött a piaci szereplők helyezkedése, a kínálat pozicionálása és a keresleti trendek körvonalazódása, letisztultak az egyes galériák és aukciósházak profilkörei, valamint láthatóvá váltak azok szerep- és kockázatvállalási kompetenciái,³² összességében tehát elmondható, hogy európai szintű műkereskedelem jött létre Magyarországon. Az a tény, hogy számos euró-

³² Kálmán Zsuzsa: Összefoglalás a műkereskedelem alakulásáról (artportal.hu).

pai állam főszabályként alacsonyabb díjmértéket határozott meg, a magyar piaci szereplők számára versenyhátrányt teremt, különösen úgy, hogy a műtárgyak adásvétele során fizetett közterhek alapján véve is igen magasak. Az 5%-os követői díj fenntartása mellett fennállt tehát a veszélye annak, hogy a kedvezőbb adózási és díjfizetési lehetőségek miatt a magyar műkincsek a továbbiakban külföldön cserélnek majd gazdát.

A 2012. január 1-jétől hatályos, a követő jogdíj mértékét 5%-ról 4%-ra leszállító módosítás [az Szjt. módosított 70. § (4) bekezdésének *a*) pontja] hosszú távon hozzájárulhat a magyar műtárgypiac restabilizációjához a gazdasági válság idején, csökkenti a környező országok erőfölényét a műtárgypiacon, fenntartja az európai színvonalú fejlődést Magyarországon, valamint megakadályozza a magyar műkincsek nagy tömegű külföldre áramlását.

A Szjt.-módosítás a követő jogdíjhoz hasonlóan a fizető köztulajdon címén fizetendő járulék mértékét is 4%-ra szállította le.

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK (2001. május 22.) sz., az információk társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló irányelvéhez igazodva az Szjt.-módosítás [Szjt. 36. § (5) bek. és 40. §] a műalkotás kiállításának vagy kereskedelmi forgalomban való értékesítésének megelőző reklámozása céljából történő többszörözését és terjesztését szabad felhasználássá minősíti, azaz a szerző kizárólagos engedélyezési joga alóli kivételként határozza meg. Ezen felhasználási módok azonban csak szigorú törvényi feltételek megvalósulása esetén minősülhetnek szabad felhasználásnak, tehát csak abban az esetben, ha a többszörözés és a terjesztés az esemény népszerűsítése által indokolt mértékben és körben történik, valamint egyéb jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célt közvetve sem szolgál. Az Szjt. újonnan beiktatott 36. §-ának (5) bekezdésében foglalt, az eredeti műalkotások többszörözésére és terjesztésére vonatkozó szabad felhasználás ekként a gyakorlatban szigorúan nonprofit formában és célhoz kötötten válhat a műkereskedők és a közgyűjtemények mozgásterének részévé.

A törvénymódosítás érintette a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala mellett működő Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői eljárását is. Az egyszerű megítélésű ügyekben a módosítás elérhetővé tette az – alacsonyabb szakértői díjfizetéssel járó – egyes szakértői eljárást, amennyiben a kirendelésben vagy megbízásban feltett kérdések megválaszolásához a testület egyetlen tagja teljes körben megfelelő szakértelemmel rendelkezik.

A Szerzői Jogi Szakértő Testületen belül az egyeztető testület hatásköre is bővült (az Szjt. 102. §-ának módosításával), mivel a díjazás és felhasználás egyéb feltételeiben történő megállapodás hiányában az eljárás kezdeményezése bármelyik fél (felhasználó, felhasználói érdek-képviselői szervezet, jogosult, közös jogkezelő egyesület) számára – az erre vonatkozó közös megegyezés hiányában is – lehetővé vált. A testület eljárásának eredményét a díjszabás-jóváhagyási eljárásokban is figyelembe kell venni.

Felhasznált irodalom

- Barro, Robert J.: Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study. NBER Working Papers 5698, National Bureau of Economic Research, Inc. 1996
- Dapp, T. F.–Ehmer, P.: Cultural and creative industries. Growth potential in specific segments = Deutsche Bank Research, 2011. április 29.;
http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD0000000000272899.pdf (2012. január 13.)
- Kultúra-gazdaságtani tanulmányok. Szerkesztette: Daubner Katalin–Horváth Sándor–Petró Katalin. Aula kiadó, 2002
- Kálmán Zsuzsa: Összefoglalás a műkereskedelem alakulásáról. artportal.hu;
http://artportal.hu/content/oesszefoglalas_a_mukereskedelem_alakulasarol (2012. január 13.)
- Penyigey Krisztina–Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, Budapest, 2005
- Penyigey Krisztina: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, Budapest, 2010
- Ságvári Bence: Kultúra és gazdaság. Az értékek szerepe a gazdasági fejlődésben. Elmélet és empiria. Doktori disszertáció, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola, 2009
- Siwek, Stephen E.–Furchtgott-Roth, Harold W.: Copyright Industries in the U. S. Economy. International Intellectual Property Alliance, 1990
- Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries. World Intellectual Property Organization, Geneva, 2003
- Creative Economy Report 2008, The Challenge of Assessing the Creative Economy: towards Informed Policy-Making. UNCTAD;
http://www.unctad.org/en/docs/ditc20082cer_en.pdf (2012. január 13.)
- E-kereskedelem 2009: Trendek és attitűdök az e-kereskedelemmel kapcsolatban. Kutatás a magyar internetezők körében. Gemius Hungary, 2009;
http://files.gemius.pl/News/Hungary/2009.e_commerce.short_hu.pdf (2012. január 13.)
- Műzsák vonzásában. Kultúra- és médiafogyasztási szokások a fiatalok körében. Fanta TrendRiport VI. 2009. október;
http://www.brandtrend.hu/musor/FantaTrendriport_6.pdf (2012. január 13.)
- Magyar statisztikai zsebkönyv, 2009. KSH, Budapest, 2010
- Nincs válságban a magyarországi e-kereskedelem – új forgalom csúcs született 2009-ben. GKIE.NET, 2010;
<http://gkienet.hu/hu/hirek/nincs-valsagban-a-magyarorszag-e-kereskedelem-%E2%80%93-uj-forgalom-csucs-szuletett-2009-ben/> (2012. január 13.)

- Kibekkelte 2009-et a magyar film. Origo filmklub, 2010. január 6.;
<http://www.origo.hu/filmklub/blog/osszeallitas/20100105-jobol-nem-artana-a-sok-magyar-film-2009-.html> (2012. január 13.)
- Erősödik a verseny a magyar filmiparban. SG.hu, 2010. március 7.;
http://www.sg.hu/cikkek/72926/erosodik_a_verseny_a_magyar_filmiparban (2012. január 13.)
- A fiatalokat kevésbé, leginkább az 50-59 éveseket köti le az újságolvasás. GfK Hungária – Ipsos, Nemzeti MédiaAnalízis, 2010. március 18.;
http://www.gfk.hu/imperia/md/content/gfk_hungaria/pdf/press_h/2010/press_2010_03_18_h.pdf (2012. január 13.)
- A rádiós piac bukta a legnagyobbat 2009-ben. Kreatív online, 2010. március 30.
http://www.kreativ.hu/cikk/a_radios_piac_bukta_a_legnagyobbat_2009_ben (2012. január 13.)
- Közgyűjtemények, 2009. KSH, Statisztikai tükör, IV. évf. 82. szám, 2010. július 21.
- Olvasók, hallgatók, kattintók. Médiapiac online, 2010. 5–6. szám.;
<http://www.mediapiac.com/digitalis-lap/2010-5-6-szam/Olvasok-hallgatok-kattintok/664/> (2012. január 13.)
- Médiatükör (televízió, rádió, lapkiadás), 2009. KSH, Statisztikai tükör, IV. évf. 110. szám, 2010. november 15.
- Online felmérés középiskolások körében 2011. A Hamisítás Elleni Nemzeti Testület részére készítette a Free Association Research Kft. A felmérésről bővebben:
<http://www.hamisitasellen.hu/hu/hirek/2011/felvilagosultabb-tudasgyarapitast-es-szorakozast-hianyos-szerzoi-jogi-ismeretek-a-kozepis> (2012. január 13.)
- Könyvkiadás, 2010. KSH, Statisztikai tükör, V. évf. 34. szám, 2011. június 3.
- Hirdetésekre várnak a tematikus tv-csatornák. Napi Gazdaság, 2011. július 20.
- A tévé marad a tv. Népszabadság, 2011. július 22.
- Csökkenő múzeumi látogatás kérdőjelekkel. Népszava online, 2011. október 22.;
<http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=483746> (2012. január 13.)

Mellékletek

1. melléklet

Szerzői jogi tevékenységcsoportok a WIPO-metodika és a magyar vizsgálat szerint³³

KATEGÓRIA	TEVÉKENYSÉGCSOPORT	
	WIPO	Magyarország
I. Primer szerzői jogi ágazatok (core copyright industries)	– sajtó és irodalom – zene, színművek, opera – filmalkotás és videó – rádió és a televízió – fotóművészet – szoftver és adatbázis – vizuális és grafikus művészet – reklám – közös jogkezelő szervezetek	– sajtó és irodalom – zene, színművek, opera – filmalkotás és videó – rádió és a televízió – fotóművészet – szoftver és adatbázis – reklám – közös jogkezelő szervezetek
II. Szerzőijog-függő technikai háttér-ágazatok (copyright-hardware)	– televíziókészülék, rádió, képmagnó, CD-lejátszó, DVD-lejátszó, kazettás magnó, elektronikus játék lejátszására és hasonlóra alkalmas készülék gyártása, kis- és nagykereskedelme – számítógép gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – hangszer gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – fényképezési eszköz és mozi berendezés gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – fénymásoló gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – üres rögzítőeszköz gyártása, kis- és nagykereskedelme – papír gyártása, kis- és nagykereskedelme	– televíziókészülék, rádió, képmagnó, CD-lejátszó, DVD-lejátszó, kazettás magnó, elektronikus játék lejátszására és hasonlóra alkalmas készülék gyártása – számítógép gyártása – hangszer gyártása – fényképezési eszköz és mozi berendezés gyártása – fénymásoló gyártása – üres rögzítőeszköz gyártása – papír gyártása – kölcsönzés – szerzőijog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme
III. Részlegesen szerzői jogi ágazatok (partial copyright industries)	– ruházat, textil- és cipőárúk – ékszerek és érmék – egyéb kézművesárúk – bútor – háztartási eszközök, porcelán és üveg – tapéta és szőnyeg – játékok és számítógépes játékok – építészeti, mérnöki tervezés, elemzés – enteriőrök tervezése (lakberendezés) – múzeumok	– ruházat, textil- és cipőárúk – ékszerek és érmék – egyéb kézművesárúk – bútor – háztartási eszközök, porcelán és üveg – tapéta és szőnyeg – játékok és számítógépes játékok – építészeti, mérnöki tervezés, elemzés – múzeumok – részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme
IV. Egyéb kiszolgáló ágazatok (non-dedicated support industries)	– általános kis- és nagykereskedelem – általános szállítás – telefon és internet	– általános kis- és nagykereskedelem – szállítás, raktározás, távközlés

³³ A különbségeket aláhúzás jelzi.

2. melléklet

A 2010. évi vizsgálat során alkalmazott copyrightfaktorok

Megnevezés	Copyrightfaktor
Primer szerzői jogi ágazatok (core)	1,000
Sajtó, irodalom	1,000
Zene, színművek, opera	1,000
Filmalkotás, videó	1,000
Rádió, televízió	1,000
Fotóművészet	1,000
Szoftver, adatbázis	1,000
Hirdetés, reklám	1,000
Szakmai érdek-képviselői szervezetek	1,000
II. Szerzőijog-függő technikai háttérágazatok (interdependent)	
Szórakoztatóelektronikai termékek	1,000
Számítógép gyártása	1,000
Hangszer gyártása	1,000
Fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása	1,000
Fénymásoló gyártása	1,000
Üres rögzítőeszköz gyártása	1,000
Szerzői művekkel kapcsolatos papírok gyártása	1,000
Egyes fogyasztási cikkek kölcsönzése	1,000
Szerzőijog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme	1,000
III. Részlegesen szerzői jogi ágazatok (partial)	
Kiválasztott ruházat, textil- és cipőárúk	0,005
Ékszerek	0,250
Egyéb kézművesárúk	0,400
Bútor	0,050
Háztartási eszközök, porcelán, üveg	0,005
Tapéta, szőnyeg	0,020
Játékok, számítógépes játékok	0,500

Építészet, mérnöki tervezés, elemzés		0,100
Múzeumok		0,500
Részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme		0,050
IV. Egyéb kiszolgáló ágazatok		
Általános kereskedelem	(2002:0,057;2006:0,064)	0,068
Általános szállítás, raktározás, kommunikáció	(2002:0,057;2006:0,064)	0,068

3. melléklet

Szerzői jogi tevékenységek a magyar statisztika TEÁOR'08 rendszerében

Jel	Megnevezés
I. KATEGÓRIA: PRIMER SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK	
5811	Könyvkiadás
5813	Hetente legalább négyszer megjelenő újságok, lapok, folyóiratok
5814	Heti négynél kevesebbszer megjelenő újságok, lapok, folyóiratok
5819	Egyéb kiadói tevékenység
1811	Napilapnyomás
1812	Nyomás
1814	Könyvkötés
1813	Nyomdai előkészítő tevékenység
7430	Fordítás, tolmácsolás
6391	Hírügynökségi tevékenység
9101	Könyvtári, levéltári tevékenység
4761	Könyv-kiskereskedelem
4762	Újság-, papíráru-kiskereskedelem
Sajtó és az irodalom	
5920	Hangfelvétel-kiadás
9001	Előadó-művészet
9002	Előadó-művészeti kiegészítő tevékenység
9004	Művészeti létesítmények működtetése
9003	Alkotóművészet
9321	Vásári, vidámparki szórakoztatás
9329	Máshova nem sorolható egyéb szórakoztatás
Zene, színművek, opera	
1820	Egyéb sokszorosítás
5911	Film-, video-, televízióműsor-gyártás
5912	Film-, video-, televízióműsor-gyártás utómunka
5913	Film-, video- és televízióprogram terjesztése
5914	Mozgóképvetítés
Filmalkotás és videó	

Jel	Megnevezés
6110	Vezetékes távközlés
6120	Vezeték nélküli távközlés
6130	Műholdas távközlés
6190	Egyéb távközlés
6010	Rádióműsor-szolgáltatás
6020	Televízióműsor-szolgáltatás
	Rádió és televízió
7420	Fényképészet
	Fotóművészet
5821	Számítógépes játék kiadása
5829	Egyéb szoftverkiadás
6201	Számítógépes programozás
6202	Információtechnológiai szaktanácsadás
6209	Egyéb információtechnológiai szaktanácsadás
6203	Számítógép-üzemeltetés
6311	Adatfeldolgozás, web-hosztig szolgáltatás
6312	Világháló-oldalszolgáltatás
	Szoftver és adatbázis
7311	Reklámügynöki tevékenység
7312	Médiareklám
	Vizuális és grafikus művészet, reklám
9412	Szakmai érdek-képviselői szervezetek
	Szakmai érdek-képviselői szervezetek

II. KATEGÓRIA: SZERZŐIJOG-FÜGGŐ HÁTTÉRÁGAZATOK

2640	Elektronikus fogyasztási cikk gyártása
	Elektronikus fogyasztási cikk gyártása
2620	Számítógép, perifériás egység gyártása
	Számítógép gyártása
3220	Hangszergyártás
	Hangszer gyártása

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON

Jel	Megnevezés
2670	Optikai eszköz gyártása
	Fényképészeti eszköz és moziberendezés gyártása
2823	Irodagép gyártása
	Fénymásoló gyártása
2059	M.n.s. egyéb vegyi termék gyártásaw
2680	Mágneses, optikai információhordozó gyártása
	Üres rögzítő eszköz gyártása
1712	Papírgyártás
1723	Irodai papíráru
1729	Egyéb papír-, kartontermek
	Papír gyártása
7733	Irodagép, számítógép kölcsönzése
7722	Videokazetta, lemez kölcsönzése
7729	Egyéb személyi használatú, háztartási cikk kölcsönzése
7739	Egyéb gép, tárgyi eszköz kölcsönzése
	Kölcsönzés
III. KATEGÓRIA: RÉSZLEGESEN SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK	
1392	Konfekcionált textiláru gyártása (kivéve: ruházat)
1395	Nem szőtt textília és egyéb termék gyártása
1399	Egyéb textiláru gyártása m.n.s.
1411	Bőrruházat
1413	Felsőruházat gyártása (kivéve munkaruházat)
1414	Alsóruházat
1419	Egyéb ruházat, kiegészítők gyártása
1420	Szőrmecikk gyártása
1431	Kötött, hurkolt harisnyafélék gyártása
1439	Egyéb kötött, hurkolt ruházati termék gyártása
1512	Táskafélék, szijazat gyártása
1520	Lábbeligyártás
	Ruházat, textil és cipőáruk

Jel	Megnevezés
3211	Érmegyártás
3212	Ékszerek
3213	Divatékszerek
	Ékszerek és érmék
1629	Egyéb fa-, parafatermék, fonott áru gyártása
	Egyéb kézműves áruk
3101	Irodabútor gyártása
3102	Konyhabútorgyártás
3109	Egyéb bútor gyártása
	Bútor
2313	Öblösüvegek
2341	Háztartási kerámia gyártása
2331	Kerámiacsempé, -lap
	Háztartási eszközök, porcelán és üveg
1393	Szőnyegek
1724	Tapétagyártás
	Tapéta és szőnyeg
3240	Játék
	Játékok
7111	Építészmérnöki tevékenység
7112	Mérnöki tevékenység, műszaki tanácsadás
6399	M.n.s egyéb információs szolgáltatás
7410	Divat-, formatervezés
7490	M.n.s. egyéb szakmai, tudományos, műszaki tevékenység
7740	Immateriális javak kölcsönzése
	Építészet, mérnöki tervezés, elemzés
9102	Múzeumi tevékenység
9103	Történelmi hely, építmény, egyéb látványosság működtetése
	Múzeumok

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON

Jel	Megnevezés
4648	Óra-, ékszer nagykereskedelme
4643	Elektronikus háztartási cikk nagykereskedelme
4649	Egyéb háztartási cikk nagykereskedelme m.n.s.
4651	Számítógép, periféria, szoftver nagykereskedelme
4652	Elektronikus, híradástechnikai berendezés és alkatrészei nagykereskedelme
4642	Ruházat, lábbeli nagykereskedelme
4615	Bútor, háztartási áru, fémáru ügynöki nagykereskedelme
4616	Textil, ruházat, lábbeli, bőráru ügynöki nagykereskedelme
4618	Egyéb termék ügynöki nagykereskedelme
4771	Ruházat kiskereskedelme
4772	Lábbeli , bőráru kiskereskedelme
4647	Bútor, szőnyeg, világítóberendezés nagykereskedelme
4759	Bútor, világítási eszköz, egyéb háztartási cikk kiskereskedelme
4743	Audio-, videoberendezések kiskereskedelme
4763	Zene- és videofelvétel kiskereskedelme
4741	Számítógép, periféria, szoftver kiskereskedelme
4742	Telekommunikációs termék kiskereskedelme
4753	Szőnyeg, fal-, padlóburkolók kiskereskedelme
4764	Sportszer-kiskereskedelem
4765	Játék-kiskereskedelem
4777	Óra-, ékszer-kiskereskedelem
4778	Egyéb m.n.s. új áru kiskereskedelme
4779	Használatcikk bolti kiskereskedelme
Kereskedelem	
IV. KATEGÓRIA: EGYÉB KISZOLGÁLÓ ÁGAZATOK	
I	Kereskedelem
G	Szállítás, raktározás, posta, hírközlés

4. melléklet

*A szerzői jogi (kreatív) ágazatok hozzájárulása a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz
a WIPO módszertana szerint (%)*

Ország	GDP	Foglalkoztatottság	Ország	GDP	Foglalkoztatottság	Ország	GDP	Foglalkoztatottság
Ausztrália	10,30	8,00	Jamaica	4,81	3,03	Oroszország	6,06	7,30
Bhután	5,46	10,10	Kanada	5,38	6,87	Pakisztán	4,45	3,71
Brunei	1,58	3,20	Kenya	5,32	4,31	Panama	6,35	3,17
Bulgária	4,54	4,92	Kína	6,37	6,52	Peru	2,67	4,50
Dél-Afrika	4,11	4,08	Kolumbia	3,30	5,80	Románia	5,55	4,19
Dél-Korea	8,67	4,31	Lettország	5,05	5,59	Szingapúr	6,19	6,21
Finnország	4,83	5,12	Libanon	4,75	4,49	Szlovénia	5,10	6,80
Fülöp-szigetek	4,82	11,10	Magyarország	7,85	7,98	Trinidad és Tobago	4,80	5,00
Hollandia	5,90	8,80	Malajzia	5,70	7,50	Ukrajna	2,85	1,90
Horvátország	4,27	4,65	Mexikó	4,77	11,01	USA	11,10	8,19

Forrás: WIPO, http://www.wipo.int/ip-development/en/creative_industry/economic_contribution.html

5. melléklet

A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménye 2009-ben Magyarországon
(millió Ft, %)

	Bruttó hozzáadott érték	Résarány	Bruttó kibocsátás	Résarány	Foglalkoztatottak száma	Résarány	Munkavállalói jövedelem	Résarány
Sajtó és irodalom	213 281	0,98	522 741	1,01	50 409	1,38	91 005	1,23
Zene, színművek, opera	141 753	0,65	279 084	0,54	39 228	1,07	59 353	0,80
Filmalkotás, videó	177 089	0,82	295 345	0,57	5 846	0,16	9 663	0,13
Rádió és televízió	115 149	0,53	245 794	0,47	8 480	0,23	37 717	0,51
Fotográfia	7 824	0,04	14 458	0,03	2 456	0,07	1 396	0,02
Szoftver és adatbázis	397 013	1,83	680 700	1,31	59 623	1,63	156 936	2,13
Hirdetés, reklám	68 195	0,31	154 177	0,30	12 549	0,34	24 782	0,34
Szakmai érdek-képviselői szervezetek	711	0,00	1 639	0,00	12	0,00	59	0,00
I.Primer szerzői jogi ágazatok	1 121 020	5,18	2 193 938	4,23	178 603	4,89	380 911	5,16
Szórakoztatóelektronikai ipar	147 988	0,68	2 245 138	4,33	14 926	0,51	39 302	0,53
Számítógép gyártása	54 065	0,25	408 832	0,79	8 033	0,28	23 614	0,32
Hangszer gyártása	539	0,00	973	0,00	191	0,01	176	0,00
Fényképészeti eszköz és mozibereendezés gyártása	183	0,00	414	0,00	42	0,00	92	0,00
Fénymásoló gyártása	291	0,00	932	0,00	91	0,00	219	0,00
Üres rögzítőeszköz gyártása	4 133	0,02	17 875	0,03	688	0,02	1 854	0,03
Szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása	8 458	0,04	33 685	0,06	1 237	0,04	2 923	0,04

Szerzőjog-függő kölcsönzés	4 083	0,02	17 270	0,03	761	0,03	1 051	0,01
Szerzőjog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme	71 399	0,33	158 863	0,31	12 634	0,43	29 826	0,40
II.Szerzőjog-függő technikai háttérágazatok	291 139	1,34	2 883 982	5,56	38 603	1,33	99 056	1,34
Ruházat, textil- és cipőárúk	485	0,00	1 674	0,00	229	0,01	262	0,00
Ékszerek és érmék	1 261	0,01	2 577	0,00	357	0,01	263	0,00
Egyéb kézművesárúk	1 888	0,01	5 227	0,01	692	0,02	667	0,01
Bútor	2 737	0,01	8 536	0,02	929	0,03	1 236	0,02
Háztartási eszközök, porcelán és üveg	60	0,00	164	0,00	19	0,00	34	0,00
Tapéta és szőnyeg	12	0,00	39	0,00	7	0,00	7	0,00
Játékok	4 864	0,02	11 602	0,02	1 280	0,04	2 454	0,03
Építézet, mérnöki tervezés	38 526	0,18	71 052	0,14	6 446	0,22	9 430	0,13
Műzeumok	13 573	0,06	21 334	0,04	3 009	0,10	6 939	0,09
Részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme	2 936	0,01	9 026	0,02	4 392	0,15	5 162	0,07
III.Részlegesen szerzői jogi ágazatok	66 341	0,31	131 230	0,25	17 360	0,60	26 454	0,36
Általános kereskedelem	106 324	0,49	243 226	0,47	26 494	0,73	45 999	0,62
Szállítás, posta, távközlés	114 754	0,53	238 196	0,46	16 066	0,44	40 451	0,55
IV.Egyéb kiszolgáló ágazatok	221 078	1,02	481 423	0,93	42 560	1,17	86 450	1,17
Szerzői jogi ágazatok összesen	1 699 578	7,85	5 690 573	10,97	277 126	7,98	592 871	8,03

Hogyan definiálhatók egy ország kreatív iparágai, és mérhető-e teljesítményük? Hányan dolgoznak a szerzői jogi szektorokban? Hogyan alakult nemzetgazdasági súlyuk a pénzügyi válság és az azt követő gazdasági recesszió következtében? Melyek a legfontosabb szerzői jogi ágazatok fejlődési irányai?

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala immáron harmadik alkalommal végzi el a magyar kreatív szektorok nemzetgazdasági súlyát számszerűsítő vizsgálatot. Jelen felmérés a 2009. tárgyévi statisztikai adatok feldolgozásával készült a Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization, WIPO) által kialakított módszertan alapján. Az egységes metodika lehetővé teszi mind a korábbi magyarországi, mind pedig a nemzetközi eredményekkel történő összehasonlítást.

A legfrissebb eredmények megerősítik a szerzői jogi ágazatok kiemelt szerepét a magyar nemzetgazdaságban. A kedvezőtlen gazdasági folyamatok ugyan nem maradtak nyom nélkül a kreatív ágazatok teljesítményében sem, ám úgy tűnik, ezek az iparágak összességében képesek ellenállni a válság okozta negatív hatásoknak.

